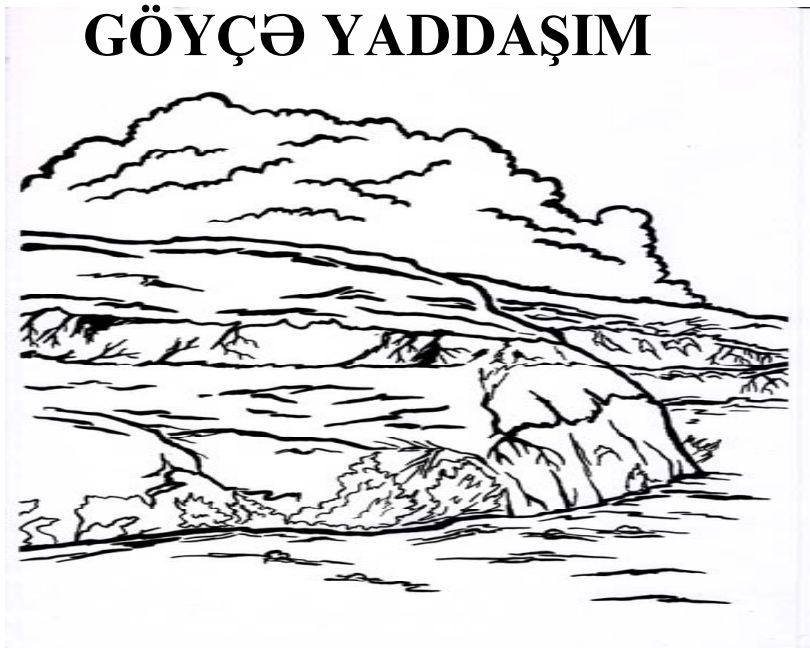

Redaktor:
Eldar İsmayıl

MƏNİM TARİXİMDİR GÖYÇƏ YADDAŞIM

“Elm və təhsil”
Bakı -2015

Fazilə Yəhya
MƏNİM TARİXİMDİR GÖYÇƏ YADDAŞIM
Bakı, “Elm və təhsil”, 2015 – 240 səh.

Müəllif kitabda hazırda erməni işğalı altında inləyən tarixi torpaqlarımızın qaranlıq səhifələrinə işıq salmaqla yanaşı, öz soy-kökü, nəsil-şəcərəsi barəsində də ətraflı məlumat verir. Kitaba həmçinin Fazilə Yəhyanın Vətən həsrətindən və məhəbbətdən yoğrulmuş yeni şeirləri və bir hekayəsi də daxil edilib.

“Mənim tariximdir Göyçə yaddaşım” adlı kitabı müəllifin oxucularla üçüncü görüşüdür.

$Y \frac{4702000000}{N098 - 2015}$ *qrifli nəşr*

© F.Yəhya, 2015
© «Elm və təhsil», 2015

**YURD İTKİSİNDƏN DOĞAN NİDALARIN
POETİK – PUBLİSİTİK
ƏKS – SƏDASI**

Qarızmin işğalları nəticəsində XIX əsrin 20-30-cu illərindən etibarən Cənubi Qafqaza köçürülərək yerləşdirilmiş ermənilər bir müddət sonra azərbaycanlıları təhdid etməyə, böhranlı anlarda onlara qarşı kütləvi qırğınları həyata keçirməyə başladılar. Köçürülmə nəticəsində Cənubi Qafqazda heç bir zaman mövcud olmayan “Ermənistan” adlı dövlət yaradıldı. 1918-1920-ci illərdə terror və azərbaycanlılara qarşı soyqırım dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırıldı. Ermənilərin azərbaycanlılara məxsus torpaqlara yerləşdirilməsi, onların sıxışdırılması, əsassız ərazi iddiaları, Azərbaycan ərazilərinin Ermənistanı verilməsi siyasəti davam etdirildi. Sovet Ermənistanında yaşayan azərbaycanlılara qarşı aparılan siyasət Daşnak üsyanının hakimiyyəti illərində aparılandan o qədər də fərqlənmədi. Sayca Azərbaycanda yaşayan ermənilərdən çox olmasına baxmayaraq, Ermənistanda tarixi ərazilərində yaşayan azərbaycanlılara muxtariyyət verilmədi. Bu cür siyasi proseslərdə qədim Göyçənin də başı bəlalar çəkdi.

1920-ci il aprel ayının 28-də Azərbaycan SSR yaradıldı. Həmin ilin avqust ayının 5-də tərtib edilmiş arayışda Azərbaycanın Ermənistan ilə mübahisəsiz ərazisi müəyyənləşərkən Göyçə iki yerə parçalandı. Göyçəlilər üçün maraq doğurduğunu nəzərə alaraq arayışın təfərrüatını nəzərə çatdırmağı məqsədə uyğun hesab edirəm. Sərhəd Qazax və Borçalı qəzalarının köhnə inzibati sərhədlərindən başlayır, sonra Qazaxdan, Aleksandropoldan (Gümrü) və Yeni Bayazitdən Maralica dağlarına

qədər, oradan birbaşa Göyçə gölünə enir, Çubuqlu kəndindən sonra Göyçə gölünü ikiyə bölür, onun cənub sahilə qərb istiqamətinə gedir. Göyçə gölünün cənub sərhədlərində sərhəd Yuxarı Zağalı və Gödəkbulaq kəndləri arasından başlayır, sonra Yarpızlı, Qızılwəng və Yuxarı Alçalı kəndlərinin yuxarisindən Göyçə gölünün Cənub sahillərinin dağlıq rayonlarından Qızıl Xarava və Ağmanqan yüksəkliklərindən keçir. Qərbdə İrəvan və Yeni Bayazit qəzalarının sərhədlərindən Kiçik Ağdağa doğru gedir, türklərin yaşadığı dağlıq rayonları ermənilərin məskunlaşdığı kəndlərdən ayırır. Sonra sərhəd Kiçik Ağdağ dağlarından simal – qərbə Toxmaq gölün istiqamətində Təzəkənd kəndinə doğru gedir, oradan Gedərçay çayı ilə Yuxarı Ağbaş kəndinə çatır və onun qarşısından Şimala doğru qalxır, oradan Uluxanlıya gedir. Uluxanlı kəndi və Uluxanlı dəmiryolu stansiyasının arasından keçərək Araz çayına qədər uzanır və Şimalda Rəncbər kəndinə çatır. Rəncbər kəndindən Araz çayınadək sərhəd birbaşa qərbə, Sürməli qəzası ilə Eçmiədzin və Kars vilayətlərinin keçmiş inzibati sərhədləri ilə qovuşur və Təndürək dağlarına, keçmiş rus – türk sərhədlərinə doğru gedir. (Вах: Описание границы бесспорной территории Азербайджанской Советской Социалистической Республики с Арменией. ARSSA. F.276, siy. 5, iş 1, v.5).

1922-ci il martın 12-dən 1936-cı il dekabrın 5-dək olan dövrdə Azərbaycan Zaqafzasiya Sovet Federativ Sosialist Respublikasının tərkibinə daxil olunanadək Yeni Bəyazid qəzasının Basarkeçər bölgəsi digər torpaqlarımızla birlikdə Ermənistanın tərkibinə qatıldı. Bununla da Göyçənin qara günləri başladı və 1988-ci ildə Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiası və hərbi təcavüzü bu gün yaşadığımız faciələrlə nəticələndi.

Tarixi torpaqlarımız olan Ağrı, Zəngəzur, Dərəçiçək, Dərələyəz, Ağbaba... kimi ulu türk, oğuz yurdu Göyçənin də tikə - tikə doğranaraq milli ağrımıza keçməsi, soydaşlarımızın çəkdiyi zülm və məşəqqətlər öz dədə - baba ocaqlarından didərginlərin yaddaşından silinməyəcək. Göyçəlilərin öz əzəli

tarixi torpaqlarında mövcudluğuna son qoyulması onları acı və məşəqqətli ağrılara düşürmüşdür. Tariximizin və taleyimizin bu qanlı səhifələri dünyanın bu cənnət məkanında göz açanların qan yaddaşına həkk olunmuşdur. Dözülməz faciələr yaşayan göyçəli ziyalıları şahidi olduğu dəhşətli günləri bədii və publisistik söz şəklində mənəvi sərvət səviyyəsinə yüksəltməklə bir tərəfdən xalqın erməni haramzadalarına kin – küdurətini təcəssüm etdirirsə, digər tərəfdən vətən, el – oba sevgisini, yurd sevgisini bütün təfərrüatları ilə canlandırmağa səy göstərir. Bu baxımdan F.Hüseynlin “Mənim tariximdir Göyçə yaddaşım” kitabı da olduqca təqdirəlayiqdir. Çoxsaylı yurddaşı kimi taleyinə qaçqınlıq və didərginlik yazılmış F.Hüseynlinin qələminin bir amalı, bir məhvəri var – doğulub, boya – başa çatdığı torpağa intəhasız məhəbbət, el – obaya məftunluq, pərvazlandığı ocağa vurğunluq, ahətəsində bir vətəndaş, şəxsiyyət kimi formalaşdığı insanlara, el ağsaqqallarına, ağbirçəklərinə dərin ehtiram, elm, sənət adamlarına hörmət... Fazilənin qələmində torpaq təəssübkeşliyi, Göyçə şərəfinin ucalığı, xalqımızın zəngin mənəvi dünyası əsas ilham qaynağıdır. Onun kövrək duyğulu ürəyinin təlatümündən güc alan qələmi müqəddəs bir cazibədən uzaqlaşma bilmir. Vətəninin başına dolanır.

Göyçənin, Cilin sirlə – sehrli cazibəsi onu özünə çəkir. Ürəyinin dərinliklərindən qopub gələn hiss və duyğular o qədər təbii və səmimidir ki, onların ahəngində sanki ulularımızın ruhu oyanıb baş qaldırır. Fazilənin hər cümləsində vətən həsrətli insanların qəlb çırpıntılarının, ürək döyüntülərinin səsinə eşidirik. Kitabın ilk səhifələrindən dərhal sezmək olur ki, hüznü düşüncələr müəllifin şəxsi müşahidələrinin məhsuludur, o ancaq öz duyğularını, öz ürəyinin səsinə qələmə almışdır. Buna görə də yaşadığı həyəcanların müqəddəsliyi onun ovqatına xüsusi tərəvət bəxş etmişdir. Kitabı oxuduqca itirilmiş ocaqların həsrəti nisgilli varlığını göynədir, duyğularımızı tarıma çəkir.

Kitabın hicranlı səhifələrində həsrətli duyğular, qəzəbli nidalar, zərif və kövrək xatirələr, çoxşün və üsyankar haraya çevrilir, kədər seli, vətən nisgili könlümüzə əks – səda tapır. Müəllif öz müqəddəs amalından – ata – baba ocağına qovuşmaq etiqadından bircə an da uzaq düşmür. Ulu yanğılar, işıqlı amallar, Göyçə, Cil ayrılığından doğan emosiyalar müəllifin ürəyindən həzin bir nida kimi keçir. Onun narahət və qayğılarla dolu qəlb səhifələrindən – səhifələr bulud kimi dolub – boşalır, mühakimələrin ahəngində müəllifin daxili sızıntıları, iç hönkürtüləri eşidilir və oxucuda dərin həyəcan oyadır.

“Mənim tariximdir Göyçə yaddaşım” kitabının rüşəsi ulularımızın ölməz ruhu dolaşan Qərbi Azərbaycan torpağının, xüsusən bənzərsiz Göyçə mahalının füsunkar Cil kəndinin əsrarəngizliklərindən, mərd və qürurlu insanlarından, onların əziz xatirəsindən pərvəriş tapmışdır. Hər daşında, qayasında min bir xatirə yaşayan müqəddəs torpağı və onun övladları müəllifin sözündə abidələşir. Xatirə - xatirəyə canlandıqca, söz – sözü, fikir – fikri çəkir. Səhifələr bir – birini əvəz etdikcə mənəvi düşüncələrin sehrinə düşüb yanıqlı bir həsrətlə düşmənin torpağı altında inləyən ana torpağın – Ulu Göyçənin faciəsini yenidən yaşayırıq vətənin adı ilə bağlı hər şey – insanlarından tutmuş təbiətinə qədər bütün dəyərlərə qan yaddaşımıza həkk etməyə cəhd edir.

F.Hüseynlinin Qərbi Azərbaycana, Göyçə gölünə, Cil kəndinə, el ağsaqqallarına, ağbirçəklərinə maraq və ehtiram fəndində xalqın tarixi, taleyi, bugünkü qayğıları, itirilmiş ocaqlarla bağlı kövrək nidalar, həyəcanlı çağırışlar xüsusilə fərqlənir.

F.Hüseynlinin Göyçə, Cil və onun insanları ilə bağlı vətən – xalq sevgisi, bu məhəbbətin möhtəşəmliyindən irəli gələn nidalar onun şeirlərində xüsusi həyəcanla səslənir, oradakı həsrət qəlbimizi göynədir. F.Hüseynlinin poetik yaradıcılığında özünüifadə məqamları daha qabarıq hiss olunur. İtirilmiş vətənin, yaşanmış günlərin xatirəsi, yaddaşlarda ədəbiyyətə qovuşmuş anların təəssüratları, Göyçənin müqəddəs torpağından pərvazlanan saz – söz nəhəngləri haqqında qürurlu

düşüncələr bu əsərlərin lirik başlanğıcı kimi özünü göstərir. Yaşanmış illərlə bağlı yaddaşı və xatirələri yenidən canlandırmaq, bununla bilavasitə bağlı mühakimələr aləminə nüfuz etmək müəllifin başlıca üslubunu, mövzu və bədii qayə istiqamətini təşkil edir. Həzin müraciət intonasiyaları, həyəcanlı notlar şeirlərin forma – üslub xüsusiyyətlərini formalaşdırır. Bədii mətləblə bağlı onun fikir və emosiyalarının əsas istiqamətini psixoloji – poetik təhlil təşkil edir. Şeirlərini oxuduqca hiss edirsən ki, F.Hüseynli öz qəlbini, öz ruhunu kağıza köçürmüşdür. O, bədii sözün bütün imkanlarını səfərbərliyə alıb oxucu ilə poetik söhbət qurmağı bacarmışdır. Fazilənin şeirləri həyatdan, özünün və təmsil etdiyi xalqın taleyindən, subyektiv düşüncə aləmindən qidalanır. Orada təsvir – tərənnüm obyektini son dərəcə aydın və emosional cizgilərlə özünü biruzə verir. Göyçə ilə bağlı şeirlərini oxuduqca belə bir qənaət yenidən hasil olur ki, əsl şeirin mayası dərddir. Göyçə sitəmidir, Cilsizlikdən nəşət edən ahu nalədir, elin vətənsizlik faciəsindən süzülən göz yaşlarıdır. Əsl şeir dərdin dilidir, göz yaşlarının sözə çevrilmiş formasıdır.

*Məhərrəm Hüseynov,
filologiya elmləri doktoru, professor*

TARİXİN DAŞ YADDAŞINI ŞEİRLƏRİ İLƏ AXTARAN ŞAİRƏ

Fazilənin şeirlərində türkün genetik yaddaşı dipdiridir. Onları məhdud məhəlli çərçivəyə salıb, yalnız bu müstəvidə dəyərləndirmək də olmur. Onun yaradıcılığında insan həyatını, insan qəlbini təbəddülatını, sirlərini, dövrün mütərəqqi adamlarını narahat edən saysız- hesabsız məsələləri ön plana çəkmişdir. Göyçə mahalının nisgili seir dünyasının baş obrazıdır. Vətən həsrəti, Vətən eşqi daxilən onu sarsıdır, haqqın tapdalandığını dilə gətirirərək yazır:

*Məndən inciməsin qoy ulu Göyçəm,
Onun naləsinə gücüm yetmədi.
Bütün arzularım o yurdda qaldı,
Haqqın ünvanına ünüm yetmədi.*

Tarixən ata-baba yurdu olan, əsrlərlə türkün izini özündə qoruyub saxlayan Göyçənin xəyanətkarların əliylə düşmən tapdağında qalması şair qəlbini təlatümə gətirir.

*Axtardım tarixin daş yaddaşını,
Daşlar da dil deyib ağladı, Allah!
Sordum mənbələrdən Göyçə yaşını,
Cavabı sinəmi dağladı, Allah!*

Xüsusilə, Göyçə mahalının obrazlar sistemindəki insanlar minillər boyu eşq aləminə baş vuran, onu qoruyan, ehtiva edənlərdir. Şairin yazdığı kimi:

*Qoyma eşqin, həsrəti,
Gözümə kölgə salsın,*

*Qıyma cavan gəncliyim,
Dönüb tarimar olsun.*

Şairin ilhamı haralara qanad gərir-gərsin, fərq etməz, onun şeirlərinin alt qatında Vətən əxlaqı başlıca yeri tutur. Bir daha vurğulamaq istəyirəm ki, türklük və milliyyət duyğusunu səbirlə, təmkinlə, inadla şeirdən-şeyrə, misradan-misraya aşılardan şair ünvanına gəlib çatanacan məmləkətin turançı şairi olaraq qalması bacarır.

Milli poeziyanın daşdığı missiya, təmsil etdiyi əxlaq “Türkəm” şeirinin təlqin etdiyi xoş ovqatın çərçivəsində aydın şəkildə yanaşılmaqdadır. Şeirin ritmi də, mahiyyəti də müstəsna bir xoş əhvali-ruhiyyəyə malikdir. Müəllifin qeyd etdiyi kimi türkün tarixi özü qədər qədimdir. Müəllifin tarix bilgisi, əsrlərdən bəri qorunan adət-ənənə, təfəkkürünə istinadən sadəcə poetik deyil, fərdi də deyil, artıq çoxdandır ki, böyük milli yaddaşa sahib olduğunu əyani təsdiq etməkdədir:

*Soyum , sopum, soyadım türk,
Əslim, üstüm dost doğmaca
Adım da Türk.*

Bəzən tarixin elə məqamları açılır ki, poeziya ruhun vəsiləsinə çevrilir, topluma yaşamaq və var olmaq duyğusunu aşılır.

Bədii siqlətinə, poetik çəkisinə görə şairi ədəbiyyat tariximizdə yaşadacaq mövzular çoxdur. Ancaq yüzillər keçəndən sonra da onun adını fikir tariximizdə qoruyub saxlayacaq, yaradıcılığının və şəxsiyyətinin mahiyyətini bütün dövrlərdə ləyaqətlə təmsil edə biləcək etibarlı nüsxələrdən biri şairin “Vətən sevdası” şeiridir. Şair “Duyğularım” şeirində həyat nəğməsinə qələmə almışdır.

*Nə üzünü görə billəm,
Nə sözümü deyər billəm,
Nə doyunca gülər billəm,
Bax, gör, bir mən nə haldayam.*

Bu şeirin dili, üslubu hazırkı gənc poeziyamızın güclü bir axarını təşkil edən qələm sahibləri üçün bir nüsxədir. Sanki, şair oxucuları ilə mənən yaşayır, söhbət edir, tərənnüm etdiyi ideal zirvəyə- gələcəyə doğru gəncliklə birgə addımlayır.

Mənəvi abidə dinlərarası dialoq «fırtınasını» qoparanlara və dialoqu sona qədər davam etdirmə səbri, təpəri çatmayıb, hər fürsətdə, Yunis Əmrə demişkən, bizə daş atanlara Peyğəmbər gülüstanından dərib yolladığımız hidayət və vəhdət gülüdür. Şairin yazdığı şeirlər toplusunda hər bir şeir emosional gücü, mükəmməlliyi, xarakterlərin təsvirinin parlaqlığı baxımından ən nadir incilərdən sayıla bilər.

SAYALI SADIQOVA
filologiya elmləri doktoru, professor

QƏRBİ AZƏRBAYCAN VƏ NƏSİLLƏRİN SÜRGÜNÜ

Bəşər tarixi yarandığı gündən etibarən, böyük dövlətlər xırda dövlətlər üzərində “parçala hökm sür” siyasətini həyata keçirməyə çalışmışlar. Bəli, nə yazıqlar olsun ki, bu belədi və belə də olmaqda davam edəcəkdir. Lakin bu hegemon dövlətlər arasından sıyrılıb çıxmaq, öz kimliyini qoruya bilmək böyük güc və qüdrət tələb edir. Əminliklə deyə bilərəm ki, bu gün Azərbaycan xalqı da həmin sınaq qarşısında zaman-zaman imtahan verir, inşallah ki, dədə-babalarımızdan qalma miraslarımızın bizə çatacaq hissəsini qoruyub saxlamaq gücünü yəqin ki, ulu tanrım bizlərə nəsib edəcəkdir. Amma yazıqlar olsun ki, dörd bir yanımız xain düşmənlərlə əhatə olunmuşdur ki, bu da bizim ürək açıqlığımızdan başımıza gələnlərdir. Qonşu xainliyi isə bağışlanılmazdır. Biz bağışlamağı bacardıqca uduzacağıq. Xainlik unudulmamalı, amma ondan nəticə çıxarılmalıdır. Mən də bu minvalla “bir nəslin tarixinimi, səcərəsinimi” deyim, atamın vəsiyyəti ilə yazmaq üçün yola düzəldim. İnşallah ki, bu yolda məqsədimizə bir kiçik tarixçəyə imza atmağa cəhd etməyə çalışacağam. Elə bilirəm ki, hər yazılan sətir gələcək nəsillərin yaddaşında bu torpaqların dədə-baba yurdları olduğunu əks etdirməyə xidmət edəcəkdir.

Azərbaycan deyəndə Şimalı Azərbaycan, Cənubi Azərbaycan yada düşür. Bu gün də coğrafi məhfum kimi “Qərbi Azərbaycan” termini yaranmışdır. Qərbi Azərbaycan indiki Ermənistan adlanan ərazi məhfumu mənasında işlənir.

1988-ci ildə azərbaycanlılar indiki Qərbi Azərbaycandan - Ermənistandan-tarixi-etnik torpaqlarından deportasiya edildikdən sonra Qərbi Azərbaycan coğrafi məhfumu sıx-

sıx işlədilməyə başladı və beləliklə bu gün Ermənistan respublikası coğrafi məhfumunu tam əvəz edə bilir.

Bildiyimiz kimi, Qərbi Azərbaycan tariximizin bir parçasıdır. Ürək ağrıdan, qəlb göynədən parçası ey ulu dünya, bu torpaqlarda Dədə Qorqud qopuz çalıb, söz qoşub, igidlərimizə ad verib, Dədə Ələsgər saz götürüb, söz qoşub, dağlarımızı, mahallarımızı tərənnüm edib, gözəllərimizi oxşayıb, gəlinlərimizə şeir qoşub, dastan bağlayıb.

*Adım Ələsgərdi, Göyçə - mahalım,
Dolanım başına, mən qadan alım,
Hüsnün şöləsinə xəstə xəyalım
Pərvanədi, şəmistanlar dolanır.*

Bax beləcə tərənnümlər, oxşamalar insanı uzaq xəyallara aparır, öz dünyasından qoparıb, doğduğu torpaqları, nəfəs aldığı havanı, içdiyi suyu, saatlarla baxdığı səmanın qoynuna alır, ağışında səni uyudur.

Təkcə budurmu?

Yox! Qərbi Azərbaycan torpağı Azərbaycan elminə görkəmli şəxslər-ictimai xadimlər, elm, mədəniyyət, ədəbiyyat və incəsənət aləmində öz sözü olan şəxslər bəxş etmişdir.(59). Bir balaca tarixi ekiskursiya edəcəm ki, görün sadələşlənmişlərdən məharətlə istifadə edərək illərlə ermənilərin diplomatiyası başımıza nələr açıb, gəlin birgə şahidi olaq.

VII əsr ədəbi abidəsi olan “Kitabi – Dədə Qorqud” dastanının coğrafi mühiti həm də Qərbi Azərbaycanla bağlıdır. Dastanda adı çəkilən Şirökuvən, Altuntaxt, Göyçə gölü oğuz qəhrəmanlarının doğma yurdları olmuşdur. Təəssüflər olsun ki, indi bu torpaqlara uzaqdan həsrətlə baxırıq.1991-ci ilə qədər ərazinin toponimlərindən 90% dən çoxunu türk mənşəli toponimlər təşkil edirdi. (Ətraflı məlumat üçün bax: İ.Bayramov. Qərbi Azərbaycanın türk mənşəli toponimləri, Bakı, 2002).

1828-ci ildə bağlanan Türkmənçay müqaviləsinin nəticəsi olaraq ermənilər İrandan, Türkiyədən bu ərazilərə köçürülmüşdür. Bu tarixi faktlar erməni (85) və rus (83) mənbələrində öz əksini aydın şəkildə tapmışdır.

Burada yaşayan azərbaycanlılar isə zaman-zaman - 1905-1906, 1918-1920, 1948-1953, və 1988-1991-ci illərdə tarixi etnik torpaqlardan deportasiya olunmuşlar.

Lakin bu məcburi köçürülmələrə və deportasiyalara 1997-ci ilədək hüquqi qiymət verilməmişdir. SSRİ Nazirlər Sovetinin 1947-ci il dekabrın 23-də “Ermənistan SSRİ-dən kolxozçuların və başqa əhəlinin Azərbaycan SSRİ-nin Kür-Araz ovalığına köçürülməsi haqqında” 4083-saylı, 1948-ci il martın 10-da isə həmin qərara əlavə olaraq qəbul edilən “Ermənistan SSRİ-dən kolxozçuların və digər azərbaycanlıların Azərbaycan SSRİ-nin Kür-Araz ovalığına köçürülməsi ilə əlaqədar tədbirlər haqqında” 754 sayılı qərarına əsasən 150 min azərbaycanlı tarixi-etnik torpaqlarından - Ermənistandan deportasiya edilmişdir.

1988-1991-ci illərdə isə SSRİ dövlətinin himayəsi altında Ermənistan dövləti Qərbi Azərbaycandan - indiki Ermənistan ərazisindən 250 mindən artıq azərbaycanlıni atası baba torpaqlarından deportasiya etmişdir. Ümumiyyətlə, 20-ci əsrdə 2 milyondan çox azərbaycanlı indiki Ermənistanda soyqırırma məruz qalmışdır.

Səfəvilərin hökmdarlığı dövründə Azərbaycanda və Qərbi Azərbaycanda bəylərbəyliklər təşkil olunur. Bəylərbəyliklər mahallara bölünür. Onlardan biri də İrəvan mahalı idi. 15-ci əsrin sonundan İrəvan inzibati mərkəz kimi tanınıb.

Qaraqoyunluların (1410-1467) və Ağqoyunluların (1467-1503) hökmdarlığı dövründə coğrafi mövqeyinə və yerli şəraitinə görə bu ad geniş yayılıb və Çuxursəd bəylərbəyliyiənin inzibati mərkəzi olub (38,s.8).

XVI əsrin sonu -XVII əsrin əvvəllərində Səfəvi- Osmanlı müharibələri nəticəsində İrəvan bir neçə dəfə dağın-

tıya məruz qalmış və əldən-ələ keçmişdir. İndiki Ermənistan Rusiyanın tərkibinə qatılanadək İrəvan xanlığı Azərbaycanın tərkibində olmuşdur.

1639-cu ildə Səfəvi -Osmanlı arasında “Qəsri-şirin” müqaviləsi bağlanmışdır. Həmin müqavilədə İrəvan Səfəvi dövlətinin ayrılmaz hissəsi kimi qeyd edilir.

XVII əsrdə Çuxursəd bəylərbəyliyi daha geniş əraziyə malik idi. İrəvan xanlığının ərazisinə Axuryan çayından Şah dağına, Alagöz dağ silsiləsinə, Axuryan çayının mənbələrindən aşağı axarına qədər olan sahəsinə, Gözəldərə dağ silsiləsindən, Şah dağından Pəmbək dağına qədər olan torpaqlar daxil idi.

1747-ci ildə Nadir şahın öldürülməsindən sonra Azərbaycanın digər bölgələrində olduğu kimi, Çuxursəd bəylərbəyliyi ərazisində də Naxçıvan və İrəvan xanlıqları yarandı (39,s.92).

İrəvan xanlığı 15 mahala bölünürdü: Qırxbulaq, Zəngibasara, Gərnibasara, Vedibasara, Şərur, Sürməli, Dərəkənd-Perçeniş, Saatlı, Talın, Seyidli-Axsaxlı, Sərdərabad, Karpibasara, Abaran, Dərəçiçək və Göyçə.

1. Qırxbulaq mahalı. Onun ərazisinə Dərələyəzdən Zəngibasara qədər olan sahələr, şərqdən Ağmanqan, Gizçə dağları, qərbdən Zəngi çayı, cənubdan İrəvan şəhərinə çatan sahə daxil idi.

2. Zəngibasara mahalı. Bu mahal Qırxbulaq mahalı ilə Gərnibasara mahalları arasında yerləşirdi. Zəngi çayının aşağı axarındakı suvarılan bütün torpaqlar ona aid idi.

3. Gərnibasara mahalı. Arazın sol tərəfində yerləşirdi. Gərnici çayı ilə suvarılan bütün kəndlərin torpaqları onun ərazisinə daxil idi.

4. Vedibasara mahalı. Arazın sol tərəfində, Gərnibasara və Şərur mahalları arasında yerləşirdi. Vedibasara mahalı, əsasən indiki Ermənistanın Vedi rayonunun ərazisini, Vedi çayının bütün hövzəsini əhatə edirdi.

5. Şərur mahalı. İrəvan xanlığının cənub-şərqində yerləşirdi. Arpa çayının axarında yerləşən sahəni əhatə edirdi. Naxçıvan ərazisinə daxildir.

6. Sürməli mahalı. Sərdarabadın yanında, Araz çayının sağ tərəfində, Arazla Ağrıdağ silsiləsi arasında yerləşirdi. Türkiyənin ərazisinə daxildir.

7. Dərəkənd - Parçenis mahalı. Bu mahal Arazın sağında, Sürməli mahalının qərbində yerləşirdi. Onun ərazisindən Dərəkənd, Parçen çayları axırdı. Dərəkənd çayı öz mənbəyini Təkəltu dağlarından alır.

8. Saatlı mahalı. Bu mahal ərazi cəhətdən o biri mahallara nisbətən o qədər də böyük deyildir. Axuryan çayı ilə Araz çayının birləşdiyi sahəni əhatə edirdi. Talın və Sərdarabad mahalları ilə həmsərhəd idi.

9. Talın mahalı. Talın mahalı Araz və Axuryan çayları arasında yerləşirdi. Axuryan çayı Talın mahalını Qars padşahlığından ayırırdı. Şimaldan Şörəyel nahiyəsi ilə, cənubdan isə Sərdarabad və Saatlı mahalları ilə həmsərhəd idi.

10. Seyidli-Axsaxlı mahalı. Bu mahal Talın mahalının şərqində, Alagöz dağının şimal-şərq yamacında yerləşirdi. Şərqdən onun sərhədi Abaran mahalına çatırdı.

11. Sərdarabad mahalı. Sərdarabad mahalı Araz çayının sol tərəfində, Saatlı və Karpibasar mahalları arasında yerləşirdi. Xanlığın ən böyük mahallarından biri idi. Bu mahal indiki Ermənistanın Oktemberyan rayonunun ərazisi daxilində mövcud olmuşdur. Burada İrəvan xanı Sərdarabad qalasını tikdirmişdir.

12. Karpibasar mahalı. Bu mahal Seyidli-Axsaxlı mahalı ilə sərhəd idi. Karpi çayının orta və Qarasu çayının yuxarı hissələri mahalın ərazisinə daxil idi. Karpibasar mahalı Zəngibasar və Sərdarabad mahalları arasında yerləşirdi.

13. Abaran mahalı. Alagöz dağının şimal-şərqində, Pəmbək dağının şərqində yerləşirdi.

14. Dərəçiçək mahalı. Dərəçiçək mahalı Pəmbək nahiyəsi və Qırxbulaq mahalı arasında, İrəvan şəhərinin

yaxınlığında yerləşirdi. Axta çayının yuxarı hissəsi və Dərəçiçək onun ərazisinə daxil idi.

15. Göyçə mahalı. İrəvan xanlığının mahallarından biri də Göyçə mahalı adlanırdı. Göyçə gölünün sahilində yerləşən rayonlar bu mahala daxil idi. Başqa sözlə, onun sərhədləri Ağmanqan, Gözəldərə və Şahdağ silsilələrini əhatə edirdi [91, s.386]. Mahalın adı erməni [91, s.386], rus mənbələrində [83, s.515] Göyçay mahalı formasında da qeyd edilir. Göyçə mahalı həm ərazicə, həm də əhalinin sayına görə İrəvan xanlığının ən böyük mahalı hesab edilirdi. Bu mahal indiki Ermənistanın ərazisindəki Çəmbərək (Krasnoselo) rayonunda yerləşən Toxluca, Ağbulaq, Ardanış, Cil kəndlərini, Basarkeçər (Vardeniş), Qaranlıq (Martuni, Kəvər (Kamo) rayonlarının ərazilərini əhatə edirdi.

İndiki Ermənistan daxilində yerləşən Ağbaba mahalı 1921-ci ilə kimi Qars vilayətinin (əvvəllər Qars padşahlığının), Qızılqoç (indiki Qukasyan), Gümrü (indiki Qumayri), Düzkənd (indiki Axuryan), Ərtik (indiki Artik) rayonlarının əraziləri isə XVIII əsrdə Şörəyel sultanlığının tərkibində olmuşdur.

XX əsrin əvvəllərində bu bölgədə yerləşən əhalinin 70%-ni, əsrin ortalarında 50%-ni azərbaycanlılar təşkil edirdisə, əsrin sonunda bölgədə ermənilər çoxluq təşkil edirdi. Bu da onu göstərir ki, azərbaycanlılar Rusiya siyasətinin nəticəsi olaraq ermənilər tərəfindən XX əsrdə kütləvi surətdə öz ata-baba torpaqlarından zorla qovulmuşlar.

Zəngəzurun Gorus, Qafan, Meğri və Sisyan rayonları indiki Ermənistan Respublikasının tabeliyindədir. 1920-ci ilə kimi bu bölgələr (Gorus, Qafan, Meğri və Sisyan) Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasının Zəngəzur qəzasının tərkibinə daxil olmaqla Azərbaycan torpaqları idi. Lakin bir həqiqəti unutmayaq ki, bütövlükdə Cənubi Qafqaz, o cümlədən də Azərbaycan Rusiyanın təsir dairəsində idi. Elə bu ərazilərə də ermənilərin yerləşdirilməsi (Qarabağ və İrəvan xanlıqlarında olduğu kimi) bilavasitə Rusiyanın əli ilə həyata keçirilmişdir.

İndiki Ermənistanın ərazisində yerləşən Dərələyəz mahalı XIX əsrin əvvəllərində Naxçıvan xanlığının tərkibində olmuşdur. Bu mahal Paşalı (Əzizbəyov, Vayk) və Keşişkənd (Yeğeqnadzor) rayonlarının ərazisini əhatə edirdi. Burada 1828-ci ilə kimi 4583 nəfər azərbaycanlı (1001 ailə), 147 erməni (58 ailə) yaşamışdır [83, s.647-648]. Mahalın ərazisinə 1828-1830-cu illərdə İrandan 2838, Türkiyədən 27 erməni köçürülüb yerləşdirilmişdir [83, s.649].

1830-1887-ci illərdə mahalın ərazisinə ermənilərin köçürülüb yerləşdirilməsi geniş vüsət almışdır. Bunun nəticəsində Dərələyəz mahalında ermənilərin sayı əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. 1837-ci ildə Dərələyəz mahalında 13498 nəfər azərbaycanlı, 11748 nəfər erməni, 1886-cı ildə 16841 nəfər azərbaycanlı, 16048 erməni, 1897-ci ildə 24254 nəfər azərbaycanlı, 17813 nəfər erməni yaşamışdır.

XVII əsrin sonlarında Cənubi Qafqazın başqa bölgələri ilə yanaşı, İrəvan II xanlığını da Rusiya öz tabeliyinə keçirmək niyyətində idi. 1783-cü il Georgiyevski müqaviləsinə əsasən Rusiyaya birləşən Gürcüstan bu aspektdə xüsusi iş aparırdı. Lakin 1787-ci ildə Türkiyə ilə başlanan müharibə Rusiyanın planını pozdu və İrəvan xanlığını ələ keçirə bilmədi. Bununla belə bu illərdə İrəvan xanlığı güclənmişdi. Düzgün siyasət aparan İrəvan xanı Kartli-Kaxetiya çarlığının asılılığından qurtardı.

Umma xan (Avar hakimi –İ.B.) 1785-ci ildə Gürcüstana basqın etdi, oradan isə İrəvan xanlığı ərazisinə gəldi və onun şimal rayonlarını qarət etdi. Umma xan 1786-cı ilin yayına kimi İrəvan xanlığının ərazisində qaldı [29].

1789-cu ildə Bəyazid paşalığı ilə İrəvan xanlığı arasında toqquşmalar olmuşdur. Bayazid paşalığı İrəvan xanlığının ərazisini tutmaq istəyirdi. Lakin Naxçıvan xanlığının köməyi ilə Bayazid paşalığının ordusunu məğlub edərək onu geri oturtdu [29]. Hətta Bayazid qoşununu geri oturdan İrəvan xanı Məhəmməd xan Bayazid qalasını mühasirəyə aldı.

1795-ci ildə Ağa Məhəmməd şah Qacarın ordusu İrəvan xanlığına hücum etmiş, İrəvan qalasını 35 gün mühasirədə saxladıqdan sonra ələ keçirmişdi. 1796-cı ildə general V.Zubovun başçılığı ilə Rusiya qoşununun Cənubi Qafqaza yürüşü zamanı İrəvan xanı Məhəmməd xan Rusiyanın himayəsinə keçmək istədiyini bildirdi [24, s.79-83]. Lakin II Yekaterinanın ölümü bu işi yarımçıq qoydu. İşdən xəbər tutan Ağa Məhəmməd şah Qacar İrəvan xanını həbs etdirdi və onun yerinə Əmirgünə xanı təyin etdi. 1797-ci ildə Ağa Məhəmməd şah Qacar öldürüldükdən sonra əhali Əmirgünə xanı İrəvandan qovdu. İranın yeni şahı Fətəli şah İrəvan xanı Məhəmməd xanı həbsdən azad edərək yenidən İrəvana xan təyin etdi [6, s.79].

İrəvan xanlığı 1827-ci ilin oktyabr ayının 1-də Rusiya tərəfindən işğal olundu. İrəvan xanlığının işğalından dərhal sonra, yəni 1827-ci ilin oktyabrın 6-da general İ.F.Paskeviçin əmri ilə müvəqqəti idarə üsulu yaradıldı.

1827-ci ilin axırlarında mənşəcə erməni olan X.Y.Lazerev I Nikoloya Azərbaycan ərazisində Rusiya imperiyasının tərkibində «Erməni dövləti» yaradılması haqqında layihə təqdim etmişdir. I Nikolay 1828-ci ilin martın 21-də fərman verdi. Fərmana görə İrəvan və Naxçıvan xanlıqları ləğv edildi. Əvəzinə Azərbaycanın tarixi və qədim torpaqlarında yeni inzibati bölgü - «Erməni vilayəti» (Armyanskaya oblast) yaradıldı [79, s.75-76; 28, s.352]. Erməni vilayətinin rəisi general-leytenant Aleksandr Çavçavadze təyin edildi. Buraya həm də iki nəfər rus hərbi xidmətçisi və əhalinin imtiyazlı təbəqəsindən bir erməni və bir azərbaycanlı nümayəndə daxil idi.

1828-ci ilin fevralın 10-da Təbriz şəhəri yaxınlığındakı Türkmənçay kəndində İranla Rusiya arasında sülh müqaviləsi imzalandı. Bu müqaviləyə əsasən İrəvan xanlığı Rusiyanın tərkibinə daxil edildi.

1833-cü il iyunun 23-də erməni vilayətinin inzibati quruluşu qanunu qəbul edildi. Bu qanuna əsasən İrəvan uyezdi dörd dairəyə (okruqa) bölündü: İrəvan, Şərur, Sürməli və

Sərdarabad. Dairələrin rəisi vəzifəsinə rus məmurları təyin edildi.

İrəvan dairəsinə Göyçə, Dərəçiçək, Qırxbulaq mahalının ərazisi, Şərur dairəsinə isə Vedibasər, Zəngibasər və Gərnibasər mahalları daxil idi. Sürməli dairəsinə Dərəkənd-Parçenis mahalı, Gərnibasər və Vedibasər mahallarının Arazın sağ sahilində olan torpaqları daxil idi.

Sərdarabad dairəsinə Saatlı, Talın, Seyidli-Axsaxlı, Abaran, Karpi və Sərdarabad mahallarının əraziləri daxil idi. XIX əsrin 30-40-cı illərində Azərbaycanda çarın idarə sisteminə uyğun olaraq keçmiş xanlıqlar və sultanlıqlar əyalətlərə və dairələrə çevrildi. İndiki Ermənistan ərazisində yerləşən Şəmşəddil (sonralar Berd rayonu adlandırıldı) Azərbaycanın tərkibində olmuş və distansiya adlandırılmışdır [8, s.580].

1837-ci ilin martında I Nikolay senator K.F.Qanı Zaqaqaziyaya göndərdi. O, Tiflisə gedib müəyyən məlumatlar topladı və 1838-ci ildə öz layihəsi ilə birlikdə çara təqdim etdi. Çar I Nikolay müəyyən dəyişikliklər etməklə 1840-cı ilin aprel ayının 19-da K.F.Qanın təklif etdiyi layihəni qəbul etdi.

1840-cı il 10 aprel qanununa əsasən Zaqaqaziya iki böyük inzibati əraziyə bölündü: Gürcü-İmeretiya quberniyası və Xəzər-Kaspi vilayəti. Bunlar 18 qəzadan və 782 rayondan ibarət idi. Bu qanuna əsasən Erməni vilayəti ləğv edildi. İrəvan, Naxçıvan qəzaları, Ordubad dairəsi yaradıldı və yeni təşkil edilmiş Aleksandropol qəzası isə Gürcü-İmeretiya quberniyasına daxil edildi [79, s.84].

1849-cu ilin iyunun 9-da Ali fərmanla İrəvan quberniyası yaradıldı. Fərman 1850-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə mindi. Quberniyanın mərkəzi isə İrəvan şəhəri idi. İrəvan, Aleksandropol, Naxçıvan, Ordubad, Yeni Bayazid İrəvan quberniyasının tərkibinə daxil edildi. 1862-ci ildə Aleksandropol qəzasından ayrılan Loru Tiflis quberniyasına, 1867-ci il fərmanı ilə Ordubad qəzası ləğv edilərək Naxçıvan qəzasına birləşdirildi və bu fərmanla Eçmiədzin qəzası yaradıldı. 1867-ci il bölgüsündən sonra İrəvan quberniyasının tərkibinə İrəvan,

Aleksandropol, Naxçıvan, Yeni Bayazid və Eçmiədzin qəzaları daxil oldu. 1874-ci ildə yeni inzibati-ərazi bölgüsü aparıldı. Əlavə olaraq iki qəza - Şərur-Dərələyəz və Sürməli qəzaları yaradıldı. Beləliklə, İrəvan quberniyasına daxil olan qəzaların sayı yeddi oldu: İrəvan, Aleksandropol, Naxçıvan, Yeni Bayazid, Eçmiədzin, Şərur-Dərələyəz və Sürməli.

1. Aleksandropol qəzası. 1849-cu ildə İrəvan quberniyası yarandığı vaxtdan Aleksandropol qəzası təşkil edilmiş və İrəvan quberniyasının tərkibinə daxil edilmişdir. Bu qəzanın tərkibinə indiki Ermənistanın Düzkənd (Axuryan), Ağin (Ani), Artik, Qızılqoç (Qukasyan) rayonlarının əraziləri, eləcə də Talın və Hamamlı (Spitak) rayonlarının bəzi kəndləri daxil idi. Aleksandropol qəzasının mərkəzi Gümrü şəhəri idi.

2. Eçmiədzin qəzası. İrəvan quberniyasının ən böyük ərazilərindən biri olmuşdur. Bu qəza 1874-ci ildə yaradılaraq İrəvan quberniyasının tərkibinə daxil edilmişdi. Bu qəzanın tərkibinə Eçmiədzin, Əştərək, Sərdarabad (Oktamberyan), Talın və Abaran rayonlarının əraziləri daxil idi.

3. İrəvan qəzası. İrəvan quberniyasının tərkibinə daxil olan qəzalardan biri İrəvan qəzası adlanırdı. İrəvan qəzası quberniyanın ən böyük ərazilərini əhatə edirdi. Azərbaycanlılar çoxluq təşkil edirdi. Ermənistan İnqilab Komitəsinin 1921-ci il 21 iyul tarixli dekreti ilə Qəmərli, Ağahəmzəli, Baş Gərnı, Kotayk, Axta nahiyələri İrəvan qəzasının tərkibinə daxil edilmişdir. Ermənistan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi Rəyasət heyətinin qərarı ilə İrəvan qəzasında dəyişikliklər edilmiş, Meğri, Dərələyəz, Əştərək, Talın, Kotayk, Axta, Qəmərli, Qurduqulu (Oktamberyan), Vedi rayonlarının əraziləri qəzanın inzibati-ərazi bölgüsünə daxil edilmişdir [88, s.508; 19, s.193].

4. Yeni Bəyazid qəzası. İrəvan quberniyasının qəzalarından biri Yeni Bəyazid qəzası adlanırdı. Qəza XV-XIX əsrlərdə İrəvan xanlığının ərazisi daxilində yerləşmiş Göyçə mahalının ərazisi daxilində yaradılmışdır. İrəvan xanlığı Rusiya tərəfindən işğal edildikdən sonra Göyçə mahalı Yeni Bəyazid qəzası adı ilə İrəvan quberniyasının tərkibinə daxil olmuşdur.

1919-cu ildə qəza Ermənistana verilərkən onun ərazisinə Basarkeçər, Yeni Bəyazid (Kamo) rayonları, Axta (Razdan) rayonunun ayrı-ayrı kəndləri daxil idi. Türkiyənin Bayazid paşalığından ermənilər köçürülüb (1828-ci il Türkmənçay müqaviləsindən sonra) bu ərazidə yerləşdirildiyi üçün qəza Yeni Bəyazid adlandırılmışdır.

Axtardım tarixin daş yaddaşını,
Daşlar da dil deyib ağladı, Allah!
Sordum mənbələrdən Göyçə yaşını,
Cavabı sinəmi dağladı, Allah.

Axdı gözüm yaşı hey sini-sini,
Tanrı göstərməsin qoy beləsini,
Göyçənin dərdini, dərd sevgisini,
Viranə könlümə bağladı, Allah.

Hanı Göyçəmizin Alı növrəği,
Hanı Ələsgərin eşqi, sorağı,
Fələyin qəlbimə çəkdiyi dağı,
Taleyim üst-üstə bağladı, Allah.

Bəli, axtara-axtara dədə-baba yurdlarımızdan tarixi bilgiləri sizinlə bölüşməyə çalışdım. Axı, bizim ilk nəslin nümayəndələri bu yerlərdə məskunlaşmışlar. Bu misralarla qeyri-ixtiyari olaraq duyğularımın qanadında sizinlə görüşə gəlmək istəyirəm. Axı söhbət vətəndən gedir. Ürək candan, can ürəkdən ayrılarmı, əzizlərim? Mən hər dəfə bu mövzuya toxunanda göz yaşlarımı saxlaya bilmirəm. Duyğularım məni Göyçəmə aparır, gəzdiyim cığırlar elə bil hər an məni səsləyir, gəl-gəl deyir, elə bilirəm onlar da mənsiz darıxıblar. Ah... Vətən, Vətən! Sən nə qədər doğma və əzizsən! Sənsiz ömür çətin, sənsiz həyat acı olur. Sən ömür baharımız, könül aynamızsanmış, sən demə. Biz

bunları səni itirdikdən sonramı dərk etdik? Səni itirdikdən sonramı anlamağa başladıq?

Elə deməzdim. Çünki bəziləri özləri də dərk etmədən yeni “Göyçə” havası yaradaraq qol qaldırıb oynayırlar.

Erməni keşişi Kərəmin yanmasına səbəb oldu, biz “Yanmış Kərəmi” havasına da qol qaldırıb oynayırdıq. Bu, bizim faciəmiz deyilmi? Eh... məni duyğularım əsas məsələdən uzaqlaşdıraraq görün hara gətirdi?

Bağışlayın, əziz dostlar, yenə qayıdım tarixi keçmişimizə səyahət edək:

5. Zəngəzur qəzası. Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasına daxil olan qəzalardan biri də Zəngəzur qəzası adlanırdı. Zəngəzur qəzası Azərbaycanın Laçın, Qubadlı, Zəngilan rayonlarını, eləcə də Qərbi Azərbaycanın Gorus, Qafan, Sisyan, Meğri rayonlarını əhatə edirdi.

6. Şərur-Dərələyəz qəzası. Şərur-Dərələyəz qəzası 1874-cü ildə yaradılmış, 1920-ci ilədək Azərbaycanın tərkib hissəsindən biri olmuşdur. Bu qəza Azərbaycanın Şərur zonasını və indiki Ermənistanın Keşişkənd (Yeğeqnadzor), Paşalı (Əzizbəyov, Vayk) rayonlarının ərazilərini əhatə edirdi.

7. Loru-Pəmbək qəzası. İndiki Ermənistan ərazisində tarixən yaradılmış qəzalardan biri də Loru-Pəmbək qəzası idi. 1842-ci ilədək Pəmbək qəzasına Qarakilsə (Kirovakan) şəhəri, Quqark rayonu, Calaloğlu (Stepanavan) və Gümrü (Leninakan, Qumayli) qəzasının bir hissəsi və Hamamlı (Spitak) rayonu daxil idi. Əslində XIX yüzilliyin əvvəllərində bu ərazinin Ermənistanla əlaqəsi olmamışdır. 1801-ci il 18 yanvar «Manifesti ilə Gürcüstan rəsmi surətdə Rusiyaya birləşdirildi. Gürcüstanın tərkibinə indiki Ermənistan daxilində yerləşən Şəmşəddil (onun bir hissəsi indiki Berd rayonudur), Pəmbək-Şörəyəl (indiki Ermənistan ərazisi daxilində yerləşən Calaloğlu, Qarakilsə, Hamamlı, Qızılqoç, Gümrü rayonları, bir neçə kənd istisna edilməklə bütövlükdə indiki Artik, Abaran rayonlarının yarısı), Samsxetiya (Qazax, İcevan, Dilican rayonları,

Allahverdi rayonuna aid olan bir neçə kənd) qəzalarının əraziləri daxil edildi [85, s.XXVI; 19, s.304].

8. Qazax qəzası. Yelizavetpöl (Gəncə) quberniyasına daxil olan Qazax qəzası həm də indiki Ermənistanın Çəmbərək (Krasnoselo) rayonunun bir hissəsini (Yanıqpəyə, Gölkənd, Çaykənd, Əmirxeyir, Bəryabad, Qaraqaya, Çıvıxlı kəndləri), Karvansaray (İcevan) rayonunu və Dilican şəhərini əhatə edirdi.

9. Sürməli qəzası. XIX əsr inzibati-ərazi bölgüsünə əsasən Sürməli qəzası İrəvan quberniyasına daxil idi. Bu qəza üç polis sahəsinə bölünmüşdür. [78, s.125-127]. Həmin ərazi Türkiyənin tarixi torpaqlarıdır və indi də Türkiyənin ərazisi daxilindədir.

1918-ci ildə Daşnaksutyun partiyası Ermənistanda öz hakimiyyətlərini qurmaq məqsədilə Zəngəzurda, Göyçədə, Dərələyəzdə, Zəngibasarda, Vedidə minlərlə azərbaycanlı - qocaları, uşaqları, qadınları vəhşicəsinə qətlə yetirmişlər.

1918-ci ildə yaranan Zaqafqaziya komissarlığını mayda Zaqafqaziya seymi əvəz etdi [6, s.85]. 1918-ci il mayın 26-da gürcü nümayəndələri seymdən çıxıb Gürcüstan hökumətini qurmaq üçün bəyanat verdilər. 1918-ci il mayın 28-də Ermənistan Respublikasının yaranması rəsmən elan edildi. Beləliklə, tarixdə ilk dəfə olaraq Rusiyanın əli ilə ermənilər öz dövlətlərini yaratdılar. Ermənistan dövlətinin tarixi də 1918-ci ilin mayın 28-dən başlayır. T.Köçərli yazır: «378-ci ildə Ermənistan İranla Bizans arasında bölünəndən sonra əsrlər boyu, ta 1918-ci ilə qədər, yəni 15 əsr ərzində nə müstəqil, nə yarım-müstəqil Ermənistan olub» [31, s. 17].

Ancaq rusların dəstəyi ilə tarixi torpaqlarımızda 1920-ci il noyabrın 29-da Ermənistan Sovet Respublikası yaradıldı. F.Ağasioğlu qeyd edir ki, miladdan öncə Azərbaycanın qərb bölgələrində (Qərbi Azərbaycanda-İ.B.) qaşqay, qamər, qızıl, polad, ermən, ağ hun, kuman, kedar, gögər, qorus, dəli, qapan, azər, şad, zəngi türk tayfalarının izi vardır və onda belə qənaətə gəlinir ki, azər xalqının formalaşmasında mühüm rol oynayan

İrəvan mahalı (indiki Ermənistan ərazisi-İ.B.) 1920-ci ilə kimi beş min il fasiləsiz azər-türk boylarının ölkəsi olmuşdur [31, s.73].

Ermənistanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Ermənistan Sovet Şuralar Cəmiyyəti Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi Rəyasət heyəti 12 iyul 1929-cu ildə «Ermənistan Sovet Şuralar Cəmiyyəti teritoriyasını (ərazisini) rayonlaşdırmaq haqqında» qərar qəbul etmişdir. Bu qərar Ermənistan SŞC-nin MİK-si Ermənistan Sovet Şuralar Cəmiyyəti işçi-kəndli və qızıl əsgərlər şuralarının VI qurultayının «Ermənistanın SŞC daxilində idarəvi - iqtisadi yeni rayonlaşdırma ifa etmək (yaratmaq-İ.B.) haqqında qərarı»na əsasən qəbul edilmişdir [35].

İndiki Ermənistan ərazisində rayonlaşdırmanın yeni forması 1930-1931 və 1937-ci illərdə həyata keçirilmişdir. 9 sentyabr 1930-cu ildə indiki Ermənistanda 23 rayon (Ellər, Ağbaba, Abaran, Vedi, Artaşat, Artik, Əştərək, Basarkeçər, Gorus, Quqark, İcevan, Yeni Bayazid, Qafan, Martuni, Meğri, Sərdarabad, Axta, Sisyan, Stepanavan, Talin, Allahverdi, Şəmşəddin, Eçmiədzin), 15 oktyabr 1931-ci ildə 2 rayon (Əzizbəyov, Keşişkənd) yaradılmışdır [89, s. 13-86].

5 dekabr 1936-cı ildə Zaqafqaziya Federasiyasının ləğvi ilə əlaqədar indiki Ermənistanda 31 dekabr 1937-ci ildə əlavə olaraq 8 rayon (Ani, Düzkənd, Qızılqoç, Kalinino, Krasnoselo, Barana, Sevan, Hamamlı) yaradılmışdır [89, s.17, 21, 50, 53, 63, 73, 77, 82]. Bundan başqa, respublikanın ərazisində 15 mart 1972-ci ildə Alagöz (Araqadz), Nairi rayonları təşkil edilmişdir [89, s.27, 71].

1991-ci ilə qədər Ermənistan SSRİ-nin tərkibində oldu və kommunistlər tərəfindən idarə olundu. İğdiroğlu doğru olaraq yazır: «Qafqaz Ermənistanı m.ö. 521-ci ildən 333-cü ilə qədər Pers vilayətinə, m.ö. 215-ci ilə qədər Makedoniyaya bağlı bir ərazi parçası, m.ö. 190-cı ilə qədər Selefkilərə bağlı bir vilayət, m.ö. 220-ci ilə qədər Roma və Perslər arasında əl dəyişdirən bir yer, V əsrə qədər Sasani, VII əsrdə Bizans, X əsrə qədər Ərəb və Bizansın tabeliyində, XI əsrdən XIX əsrin II

yarısına qədər (əslində I yarısına qədər - *İ.B.*) Türkiyənin hakimiyyəti altında və nəhayət, XIX əsrin II yarısından (XIX əsrin I yarısından - *İ.V.*) günümüzdə qədər (1991-ci ilə qədər - *İ.B.*) Çar Rusiyası ilə onun xələfi olan Sovet Rusiyasının himayəsi altında olmuşdur. Hanı müstəqil torpaq, haradadır milli erməni möhürü?» [52, s.37].

1991-ci ildə SSRİ-nin dağılması ilə bağlı Ermənistan da müstəqilliyini elan etdi.

Ermənistan Konstitusiyasına əsasən 1996-cı ildə respublikada rayon inzibati-ərazi bölgüsü ləğv edildi və yeni inzibati-ərazi bölgüsü aparıldı. Yeni inzibati-ərazi bölgüsünə əsasən indiki Ermənistan ərazisində 10 vilayət, eləcə də vilayət hüququnda Yerevan şəhəri qurumu yaradıldı.

Onu da qeyd edək ki, bu inzibati-ərazi bölgüsü XVIII əsrdə fəaliyyət göstərən İrəvan xanlığının inzibati-ərazi bölgüsü ilə eynidir. İnzibati-ərazi bölgüsü sadəcə olaraq mahallar əvəzinə vilayətlər adlandırıldı [49, s.229].

Qərbi Azərbaycan ərazisinə başqa ölkələrdən, dövlətlərdən köçürülərək məskunlaşdırılan ermənilər Rusiyanın himayəsi ilə Azərbaycan torpaqları hesabına indiki Ermənistan dövlətini beləcə yaratdılar.

Tarixə toxunmaqda məqsəd bir balaca araşdırma aparmaqla yanaşı əsirlərlə biganəlikdən başımızın nələr çəkdiyinin şahidi olduq. Gələcək nəsillərin bu faciələrdən dərs almasını istəyirik. İstəyirik ki, biz yaşadığımızı bizdən sonra gələn nəsillər yaşamasınlar. Bu duyğular, bu hisslər onları da incitməsin. Qoy heç olmasa onlar rahat yaşasınlar. Bizim kimi “Vətən” deyib haray qoparmasınlar. Vətənin haradan başlayıb harada qurtardığını müzakirə etməyə ehtiyac duymasınlar.

Əsirlərdən, əsirlərə yadigar,
Adından doymayı dillərim, Göyçə.
Dağların, daşların, gülün sehirkar,
Sənə qonaq gəlir ellərim, Göyçə.

Gəncə Nizaminin sənət oylağı,
Qazax Vurğunumun şeir ocağı,
Alı, Ələsgərin nurlu çırağı,
Gəzdirdi adını dillərim, Göyçə.

Gəzsəm də neçə yer, neçə oylaqlar,
Görsəm də çox sazlı, sözlü yaylaqlar,
Qəlbimdə öz yerin, öz məkanın var.
Üzülməz əlindən əllərim Göyçə.

Hər dağın qoynundan gəlsə bir səs,
Fazilə qoynunda alırsa nəfəs,
Ulular deməyib bu sözü əbəs,
Loğmandı çiçəyin, güllərin Göyçə.

Əsirlərdən-əsirlərə, nəsillərdən-nəsillərə yadigar idi, mənim Göyçəm. Elə şeylər var ki, onu sözlə ifadə etmək mümkün deyil, onu ancaq yaşamaq, hiss etmək, duymaq lazım gəlir. Əsirlər kölgəsini üzərimizə salsa da, qərinələr bizi didib parçalasa da, vətənin sevgisini bizlərdən ala bilməz. Göyçəmi göy gözlü Göyçə gölümün öz mayasını indi göyçəlilərin göz yaşlarından alır, indi gözlərimiz həsrətin mayasını yuyur.

Bu dağda duraram hey!...
Boynumu buraram hey!...
Göyçə burdan görünür,
Durduqca duraram hey!...

Yurd sevgisi, yurd məhəbbəti, yurd eşqi nə yaman ağır olarmış, ilahi! Bunu vətənsiz düşmənlərimiz bizdən də yaxşı bildiklərinə görə özlərinə yox yerdən vətən yaratdılar vətənsizlər. İndi “Göyçə” deyib inləyirəm:

Məni məndən alan Göyçəm,
Məni yada salırsanmı?
Qərarımı verən Göyçəm,
El havamı çalırısanmı?

Aman Allah!...elə bil sözün bitdiyi yerdə.

Ayaqlarımızı əzən çınqılların, daşların həsrətini çəkirik indi. Mən necə təsəlli alım axı sizdən? Ayağımı əzən daşların, cığırın ağrı-acısını, bihuş ətirli yovşanların alardı. Məlhəm olardı dərdinə. Bax, indi gözümdən axan sülaldən yaradırəm Göyçə gölünü.

Yox...yox qoy axan göz yaşlarım Göyçə gölünə tökülməsin. Axı orada qızıl xallı balıqlarımız gəzir, birdən onları incidər, küsdürər göz yaşlarımız. Bəs onda neyləyərlik?

Pıçıldeşən ləpələrin öpüşləri qayalara çatmaz, narın qum dənələri ayaq izlərimizi saxlamaz, bəs onda neyləyərlik?

GÖYÇƏ GÖLÜNÜN YARANMASI İLƏ BAĞLI RƏVAYƏT

Belə rəvayət edirlər ki, Göyçə gölünün adı Göyçək xanımın eşqinin həsrətindən yaranan bir rəvayətdən götürülüb. Rəvayət belədir:

Göyçək xanımın atası qızını istəyən oğlandan böyük başlıq xərci istəyir. Oğlan kasıb olduğu üçün başlıq xərcini düzəldə bilmir. Bu səbəbdən qürbət ellərə qazanc dalınca düşür ki, tələb olunan pulu düzəldə bilsin. Cavanın başı başlıq pulu toplamağa elə qarışır ki, illərin necə gəlib getdiyindən xəbəri olmur. Bu yandan da Göyçək xanımın gözü yollarda qalır. Hər zaman gəldiyi bulaq başında sevgilisinə dualar edir, dərdini çeşmədən axan su ilə bölüşür. Çeşmənin suyu gur axdığından su götürəndən sonra mütləq ağzını bağlayırdılar ki, ətrafı su basmasın.

Bir axşamçağı Göyçək xanım bulaq başına gəlir ki, su götürsün. Bu vaxt xəbər yayılır ki, bəs Göyçəyin nişanlısı gəlib. Bunu eşidən xanım çeşmənin ağzını bağlamağı unudur və sevincək evə gedir. Səhər kənd yuxudan oyananda ətrafı su içində görür. Kənd ağsaqqalının araşdırmasından məlum olur ki, bulaqdan son gedən Göyçək olubdur. Ağsaqqal məsələnin nə yerdə olduğunu biləndə Göyçəyi cəzalandırmır. Əksinə yaranmış gölə Göyçəyin adını verir. Bəli, bax beləcə sevgidən, eşqdən GÖYÇƏ GÖLÜ yaranır. Bu adın qarşısında əlbətdə sevənlər də, sevməyənlər də baş əyir. İndi hara gediriksə bu ad, bu ünvan bizi sanki təqib edir, sanki haraylayır ey...vəfasızlarım hardasız?

Bu qədər də soyuqqanlılıq olar bəyəm? Niyə gəlmirsiniz? Axı sizsiz mən də darıxıram!

Darıx, bəyiniz mənim Göyçəm, darıx. Sən bizdən etibarlısan, bizi heç tərksə etmirsən, biz sənəylə öyünürük, biz sənəylə söyünürük, adımızın istər əvvəlində, istərsə də sonunda “göyçəliyik” - deyirik və sənəylə fəxr edirik.

Səndən danışdıqca yaddan çıxmayan vətən sevgisi, vətənsizlik bizi göynədir. Vətəndən danışıb, vətəni müzakirə etmək çox çətindi.

İlk dəfə dünyaya göz açdığın torpağı, yurdu ilk vətən hesab eləmək heç də məhdud vətən sevgisi deyil. Bizim hər birimizin doğulduğumuz bir parça torpaq ümumvətən obrazının ilk konturları, ilk guşə daşları, vətənə olan sevgi duyğularının ilk müqəddəs beşiyidir, ilk vətənimizin dağları, qayaları, suları, zümrüd çəmənləri, gül-çiçəkləri böyük vətənə olan sevginin ilk heroqlifləri, ümumi vətənə olan sevgimizin ilk əlifbasıdır. Allaha, ata – anaya olan məhəbbətin də ilk yaradıcısıdır.

Hər bir insan doğulduğu, üzərində gəzdiyi, çörəyini yediyi torpaqdan yaranıb. Məhz buna görə də əsl vətəndaşlıq, vətənpərvərlik, doğma yurd sevgisi əvvəlcə doğulduğun kənddən başlayır, böyüyür, sonra ümumvətən məhəbbətinə çevrilir və nəhayət, ümumbəşər sevgisi ilə əvəz olunur.

“Vətən” deyəndə, heç şübhəsiz, insanın gözləri önündə doğulduğu oba, kənd canlanır, səyyar təsüratlar onun bütün varlığını, xoş və nisgilli duyğularla rıqqətə gətirir. İnsan azca qarıbsəyən kimi bu nisgillə daxilində öz - özünə danışır, qarışıq hisslər axını onun varlığını təlatümə gətirir. Öz doğulduğun yurda məhəbbət fərdi duyğu deyil, əksinə, fərdi duyğuya bəşəri mənə verən canlı ehtirasdır. Vətənə məhəbbət anlayışı heç vaxt formal ehkam ola bilmir. Bu müqəddəs hissi bayağı ehtiraslar, vəhşi zooloji duyğular üstələyə bilmir. İtirilmiş vətən üçün bu, heç bir təsəvvürə sığışmır. Ana yurdundan məhrum edilmiş, doğma ocağından didərgin salınmış bir insanın vətən duyğusuna biganə olması elə vətənə xəyanət kimi bir şeydir.

Vətəni unutmayan, doğulduğu torpağın faciələrini yaşayan insanlar öz övladlıq borcunu bacardığı qədər ödəmək istəyir. Vətənlə fəxr edib onun məhrumiyyətlərinə təəssüflənən, həsrəti ilə nəfəs alan hər kəs öz əməlləri ilə güclü vətənpərvərlik duyğuları, yurdsevərlik ləyaqətini təzahür etdirir. Bu kitabın meydana gəlməsi də məhz bu istəkdən qaynaqlandı.

Elə mövzular var ki, ələ qələm alıb onu yazmağa uzun zaman ürək edə bilmirsən. Qorxursan ki, bu mövzunu layiq olduğu kimi yaza bilməyəsən. İllah da söhbət itirilmiş vətəndən - Göyçədən, Cildən... gedə.

Bu adları dilə gətirəndə, bu adları kağıza köçürəndə sanki qələmi ürəyimin yurd həsrəti ilə axan qanına batırıb yazıram. Axı ayağı vətən torpağından üzülmüş halda ondan necə və hansı xoş ovqatla yazmaq olar? Bir də ki, itirilmiş torpaq mövzusu hələlik bizim fəxr edəcəyimiz mövzu deyil...

Bu mövzu hər bir göyçəlinin gözlərinin kökündə saxladığı vətən - Göyçə həsrətidir. Göyçə mövzusu ana yurduna qovuşmağa əli uzalı qalan didərginlərin alın yazısı ilə bağlıdır. Göyçə ilə bağlı deyilən hər bir kəlmə yurd itkisinə düşər olanların ah - naləsi, hayqırıqları, yalvarışlarıdır. Ulu yurdun nisgil və kədərini, hüzn və həsrətini yada salan hər bir söz göyçəlilərin dilində bitən vətən acısıdır.

Özümüzü dərk edəndən hiss etmişik ki, bizim üstümüzdə Göyçə adı, doğulduğun torpağın adı, sanı, ünü var. Bu adlar onun qoynunda dünyaya göz açan hər bir insanın dilində qürurla səslənib, "Göyçə", "Cil" sədələri qulaqlarımızda səsləndikcə ruhumuz fərəh duyğuları ilə coşub-daşır. Bu müqəddəs torpaq hər bir göyçəlinin vətəndaşlıq pasportuna çevrilib. Get - gedə onu da dərk etmişik ki, bu adı daşımaq şərəfli olduğu qədər, həm də məsuliyyətlidir. Keçmişimizə, dünənimizə boylandıqca daha dərinəndən dərk edirsən ki, ulu babalarımızın öz halal zəhməti, namus və qeyrəti, insana, dünyaya sonsuz məhəbbəti ilə yoğrulub, bu ad. Bu torpaqda zaman-zaman oddan - alovdan keçiblər, saz tutub, söz qoşub, at oynadıblar. Sıldırım qayalar üzərindən yol salıblar. Ürəklərində, damarlarında coşub-daşan, çağlayan məhəbbəti füsunkar saz havasına, nəğmələrə, sözə çeviriblər.

Göyçə və onunla bağlı hər nə varsa elə müqəddəs mövzudur ki, ona zaman - zaman müraciət ediləcək, hər nəsil bu mövzunu təkrarlayacaq. Uzaq və yaxın keçmişimizi soraqladıqca bu ulu torpağın tarixi, coğrafi etimologiyası ilə

bağlı şərhini vermək ehtiyacı qarşıda dayanacaq. Çünki Göyçə ilə bağlı hər bir söz, hər bir ad xatırlandıqca ağılımıza və hisslərimizə toxunur. Göyçə faciəsini, ağır bir elin düçar olduğu fəlakətin düyün nöqtəsini açmaq üçün kağız-qələmə üz tutmalı olursan. Hər kəlməni qəlbin göynərtisi, sinələrin yanğısı ilə yazmalı olursan.

Aman Göyçə eşqinə,
Anam Göyçə eşqinə,
Get, vətənim dolan gəl,
Duman, Göyçə eşqinə.

Göyçəyə sonsuz məhəbbətlə, intəhasız sevgi ilə, göyçəlilərə dərin hörmət və ehtiramla qələmə alınan bu mövzu nə qədər çətinlik və əndişələr törədir. Bu da olduqca təbiidir. Çünki Dədə Qorqud ruhunu yaşadan dağlar, qayalar, sirri açılmamış mağaralar, oğuz qəbiristanlıqları, taleyinin qaranlıqlarında qalıb oxunmamış abidələr, onların yaşı, yaranışı barədə hələ heç kim dəqiq məlumat verə bilməmişdir. Abidələr deyəndə mağaralar, qədim Alban kilsəsi, duzdaqdakı qəbir daşları gözümün önündə canlanır. O sal qayalı əski qəbir daşları da uşaqlığımızın xatirələri tək əziz və doğmadı bizlərə. Çalışsaq da unudub, xatirələrdən silə bilmərik onları. Doğma torpaq şirinliyi insan üçün əvəzsiz nemətdir. Bu nemətdən məhrum olmaq, özü də didərginlik faciələri ilə müşayiyyət olunmuş həsrət də bunun əksinə olaraq bəşər övladı üçün intəhasız sitəm, dilə, sözə sığışmayan müsibətdir.

Məhərrəm Hüseynov (prof) "Göyçə nisgili, Şorca xiffəti " adlı kitabında qeyd edir ki, "Ömür Allahın verdiyi həyatı, kainatı duymaq, görmək, dərk etmək üçündür. Qürbətdə ölüm qorxusu da bu qabiliyyəti artırmaqda əvəzsiz rol oynayır. Didərgin göyçəlilərin bu barədə düşüncələri arxasında həyat və vətən anlayışı qoşa dayanır. İnsan daxilində parlaq və aydın bir duyğu var ki, onun adı bütün sevgilərin, bütün ülvi hisslərin qaynağı olan Vətəndir. O Vətən ki, insanın özü onun bir

parçasıdır. Ona görə də insan ömrünün son qayəsi ona qovuşmaq, onunla qaynayıb-qarışmaqdır. Bu istək insan kimi həyatda vidalaşmağın, ölməyin dəyişməz meyarıdır. Olumla ölüm arasında bizə məlum olan ən incə və zərif qanunauyğunluqlardan biri məhz insanın könüllü olaraq ölmək arzusudur. Məqamı yetişəndə hər kəs ölümü xoşluqla qarşılayır. Lakin harada? Bax, əsl dərd budur!

İnsan könlünü qürbət havası ona görə uyutmur ki, üzünə anamız Göyçəyə sarı baxan arzularımız var, doğma torpağa qovuşmaq istəyinin əzabları var. Göyçənin göyçəli üçün qürbətə döndüyü vaxt rahat ölüm mümkündürmü? Göyçəyə qayıtmaq ümidi ilə didərgin düşənin üzünə gəldiyi yerlərə baxa – baxa qaldığı, gözlərində həsrət qığılcımları, hicran ildırımları çaxdığı zaman bu vəfasız dünyaya necə "əlvida" - deyəsən. Bax buna görə qəriblik payının ən acısı, ən çoxu göyçəlilərə düşdü. "

Bəli, Məhərrəm müəllim, insan yaşadıqca, yaş üstünə yaş gəldikcə həyatın müvəqqətiliyinə, ölümün labüdlüyünə inanır, özünü həmin günə hazırlayır. O, bilir ki, insan ana bətninə düşən andan ölümə doğru gedir. Ölümə məhkumluq hər bir canlı kimi insana da aiddir. Odur ki, müdrik adamlar ölümü həyatın qanunauyğun yekunu kimi qəbul edir, onun konkret vaxtını bilməsə də bir arzu - tapşırılacağı torpağın, əbədi aramgahın ünvanı diriylən onun fikirlərini məşğul edir. Bu barədə öz sağlığında düşünənlərin vəsiyyətində "Məni filan yerə basdırarsınız" sözləri də məhz bu duyğuların nəticəsidir.

Burada bir haşiyə çıxmaq istəyirəm:

Atam ağır xəstə idi. Ölümündən bir həftə qabaq övladları və nəvələri ilə vidalaşmaq üçün hamını bir süfrə arxasına toplamışdı. Yemək yeyildikdən sonra atam aramla sözə başladı. "Ölüm haqq işidi bala. Bir gün yaranan, bir gün də ölüb gedəcək. Biz nəslin qismətinə vətəndə dəfn olunmaq nəsb olmayıb. Bu, mənə də nəsb olmadı. Mən harada dəfn olunacağım yeri nəvəm Eminə göstərmişəm. Oğul, ora baş çəkin, görün, mənim yerim boş qalıbmı? Özü də özünüzü

itirməyin ağlayanda da mənə ləyaqətlə ağlayın. Məclisimi də çalışın ki, yaxşı yola verəsiniz.

Gələn qonaqlarınızın hər birinə ayrıca diqqət yetirin, insanları fərqləndirməyin, seçməyin, hər kəsə eyni münasibət bəsləyin, indi dağlışın evinizə hazırlıq görün. Oğlum, Musa, sən də Emimi götür, o yei yoxla, mənə bir xəbər ver.” Qardaşım Musa oğlu Eminlə həmin yerə baxmağa gedərkən çox təccübləniblər. Həmin yerdən başqa onun ətrafı qəbirlərlə dolub, amma o yer boş qalıbmış. Atama bu xəbəri verəndə onun gözündə öləmiş işıqdan yaranan bir sevinc sezdim. İnsan ölüm yatağını da özü istədiyi kimi seçərsə, rahat ölər demək.

Amma insan son mənzilinin, əbədi evinin doğma yurdda olmasını istəyir. Görəsən, son mənzilimizin doğma yurdda olması şərəfi bizlərə nəsb olacaqmı? Bilmirik, bizdən sonra gələn nəsil dedə-baba yurdunu xatırlayacaqlarmı?

Böyük dərdlərimizdən biridir bu...

Atam dünyasını dəyəndə mənə də qəribə bir vəsiyyəət etmişdi. “Sən özün məclisə nəzarət elə, çəkinmədən kişilər toplaşan mağara baş çək, nə lazım olarsa yerində həll et”.

Atam mənə niyə bu qədər güvənirdi? Axı, mən indiyə qədər heç bir məclisdə iştirak etməmişdim. Illərdən sonra qaranlıq məqamlar mənim üçün aydınlaşmağa başlayır.

Mən özümdə görə, hiss edə bilmədiklərimi atam, müəllimlərim görüb hiss edirlərmiş, sən demə.

Bəli, indi mən özüm tələbələrimdə bunu hiss edib, görəndə o duyğuların doğmalığı mənə ilham verir.

1988-ci il qaçqınlıq, didərginliyi təzəcə payımıza düşəndə belə bir duyğunu yaşamışdım və indi də həmin duyğuları yaşamaqda davam edirik.

Bilirik ki, ana və nənə bunlar bir-birindən ayrılmaz məvhumlardır. Onların hər biri dünyaya ayrı -ayrılıqda övlad bəxş edirlər. Yuxarda qeyd etdiyim kimi, ürək candan, can ürəkdən ayrılarmı?

Mən nənəmin qoynundayam,
Söylə, anam hanı, dünya?
Taleyin min oynundayam,
Söylə, anam hanı, dünya?

Sorduğum vətən həsrəti,
De, kim sevibdi qürbəti?
Kim götürər bu dəhşəti,
Söylə, anam hanı, dünya?

Hanı ömrün bahar çağı,
Yeridi üstümə yağı,
Çəkdi mənə dağlar-dağı,
Söylə, anam hanı, dünya?

O üzdiyüm son gülləri,
Itirdim gözəl illəri,
Daşların da var dilləri,
Söylə, anam hanı, dünya?

Faziləyəm dağlar məndə,
Bulud məni apar kəndə,
Qoy odlanım Göyçə səndə,
Söylə, anam hanı, dünya?

Didərginlik insan üçün ən acı dərddir, çünki bu anlayışın arxasında vətənsizlik dayanır. Bu ağrının acılığı ondadır ki, vətənsizliyin əlacı yoxdur. Onun bircə əlacı var - vətənə dönmək, doğulduğun torpağa qovuşmaq. İndi o mümkündürmü?

Qəlbində "Göyçə" sədalı vətən boyda nisgil gəzdirən həmvətənlər xəyalları göylərə uçurur. Düşüncəli və izzətli baxışları naməlum bir nöqtəyə zillənib o cənnət məkanı təsəvvüründə canlandırır. Bu ilahi mənzərələrin təkrar - təkrar

seyrinə dalır, başını duman-çən bürümüş qürurlu dağlara, bu dağların ayaqlarını yuyan göllər gözəli Göyçə gölünə baxdıqca baxmaq istəyir .

Məhərrəm Hüseynov deyir ki, ” Dünyanın bir çox yerində olmuşam. Məni heyrətə salan gözəl yerlər saysız - hesabsızdır. Ancaq Göyçəni onların hamısının fəvqündə görmüşəm. Hansı məkanda olmağımdan asılı olmayaraq, mən onun havası ilə nəfəs alıram. Hansı məsafədən, hansı səmtdən baxırsansa, Göyçənin bütün səviyyələrdə əlçatmaz uralığını duyub qürurlanmışam”.

1988-ci ildə Göyçə müsibəti ayaq açdı. Oymaq-oymaq gəzdiyim dağlar, gədiklər, heyranlıqla tamaşasına durduğum sal qayalar, zümzüməsində laylalandığım Göyçə gölünün zümrüd suları, göl sahilində kənd-kənd sıralanan tarixi vətənimiz yağmalansa da, bu cənnət məkan yağya qalsa da, növrəği pozulsa da, mənəvi bağlılığı heç bir qüvvə bizdən silə bilmədi. Qəlbimə hopmuş yurd sevgisi ömürlük mənimlədir. Göyçə həsrəti hər zaman daxili dünyamızdan boy verir və hər guşəsindən görünür. İcimdə göyərən həsrət duyğuları bütün sıxıntıların mərkəzində dayanır. Tarixi torpaqlarımızın itirilməsi faciəsini yaşadır. Bu gün də Göyçə gölü mənim xəyalımda və arzularımda dirilik çeşməsi olaraq qalır. Göyçə ilə bağlı titrək və kövrək məqamlar bəlkə də ömrümün ilk illərində ana təbiətlə birbaşa ünsiyyətimdən yaranıb. Göy çəmənlərin şəhi, şəbnəmi, ulu dağların leysanı, boranı, çəni, çiskini duyğulara çevrilib məni o torpağa daha möhkəm tellərlə bağlayır. Bu duyğularda həm fərəh, həm də yas çalarları xatirə işığına dönərək yaddaşımda əbədiləşdirib. Bu yaddaşın silinməz səhifələrində gül - çiçək tərəvəti, bulaq zümzüməsi, Göyçə gölü ləpələrinin səsi, saz havası, aşıq nəğməsi, dörd fəslin yaz, yay, payız və qış nəfəsi, təbiətin ətir palitraları əks-səda tapır, Göyçə təbiətinin füsunkar hüsnü əks olunur. Göyçəyə qovuşmaq təşnəliyi daha çox ellə, qohum-əqraba ilə yenidən qaynayıb - qarışma ehtirasından nəşət edir. Məhz bu

istəyin nəticəsində həmişə Göyçəli günlərin, keçmişimizin xatirələri vərəqlənir.

Vərəqlənən xatirələr məni bir küncə çəkib için için göz yaşları axıtmağa səbəb olur. Bir də onda ayılırsan, qarşında göz yaşlarından yaranmış bir göl var, adı Göyçədir. Bu göldə üzən qızıl xallı balıqlar sudan tullanıb sənə əl edirmiş kimi görsənir, diksinirsən bu nədi məni yuxu basıb? Yox! Bu sənənin xəyal aləmində, vaxtı ilə yaşadıklarını. Balıqlar oynayıb laylanan ləpələrin qoynunda. Sonra durna boğazlı, yaşılbaşlı anqutlar gəzir göy gözlü Göyçə sularında.

Maksim Qorki 1928-ci ildə yazdığı “Po Sovetskomu Soyuzu” adlı əsərində Göyçə gölü haqqında “Bu göl sanki dağlar qoynuna düşmüş səmanın bir parçasıdır” deyimini, görünür bu ilahi su hövzəsinin bənzərsizliyindən, onun sehirindən, ovsunundan qaynaqlanan təəsüratıdır. Bax Məhərrəm Hüseynov (prof) “Göyçə nisgili, Şorca xiffəti “ səh.24.

Məhərrəm müəllim qeyd edir ki, Göyçə gölü təbiətin poeziyasıdır, sirli-sehirli romantik aləmidir, təkraredilməz gözəllik möcüzəsidir. İlk baxışdan onun göz yaşları kimi dupduru, büllür kimi şəffaf, apaydın suyunun tilsiminə düşməmək mümkün deyil. Onun sakitliyindəki həzinlik də, göyləri duman alanda əyninə geydiyi tutqun libas da, daşib-coşan anları da insanın iç dünyasına, varlığına sirayət edir. Bir-birini qova-qova sahilnin görüşünə tələsən dalğalarla, nazlına-nazlına yüz havaya oynayan ləpələrlə ürəyimiz eyni ritmlə, eyni ahənglə döyünür. Ürək kimi döyündükcə, çalxalandıqca möhtəşəm bir mənərə ruhumuza, qəlbimizə hakim kəsilir. Özünü unudursan, göllər sonası Göyçə gölü sənə ağışuna alır və oradan sənə Fazilə Yəhya ilə birlikdə özünün həzin bir laylasını deyir.

Suları sərin mənəm,
Özülü dərin mənəm,

Məndən aydın sumu var?
İçməli, şirin mənəm.

Təbiətinin füsunkarlığı hər bir sahədə adamı valeh edir. Dağlarının kəklikotu, lilparı, çaşırı, yemliyi, quzuqulağı, yovşanı, ardıcı və s. bizləri öz ətirləri ilə heyran qoyub. İndi o ətirlər üçün bərk darıxmışıq, elə sanırıq ki, sanki dünyanın sonudu, bu sonluq da qərıblıkdı, həsrətdi, ağrıdı, acıdı. Bu acını yaşadığca biz dərinləşirik, köklənirik, dibi görünməz quyular kimi öz içimizdə uyuduruq duyğularımızı, bu quyular da öz növbəsində cild-cild əsərlərə çevrilir, xatirələrdən əyani vəsaitlərə, faktlara söykənərək, canlı bir tarixi yaradır özlüyündə.

Hüquq fakta söykəndiyi kimi, bu yazılan xatirələr də gələcəkdə tarixi mənbələrə çevriləcək, zaman-zaman istinad nöqtəsi olacaqdır. Çünki bu kitabda təkcə duyğular deyil, tarixi faktlar da öz əksini tapır.

Qədim türk diyarı Ermənistanda sovet hakimiyyətinin ilk illərində yaradılmış 33 inzibati rayonun 30-u, 24 şəhərdən 10-u, 33 şəhər tipli qəsəbədən 12-si və yüzlərlə yaşayış məntəqələri türk mənşəli toponimlər idi. Maraqlıdır ki, bu faktı erməni müəllifləri də gizlədə bilməmişdir.

Z.Korkodyan adlı biri 1932-ci ildə çap etdirdiyi "Sovet Ermənistanının əhalisi (1831-1931)" adlı kitabında belə bir real faktı etiraf etmək məcburiyyətində qalmışdır ki, 2310 kənddən 2000-ə qədərində azərbaycanlılar yaşayırdı. Onların məskunlaşdığı yer adları bütünlüklə türk mənşəlidir. Xalqımızın hələ qədim dövrlərdən yaşadığı yer –yurd, el-oba, mahal adlarını əks etdirən bu coğrafi adlar öz milli dəyərlərimizdir.

Təəssüflər olsun ki, bu milli ruhlu, türk nəfəsli adlar həm rus, həm də sovet imperyası dövründə mərhələ-mərhələ "soyqırım" məruz qaldı. Rus qəsibkarlarının köməyi ilə Türkiyə və İrandan köçürülüb gətirilmiş haylar abarogen azərbaycanlıları didərgin saldı, zaman-zaman öz qara niy-

yətlərinə beynəlmiləçilik donu geydirib, müxtəlif "mədəni" üsullara əl atıb bütöv bir xalqı deportasiya etdilər.

Ermənilərin özləri haqda dedikləri:

"Erməni xalqının tarixi" kitabından: qədim erməni tayfaları Zafqaziyada deyil, məhz yuxarı Fərat vadisində məskunlaşmışlar.

Mikael Nalbandiyan:

- Mən ermənilərin sakin olduğu bir çox yerləri gəzmışəm. Daima xalis ermənicə bir şey duymağa çalışmışam. Təəssüf ki, bu arzum indiyə qədər yerinə yetməmişdir.

Adama deyərlər ay erməni, görün var ki, kəfəndə olsun. Görürsüzmü, söz özü axıb çuxurunu tapır. İki sadə misalla bellərini qırmaq olar, amma onların hiyləgərliklərinə söz ola bilmədiyindən biz bunu edə bilmirik.

Akademik M.Aqanbekyan:

-Erməni dili hibrid (calaq) dildir. O biri yandan erməni qəbiləsi də hibriddir. Urartu və başqa qonşuları assimilyasiya etmişdir.

Erməni tarixçisi Leon:

- Erməni xalqı üçün nə daimi dost, nə də daimi düşmən yoxdur. Onlar üçün ancaq mənafe var.

Zori Balayan yazdığı "Ocaq" əsəri, səh. 120, 192, 273:

1828-ci ildə məşhur "Türkmənçay" müqaviləsi olmasaydı, bu gün müasir kənd və şəhərlərə çevrilən, yüzlərlə yeni yaradılan erməni ocaqları olmayacaqdı... təkcə son onillikdə (60-70-ci illərdə) bu ərəzilərə 200 mindən çox erməni köçürmüşdür.

Dilimizə, bayatılarımıza, xalq havalarının oğurlanmasına gəldikdə isə ermənilər bu sahədə də birinci yerin lap ötəsində dayanır. Belə ki, yenə öz yazarlarına müraciət etsək görürük ki, onlar necə xəbis, xain, iküzlü, alçaq bir millətdirlər.

M. Aqebyan.

Xalq havaları. Varsabad , 1904, səh.35 (erməni dilində):

“Bizim əlimizin altında türk dilində bayatların 1700-ə qədər müxtəlif variantları var. Təəssüflənirik ki, bizim dil çox-mənalı sözlərlə zəngin deyil, bizim dilimizdə tək mənalı ifadələr də azdır, ona görə də bizə yaxın olan türk dilinə müraciət edirik. Onlar bu sahədə çox səxavətli dirlər, biganədirlər, öz dillərinə və toponimlərinə yiyəlik edə bilmədiklərindən biz ustalıqla istifadə edib çox şeyləri sahiblənməmişik.”

Bu kimi misallardan istənilən qədər çox çəkmək olar. Amma bu xalqın xisləti ağıllı millətlərə məlumdu, onlardan sadəcə öz mənfəətləri üçün istifadə edirlər, lazım gələrsə bir millət kimi istənilən zaman yer üzündən silinə bilər. Onların xisləti buna imkan verir. Ona görə də bu mövzunu genişləndirmək istəmədim.

CİL KƏNDİ
haqqında ümumi məlumat:

Krasnoselo rayonunu Basarkeçər rayonundan ayıran birinci kənd. Tarixi mənbələrə görə 12-ci əsrdə bina edilmişdir.

Uzun müddət rayonun gəlirlə işləyən bir nömrəli təsərrüfatı olub. Tütüncülük, taxılçılıq, heyvandarlıq və arıçılıq əsas gəlir sahələrindən idi. 30 kvadrat kilometr sahəsi olan kəndimizdə 1500 nəfər əhali yaşamışdır. Dörd mərtəbəli orta məktəb binası, yeni tikilmiş böyük tıbb məntəqəsi və digər ictimai obyektlər fəaliyyət göstərirdi. 1970-80-ci illərdə məzunların ali məktəblərə qəbuluna görə Cil kənd orta məktəbi respublikada birinci yeri tutmuşdur.

Sovxozla birlikdə camaatda 13000 baş xırda buy-nuzlu heyvan, 2500 baş qaramal olmuşdur. Cil camaatının əksəriyyəti 1905- 1920-ci illər arasında erməni-daşnaq birləşmələrinə qarşı mərdliklə vuruşmuşlar.

Rayon mərkəzindən cənub-şərqdə, Göyçə gölünün sahilində, rayondan 35 kilometr aralıda yerləşir. Kəndin yetişdirmələrini bildiyim qədər qeyd etmişəm. Onu deyə bilə-rəm ki, təkcə 20- dən yuxarı elmlər namizədimiz var. Yə-nə də sizlərə bildiyim qədər kəndimiz və onun yetirmələri barə-də qısa da olsa, məlumat vermək niyyətindəyəm.

Sən dəhşətə bax ki, doğulduğum el-oba haqqında həsrətlə, qərbləkdə inləyə-inləyə, Vətən sevgisindən ya-na-yana yazacağam. Ona görə dəhşətdir deyirəm ki, rus siyasətçilərinin erməni daşnaklarına etdiyi dəstək nəticəsində yurd - yuvamızdan perik salındıq.

Görəsən biz niyə bu qədər susqunuq, biganəyik və bu minvalla hara gedirik? Əlimizdə olanları qoruya bil-məsək, bizdən sonra gələn nəsillərə nə yadigar qoya bilərik?!

Məni bu suallar dusundurur.

Bizim haqqımız varmı ata- babalarımızdan bizə qalan miraslardan yan keçək?

Yox, əzizim, yox!

Deyirəm, düşmənin hərəkətlərinə baxaraq ondan dərs almaq, nəticə çıxarmaq lazımdır. Bir halda ki, qorxaq daşnaqlar qarşılıqlarına olmayan “dənizdən- dənizə dövlətlərini” qurmaq idyalogiysını məqsəd qoyurlarsa, biz niyə qarşımıza BÜTÖV AZƏRBAYCAN ideologiyasını qoyaraq mübarizəmizi bu istiqamətdə aparmayaq?! Bəlkə o zaman Dağlıq Qarabağ məsələsinin həllinə bir çarə tapıla, problem aradan qalxa.

Mənim bu kitabı yazmaqda məqsədim atamın vəsiyyətinə əməl etməkdir.

Göyçə mahalının Cil kəndi üç tərəfdən dağlar, qarşıdan isə Göyçə gölünün əhatəsində yerləşir. Kəndimizdə gənc nəsillər Azərbaycana və başqa əyalətlərə üz tutub getdiklərindən (ermənilər gənc nəsilə şərait yaratmadığından onlar dədə-baba yurdunu tərk etmək məcburiyyətində qalmışdılar- F.Y.) 500-ə yaxın ailə qalmışdır. Kənddə o dövr üçün müasir tələblərə cavab verən mədəniyyət evi, kitabxana, kənd rəhbərliyinə məxsus idarə, tam müasir tələblərə cavab verə biləcək dörd mərtəbəli on illik orta məktəb, uşaq baxçası və təzə istifadəyə verilən böyük həcmli unviermaq (bu tikililər hamsı kənd camaatının zəhməti hesabına tikilmişdir) və s.istər təsərrüfat, istərsə də məişət xidmətləri ilə tam təchiz olunmuşdur. Hər bir evə telefon çəkilmişdi. Kəndimizdə çoxlu elm adamları, dövlət xadimləri, yazıçı, sənətkar və s. muxtəlif peşə sahibləri yetişmişdir. Deyə bilərəm, ki Cil kəndi istər iqtisadi, istərsə də mədəni cəhətdən Göyçənin inkişaf etmiş kəndlərindən idi. İlk ziyalılarımızdan İdris Zeynalabdin oğlu Hüseyinov, Vaqif Qasimov, İdris Zamanlı, Həsən Həsənov, Allahverdi Sadıqov, Abbas Mazanov, Məmmədqulu Abbasov, Əli Abbasov, Abuzər Xələfov və s. adlarını qeyd edə bilərəm.

Sonralar bu ziyalılardan sayı yetərincə artdı və bizim qürurumuza, fəxrimizə çevrildi.

Fəlsəfə elimləri doktoru Məmməd Salman oğlu Kazimov, Əli Qulu oğlu Allahverdiyev (professor), Fərrux Rüstəmov (professor) Xalıqverdi Allahverdi oğlu Sadıqov (professor), İsa Əli oğlu Qurbanov (dosent) , Səyalı Allahverdi qızı Sadıqova (professor), Tahar İbrahimov (dosent), sabiq Maliyyə naziri Əvəz Ələkbərov (dosent) və s.

Dövlət qulluğunda çalışanlar:

Əvəz Ələkbərov - maliyyə naziri (sabiq), Xələf Xələfov - XİN-in I müavini.

Ziyəddin Qulu oğlu Allahverdiyev, İlham Abbas oğlu Mazanov, Lətif Hüseyin oğlu İsgəndərov, Əfqan Kərəm oğlu İsgəndərov, Əhməd Meseyib oğlu Abbasov, Hüseyin Qulu oğlu Allahverdiyev və s. müxtəlif dövlət qulluğunda çalışırlar.

Müəllimlər:

Şərif Namazov, İmran İbrahimov, İsmayıl Əliyev, Zakir Hüseyin oğlu, Cəlal Zəki oğlu, Fərman Əhmədov, Nəriman Qurban oğlu, İsmayıl Abbasov, Yaqub Məmmədov, Allahverdi Sadıqov, Əhməd Yunis oğlu, Şamama Xalıqverdi qızı, Çimnaz İbrahimova Bəhlul q, Fazilə Yəhya, Rəna Ələsgərova, Hüseyin Ələsgərov İsaq o, Nazim Tağıyev, İradə Abbasova Müseyib qızı, Abbas Ələsgərov Namaz oğlu, Daşdəmir Tağıyev, Haxverdi İbrahimov Oruc oğlu, Dilbər İbrahimova, Züleyxa Əhmədova Əhməd qızı, Xanımzər Süleymanova Bayram qızı, Valeh müəllim , Zeynalabdin Zeynalov, Əli Abbasov, Məmmədqulu Abbasov, Məhəmməd Əsgər oğlu, İsmail Abbasov Müseyib oğlu, Fərzalı Rüstəmov, Əli Bayram oğlu, Adilə Hüseyinova Yəhya qızı, Adilə İbrahimova İsmixan qızı, Xalidə İbrahimova İsmixan qızı, Cavanşir Rəhimov, İsmail Elyazov və s.(bu kimi adlarını cəkkə bilmədiyim həmyerlilərimizdən üzr istəyirəm).

Eyni zamanda el-obanın sayılıb secilən ağsaqqallarından da bəhs etmək istəyirəm. Bunlardan ilk öncə Aşıq Yunis haqqında da eşitdiklərimi sizinlə paylaşacağm:

Deyirlər ki, Aşıq Yunis zəngülə çəkəndə otuzluq lampanın cırağı sönmüş. Onun məclislərdə özünü yüksək səviyyədə apması da diqqətdən yayınmırmış. Aşıq Yunis həm də el içində ən çox sevilən "Sarı köynək" havası ilə də məşhur olub. Aşıq Müseyb isə "Qaragöz" havasının yaradıcısıdır. Yeri gəlmişkən, onu da deyim ki, Aşıq Müseyb də elə-belə aşıqlardan olmayıb. Onun bir neçə ifası teladionun qızıl fondunda qorunub saxlanır. Bu da ustadın son dərəcə gözəl ifaçı olduğunu bir daha təsdiq edir. O, ahıl yaşlarında (1988-ci il) qaçqınlıq həyatını da yaşadı. Aşıq Bakıda dünyasını dəyişdi və burada dəfn edildi, Dədə Ələsgərin məzarından uzaqlarda.

VAQIF QASIMOV *Yaxşılardan yaxşısı*

Vaqif dayı haqqında yazmaq asan olduğu qədər, həm də çətindir. Çətindir ona görə ki, o, artıq bu gün həyatda yoxdur, amma yaşamağa layiq bir insan idi. "Qasimov"-deyəndə el-obanın ağına ondan başqa heç kim gəlmirdi.

Vaqif dayı imkansızlara əl tutan, təəssübkeş vətəndaş, qohumcanlı insan idi. Kəndimizdən Bakıda ilk rəhbər vəzifədə çalışanlardan olub. Əhatəsinə özü kimi sağlam insanları yığmağa çalışsa da bu, alınmırdı, o, qəlbən kövrək idi və yetimə-yesirə sahiblik edərdi. O, cavanlığından dünyasını dəyişənə qədər yalnız bir havaya "Naxçıvanı" havasına rəqs edir, özü də tək-cə oynayırdı. Üç övladı - iki oğlu və bir qızı var.

Böyük oğlu Yaşar çox tez, qəfil ürək tutmasından dünyasını dəyişdi. İkinci oğlu Vidadi, qızı isə Yeganə xanımdır.

Bu gün oğlu Vidadi və qızı Yeganə xanım atalarının işini davam etdirirlər. Hər ikisini də Allah saxlasın, ataları kimi gözəl insanlardır.

ALLAHVERDİ SADIQOV *Əməkdar müəllim*

Kəndimizin fəxri, əməkdar müəllim, Allahverdi Sadıqov dörd övlad atasıdır. Özü isə kəndin ən hörmətli, bacarıqlı, sözü sayılan, aydın zəkalı və uzaqgörən ziyalıları-mızdandır.

1984-cü ildə Ermənistan Respublikası tərəfindən, 2003-cü ildə isə Azərbaycan Respublikası tərəfindən "Əməkdar maarif xadimi" adına layiq görüldü. O, həm əmək, həm də müharibə veteranıdır. Şəxsən iki dəfə Heydər Əliyev, bir dəfə İlham Əliyev tərəfindən mükafatlandırılıb. Təhsilimizə çox böyük töhfələr veribdir Allahverdi müəllim. Öz yetirmələri ilə bu gün də fəxr edir, yetirmələri də öz növbəsində onun adını fəxrlə çəkirlər.

Övladları və şagirdləri onun üzünü həmişə ağ eləmişlər. Demək olar ki, müəllimin özündən sonra çox güclü davamçıları var. Böyük oğlu Misrəddin Sadıqov Azərbaycan EA Riyaziyyat İnstitutunun baş elmi işçisi olub, 1993-cü ildə "Hamar olmayan çox dəyişkənli variasiya məsələsi və differensial daxil olmanın tədqiqi" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. Hazırda "Qeyri – hamar analiz" şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışır və elmi axtarışlarını davam etdirir.

İkinci oğlu Xalqverdi də AMEA Fizika İnstitutunda işləyir və fizika-riyaziyyat elmləri namizədidir.

Qızı Səyalı Sadıqova ADPU-nun filologiya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda fəaliyyət göstərir və doktorluq dissertasiyasını müdafiə edib.

Kiçik oğlu Yusif orta məktəbi qızıl medalla bitirib. Bundan sonra o, Bakı Dövlət Universitetinin fizika-riyaziyyat fakültəsinə daxil olub, oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirib, təhsilini aspiranturada davam etdirib. Lakin taleyi onun ömür yoluna şəhidlik zirvəsini nəsb etdi və Yusif Sadıqov Azərbaycan xalqının qüruruna çevrildi.

Qanlı yanvar gecəsi onu da öz qoynuna aldı.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin!

Bəli, bax belə ziyalı övladlarının, ziyalı atasıdır Allahverdi müəllim. Davamçıları onun adını doğruldurlar.

Biz həmişə belə ziyalılarımızla fəxr etmişik.

PROF. ƏLİ ALLAHVERDİYEV XEYİRXAH VƏ TƏVAZÖKAR İNSAN

Adam var ki, adını fəxrlə çəkirsən, adam da var görəndə qaçıb gizlənməyə çalışırsan ki, səni görməsin. Rəhmətlik Qulu kişinin ailəsi və Ayna xalanın tərbiyə etdiyi övladlar fəxrlə adları çəkilən övladlardır. Ona görə də onlardan qürurla danışmaq olar. Qulu kişi özü təbiətə çox sakit adam idi. Adətən az danışar, sözüne və özünə qiymət verməyi çox sevərdi. Kəndin ən usta sürücülərindən idi. Heç kim ondan inciməzdi.

Qulu kişi üç oğul, iki qız atası olub. Səhv etmirəmsə, övladlarının hamısı ali təhsillidir. Belə ki, böyük oğlu Əli müəllim ADPU-nun “İqtisadi və sosial fənlər” kafedrasının professorudur və həmin kafedrada 1997-ci ildən kafedra müdiri vəzifəsində çalışır, ailəlidir, iki övladı var. Əli müəllim gənc yaşlarından xeyirxahlıq etməyə alışıbdir.

Adilə Hüseynova danışır ki, mən orta məktəbi bitirdikdən sonra hamı kimi sənədlərimi inistituta vermək üçün Bakıya gəldim. API-də sənədlərin qəbulu başlamışdı. Sənədimdəki çatışmazlığa görə mən təzədən Göyçə mahalına qayıtmalı idim. Bu da mənim ali təhsil almağımın

sonu demək idi. Foyədə təsadüfən Əli müəllimlə rastlaşdım. Ağladığımı görüb narahat oldu. Vəziyyəti danışdım. Sənədlərimə baxdı və təəssüflə başını yellədi.

“Vəcdansızlar düzəlməyəcəklər”, deyərək məni qəbul komissiyası olan otağa apardı, sənədlərimin düzgün olduğunu və onun götürülməsini tələb etdi. Allah köməyi olsun, mən də sənədlərimi verib, imtahana hazırlaşdım. Sadəcə, mən bildiklərimdən tək bir misal çəkdim, ancaq Əli müəllim yüzlərlə belə təmännəsiz xeyirxah işlər görübdür.

Hazırda mənim də ADPU-da müəllim kimi fəaliyyət göstərməyim göydə Allahın, yerdə isə onun hesabınadır. Özü kimi övladları da ali təhsillidir. Qardaşları Ziyəddin və Hüseyn dövlət qulluqçularıdır, bacıları isə müəllimədir.

Bax, beləcə sadə, təvazökar və təəssübkeşliyi ilə örnək olan bir insandır, Əli müəllim.

Bu kitab üzərində işlədiyim zaman prof. Əli Allahverdiyev Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən Quba Universitetinə rektor göndərildi. Bəli, nazirimiz var idi, rektorumuz da oldu. El-oba olaraq bununla fəxr etməyə dəyər.

Deyirəm, nə yaxşı ki, dünyada yaxşı insanlar var, yoxsa dünya öz dəyərini itirərdi. Edilən dualarımız, dilənən arzularımız kaş hər zaman beləcə gercəkləşəydi!

KƏND AĞSAQQALI

Kəndimizin digər ağsaqqallarından olan Oruc kişi (biz onu uşaq vaxtı “Sarı Oruc” kimi tanıyırdıq) yaxşı yadımdadır. O, uzun müddət kolxoz sədri işləmiş, yaşlandıqdan sonra isə poçt müdiri vəzifəsində çalışmışdır. Onun camaat arasında bir sözü iki olmazdı. Övladlarının hamısı ali təhsillidir. Böyük oğlu Tahar müəllim BDU-da faliyyət göstərir, dosentdir. Onun verdiyi məsləhətlərdən həmişə xeyir tapardılar. Yeznəsi Abbas Mazanov da uzun müddət kəndin kolxoz sədri olmuşdu. Abbas müəllim rayonumuzda 7 il ikinci katib işləyib. Sonra ermənilər onu vəzifədən çıxarırlar. Çünki o, çox bacarıqlı bir insan, yaxşı ziyalı, təəssübkeş vətəndaş, xalqını sevən və onların haqlarını ermənilərdən tələb etməyi bacaran, heç nədən qorxub çəkinməyən vəzifə sahibi, həm də əsl ziyalı idi. El-oba da onun xətrin çox istəyirdi. Onu rəhbər vəzifələrdə görməyə alışmış əhalinin tələbi üzrə yenə də kəndin rəhbərliyi ona tapşırıldı. O, yenə də bu işin öhdəsindən layiqincə gəldi. Demək olar ki, hər kəs ondan razı idi.

Bir məsələ yadıma düşdü:

Mən orta məktəbi bitirdikdən sonra İrəvanda qiyabi kənd təsərrüfatı texnikumunun aqronomluq fakültəsinə daxil olmuşdum. Atamın yanında arı köməkçisi işləyirdim.

O vaxt Komninst Partiyası sıralarına daxil olmaq dəbdə olduğundan mənim də könlümdən kommunist olmaq keçdi. Bu səbəbdən ərizə ilə müraciət etdim. Ərizəm cavabsız qaldı. Mən də işləmək həvəsində olan bir adam kimi yuxarılara müraciət etməli oldum. Onda Abbas müəllim demişdi ki, balam, bu qızı buraxsaq gedib raykom katibi işləyər. Bunu yaxşı yetişdirmək lazımdır.

Abbas müəllim də ağıllı rəhbər, vətənpərvər, ləyaqətli və sözü ötkəm, eyni zamanda camaatını sevən, onları qiymətləndirməyi bacaran ziyalıdır.

Ermənistanda ermənilərin haqsız Qarabağ tələbinə qarşı keçirdiyimiz mitinqlərdə ermənilərdən gizli (o, vəzifə daşdığına görə acıq mübarizə edə bilməzdi- F.Y.) onun da əli var idi.

Abbas müəllim həm də çox gözəl ailə başçısıdır.

Oğlu İlham Mazanov dövlət qulluqçusudur.

Digər övladları da məsul vəzifələrdə çalışır. Həyat yoldaşı Dilbər xanım da xanım-xatın bir qadındır. Onun özünəməxsus alicənablığı, qonaqpərvərliyi var. Soylu, köklü ailə qızı olduğu hər vəchlə özünü göstərir.

Mazanovlar ailəsi hazırda Bakıda yaşayır. Əlimə bu yaxınlarda Abbas müəllimin yazmış olduğu “Gözləri həsrətli, naləli Göycə” adlı kitabı keçdi. Diqqətimi bir şey cəlb etdi. Uzun illər Cil sovxozuna rəhbərlik edən bu insanı mən yalnız rəhbər işçi kimi tanımışam. Sən demə, əslində bu heç də göründüyü kimi deyilmiş. Abbas müəllim çox gözəl şair, filoloq, aşiq sənətini aşıqlar qədər bilən tədqiqatçı imiş. Çox təəssüflər olsun ki, mən onun bu qabiliyyətindən illər keçəndən sonra xəbər tutdum:

Sənsən elim-günüm, evim, eşiyim,
Çağlayan qoynunda çəkdim keşiyim.
Sən anamsan, Göyçə gölü beşiyim.
Nəğməli, dastanlı, laylalı Göyçə.

Müəllifin “Göyçə” adlı şeirindən bir bənd kitaba daxil etdim ki, siz də tanış olasınız.

25 BAHARIM KEÇDİ GÖYÇƏDƏ

Mən 1963-cü ilin sentyabrında Göyçə mahalının Cil kəndində anadan olmuşam. Orta məktəbə 1971-ci ildə gedib, 1981-ci ildə bitirmişəm. Yaşadığım ali məktəblərdə təhsillərini davam etdirməyə gedəndə atam məni sovxozda işə düzəltdi. Bu isə o demək idi ki, əlini oxumaqdan üz. Bəli, bax beləcə mənim üçün kimsəyə bəlli olmayan ağır günlərim başladı. Zaman keçdikcə saatların əqrəbləri belə mənə acımasız gəlirdi. Çox keçmədi ki, xəstələndim. Xəstəxana da darıxdırıcı idi. Yanıma gələn əmim uşaqları gətirdikləri yeməyi verib, tez də çıxıb gedirdilər. Yenə də ən böyük sirdaşım olan qələmim və qeyd kitabçam köməyimə çatdı. Oxumaq sevdası mənə dinclik vermirdi ki, vermirdi. Bir dəfə yazdığım şeir dəftərçəsini masanın üzərində unudub, havamı dəyişmək üçün bayıra çıxmışdım.

Həkim gəlib məni soranda masanın üzərindəki dəftərçəyə gözü sataşır. Götürüb şeirlərimə göz gəzdirir. Bir neçəsini oxuyaraq gedir.

Palataya geri dönəndə mənə hamının təəccüblə baxdığı diqqət- nəzərimdən yayınmadı. Sual dolu baxışlarla onlardan soruşdum ki, nə hadisə baş verib?

Suala sualla cavab aldım:

- Sən şeir yazırsan?! Bəs bizə niyə deməmişən? Həkim otağında səni gözləyir – dedilər. Çəkinə-çəkinə həkim otağına getdim. Yuxarı başda əyləşmişdi. Məni görəndə ayağa durub, gülə-gülə yanıma gəldi, başımı sıgallayıb alnımdan öpdü və üzünü özbək həmikarı xanıma tutaraq dedi:
- Sən bilirsənmi ki, bizim xəstəmiz yaxşı şeirlər yazırmış?

- Yox, bilmirdim, amma qəribəliyi də nəzərimdən qaçmırdı.

Həkim mənə divanda oturmağı təklif etdi və özü də əyləşdi:

- Hə, deyəsən sən dərdinin dərmanını tapmışam, axı. İndi bildim ki, apardığım iki aylıq müalicə niyə nəticə vermirdi.

Sən mənə de görüm təxəllüsünü tez-tezmi dəyişirsən?

-Xeyr!

- Bəs sənə kitabçanda mən iki təxəllüs oxudum, de görüm, “Sinədəğli” nə mənə daşıyır? Dağlı qızı?

- Sınıf yoldaşlarım Bakıya oxumağa getdilər, ancaq məni evdən qoymadılar. Arzum ürəyimdə qaldı, oxuya bilmədim deyə bu təxəllüslə şeirlərimi yazdım. Siz deyən, balıq susuz qalarmı, həkim?

Qeyri-ixtiyari gözlərim yaşardı. Həkimlər də kövrəlmişdi. Mənimlə öz övladları kimi danışdılar.

- Səni mən özüm oxudacağam, heç narahat olma. Atam gələndə deyərsən yanıma gəlsin, onunla işim olacaq - deyən həkim məni palataya yola saldı.

Bir neçə gündən sonra atam yenə yanıma gəldi. Həkimin onu görmək istədiyini söylədim. Könülsüz razılaşdı. Mən də atamdan son dərəcə incik idim. Ürəyimdə onunla barışa bilmir, hər zaman uzaq olmağa çalışırdım.

Amma bilmirəm atam bunu hiss edirdimi? Mənə elə gəlirdi ki, atamı öz işindən başqa heç nə maraqlandırmır.

Demək olar ki, həkimin atamla söhbəti yarım saatdan çox çəkdi. Gələndə gözlərinin qızardığını hiss etdim. Boyunumu qucaqladı. (İndi qucaqlamasın).

Bir müddət dinib-danışmadı. Deyəsən, həkimlə söhbət onu çox kövrəltdi. Yoldaşlarımla sağollaşıb otaqdan çıxdı və mənim onu yola salmağımı istədi. Həyəətə endik. Pıçılıtlı ilə söylədiyi sözləri heç zaman unutmayacağam: “Tez sağal, gəl, sənədlərini hazırla. Payızda qiyabi təhsil başla-

mamış işlərini aqronomluq fakültəsinə ver. Səni oxu-
dacağam, inan mənə.”

Susdu və ağladı.

Atam təbiətə çox kövrək adam idi.

Mən qulaqlarıma inanmadım, “görəsən, həkim atama
nə demişdi”- deyə düşündüm.

Nə isə sağollaşdıq. Mən palataya qayıdanda həkimi
orada gördüm:

- Necəsən? Niyə atana şeir yazdığını deməmişən?

- Şeir yazmağımdan ailəmizdə heç kimin xəbəri yox-
dur. Axı, mən o qədər də güclü şeir yazmıram. Nəyini de-
yim?

- İnşallah, vaxt gələcək güclü şeirlərin də olacaq, nara-
hat olma. Atan da yaxşı adamdır, o, səni çox istəyir, bunu
unutma. Həkim sonra əlində tutduğu kitabı mənə uzadıb
dedi:

- Ustad Şəhriyarın kitabıdır. Al, “Heydər babaya sa-
lam” poemasını oxu və sən də kəndiniz və uşaqlarla
keçirdiyiniz günləri şeir formasında yazmağa çalış.

Allahım, mən xoşbəxt idim. Bu, mənə göstərilən ən
böyük etimad idi. Demək, mənə də inananlar var. Şükürlər
olsun sənə ya rəbbim, çox-çox şükürlər!

Sevincimin həddi-hüdudu yox idi. Nə yerə sığdırdım,
nə də ki göyə. Elə bil anadan təzə doğulmuşdum. O gün
yeriyəndə sanki dabanım yerə dəymirdi. Bax, beləcə
həkimin köməyi ilə oxumaq haqqıma da qovuşdum.

Arzum isə filoloq olmaq idi. Nə isə...

“Heydər babaya salam” poemasını təkrar-təkrar oxuduqdan
sonra “GÖYÇƏM” adlı poemanı yazmağa başladım.

Xəstə könlüm soraqladı Göyçəni,
Yaddan çıxmaz,
Nə sevinci, nə qəmi.
Dədə yurdum!
Ələsgərim səndəmi?!
Ustadımın simi yenə bəmdəmi?
Aşıq Alı nə haldadır görəsən?
Dədə yurddan
Bəlkə salam deyəsən.
Bizim yerdə
Şah dağından
söhbət açsam ucadı.
Hacməliyın dağı yaman,
Yastısına qocadı.
El-obanın örüş yeri
Hallıcana bolcadı.
Səhər sübhədən
Qoyun- quzu dağ döşündə mələşər.
Naxırçılar örüşləri qarış-qarış gəzişər.
İsti fətir, şirin çörək,
Duzlu pendir, xama gərək
Çobanların torbasında.
Közləmədə kartof bişsə,
Ləzzət verər o adama.
Çoban qardaş, sən, bunları ye gəl cana.
Aradabir xaşlama da, buğlama da
Olsun gərək.
Yalquzaqlar ulaşanda
Öz gücüylə,
azğın qurdu qovsun gərək.
Sağ – salamat gəlsin naxır.
Axşamüstü örüşlərdən.
Paylasınlar mal –qaranı evlərinə.
Dincəlməkçün çəkilsin öz guşəsinə.

Cil kəndinin
Yazı yaman cah-cəlallı, hallıdır,
Cavanları canı sulu,
Beçələri ballıdır.
Yaylaqların səfasından,
Kəhər atın cəfasından,
Gözəllərin ədasından,
Cavanların xətasından,
Bir az sizlə söhbət açaq.
Sarı qaya yerindəmi?
Arıları yanındamı?
Atam yenə körüyünü yandırıb,
Arıları tüstü ilə qandırıb,
Üstün açıb onlara baş çəkirmi?
Yuvaları beçələrə bölürmü,
Mənsiz halı yamandı mı, görəsən?
Bir kənardan gizlicənə,
Oğrun-oğrun imkan ola, süzəsən.
Vaxt yetişib arıdan bal süzməli,
Çəlləkləri bir yan –yana düzməli.
Allahverdi bizim üçün nəzarətə gəlirdi,
Arılar da onu belə yaxşıcana üzübü.
Qaçıb gedib dir kənarda uyuyub.
Bal tutan əl barmağını buluyub.
Ustalıqla əmək haqqın alıbdı
Nəzarətçi yox, kənarda qalıbdı,
O yazığı arı yaman çalıbdı.

Bu işlər də çox çəkməzdi, bir həftə.
Hərdən bizdə darıxardıq, qaçardıq,
Özümüzlə hər yana nur saçardıq.
Arada bir qaçdı- tutdu oynardıq,
Ağ libası toz –torpağa bulardıq.
Axşam oldu, qoyun-quzu mələrdi.

Mal-qara da naxırlardan gələrdi.
Qız-oğlanlı toplaşardıq yol ustə,
Qaçdı-tutdu oynardıq dəstə-dəstə.
Qızışardıq hərşey yaddan çıxardı,
Qoyun-quzu bir-birinə qarışardı,
Qaçardı.
Şüvən düşər sağa-sola qaçardıq,
İtənləri tez bir anda tapardıq.
Düşünməyin daha yerdə nə qaldı,
Yayın oğlan çağında
İşlər başdan aşardı,
Kişilər biçənəkdən
Çoxluca ot çalardı.
Bizdə düşüb ardıyca
Abdulla bulağından,
yada ki, armudludan
Cavanlar ot yığardı.
Biçinçilər biçərdi.
Dəmiyədən keçib də
Pəribulağına çatardıq
O, qızmar yay günündə
Sevinclə ot yığardıq.
Hər yeri qarış-qarış
Yorulmadan gəzərdik
Bizə tapşırılan işin
Ürəyini üzərdik.
Sonra tütün işləri,
Başlayardı əlbəəl.
Alağını çalardıq,
Hazır hala salardıq.
Yığılıb dəstə-dəstə,
İşə küylə gedərdik,
Deyə- gülə oynaya,
Həvəslə işləyərdik.
Düzərdik yarpaqları,

Bir-birinin ardıyca.
Sonra ipə çəkərdik.
Bayırda quruyardı.
Bax, beləcə əziyyət,
Zülüm idi bu işlər.

Biz yorulmaq bilmədən.
Bir sözlə yayı canlı
Həyacanlı yaşayıb,
Üzü payıza doğru
Bir ömür yol alardıq.
Payız gələcək dərslərimizə başlayıb,
İsti ocaq qırağında yatardıq,
Bardaş qurub dərslərimizə baxardıq.

Arada bir nənəm bizə gələrdi,
Şirin-şirin nağıl deyib gedərdi.
Biz küsərdik nənəm gec-gec gələndə.
Sevinərdik ancaq nağıl deyəndə.
Qışın da öz gözəlliyi var idi,
Yayında dirədüymə.
Aşırıq-aşırıq oynayırdı oğlanlar.
Qışda qartopun
Olmaz idi əvəzi.
Oynamaqdan gənclərin,
kəsilərdi nəfəsi.
Qartopunu oynayanda
əl – üzler də yuyulardı.
Buz tək soyuq havada
Xizəklə sürüşərdik.
Özümüz də bilmədən
Ömrü günü üzərdik.
Sanki günlər qanadlanıb uçardı,
Yaz üzünə qapıları açardı.
Bənövşəsi qar altından çırtlayan.

Bahar ətri ətrafımızı alardı.
Hər yazın gəlişində
Bayram havası bizə
xüsusi zövq verərdi.
Yumurtalar boyadıb,
Məhəllə uşaqları
mənəm-mənəm
Deyərdi.
Yumurta döyüşündə yarışmalar
Gedərdi.
Gələndə çərşənbələr sulaşardıq,
Qaçardıq,
Bir-birmizin başına,
olmaz oyun açardıq.
Qızlar qapı puzmağa
Topasıyla gedərdi,
Bir qonşuda yığışın,
Niyyət tutan bu qızlar,
Çillə çıxarardılar.
Qapı dalı pusanlar
gah sevinib ağlardı,
Göy üzündə bulud tək,
səmələrdə qalardı.
Səmənilər əkilər.
Fəsəllər bişərdi.
Şirin fətir yeyərdik,
Sizə “sağ ol”- deyərdik.
Sonra bayramlaşmalar,
Gediş-gəliş olardı.
Ağsaqqallar toplaşar.
Küsülülər barışardı.
Cavanlar da onlardan
Xeyir- dua alardı.
Aylar-illər bax belə
Maraqlıca keçərdi,

Gənc oğlanlar, gənc qızlar
Özünə yar seçərdi.
Gizli –gizli görüşüb,
Əhd-peyman bağlayanlar,
Arzularına çatardı
Elçilər yol açardı.
İlk öncə nişan taxıb,
Muradına yetərdi.
Dalınca xına yaxdı,
Parça biçdi olardı,
Qadınlar toplaşaraq,
Çoxlu yuxa bişirib,
hazırlıq görərdilər.
Erkəklər kəsilib də,
Qazanlar asılandı,
Qara zurnada cəngi,
Vağzalı çalınardı.
Obaşdan başlayardı
Oğullar yarışardı,
Sapa düzüb almanı
Nişangah alardılar.
At çapıb yəhər altdan,
Abbası toplardılar.
Bizim bu ər igidlər.
Sonra aşıqlar gəlib
Meydanı doldurardı.
Bugün başlanan dastan,
Sabah başa catardı.
Xeyir-dua verərdi,
Ağsaqqallar toy zamanı.
Mərasim başa çatdı,
Evə dağılsın hamı.
Gecə yarısı isə,
Beş açılan tüfəngdən,
Yaylım atəsləri tək.

Qaranlığı dələrək
Sabah ailələri
Hər kəs təbrik edərdi.
Bu məclis də burada
Daha başa yetərdi.

Göyçə həməən Göyçədi,
Yaşıl telli Göyçədi.
Allı- güllü,
Göy çəmənli Göyçədi.
Göyçə həməən Göyçədi.

Bu söhbətdən on gün keçməmiş həkimim yenə atamın gəlməsini istədi. Atam həkimlə görüşüb gələndə sevinçək dedi:

-Tez yığış, evə gedirsən.

- Doğurdan?

- Bəli, tez ol, paltarlarını yığ!

Sabahı gün artıq evimizdə idim. Sınıf yldşlarımından da imtahandan kəsilib gələnlər olmuşdu. Onlar da mənimlə görüşə gəlmişdilər. Bir az uşaqlarla söhbətləşdik. Mən də qiyabi oxuyacağımı uşaqlara dedim. Elə bilirdim ki, onlar da mənim kimi sevinəcək. Amma elə olmadı. Hərə öz dərdində idi. Günlər keçdikcə mən də darıxırdım. Axır ki, oktyabr ayı gəlib çatdı. Sənədlərimi hazırlayaraq atamla İrəvana getdik.

Şəhərə axşamüstü çatdıq. Cəlal müəllim adlı bir qohumumuz var idi. O, həm də kənd təsərrüfatı texnikumunda müəllim işləyirdi.

Söhbət əsnasında məlum oldu ki, texnikumu Dəmirçilər kəndinə köçürəcəklər. Sevindim. Çünki orada azərbaycanlılar yaşayırdı. Sənədlərimi 1983-cü ildə texnikuma verib, 1986-cı ildə oranı bitirdim.

1987- ildə iş üçün sovxoz direktorumuz Mazanova müraciət etdim. Mənə cavabı bu oldu ki, sənənin diplomuna

ancaq işlədiyin iş düşür. “ASX”-ni bitirsəydin, yaxşı iş verərdim.

Maraqlıdır ki, 1988-ci il hadisələri zamanı Abbas Mazanov mənə aqranomluq vəzifəsini təklif etmişdi.

Beləliklə, Göycədə məlum mitinqlər başlamışdı. Bunun təşkilatçıları Bakıda yaşayan həmyerlilərimiz idi. İlk dəfə qağamı bu qədər emosional görürdüm.

Mitinqlə hazırlaşdılar. Mən də getmək üçün icazə istəyəndə cavabı cox sərt və həm də mənim üçün maraqlı oldu:

- Qanın qanımdan qırmızı deyil ki, niyə də getməyəsən? Bu vətən, bu torpaq üzərində sən də yaşayırsan. Bura sənənin də vətənidir, onun üçün canımızdan keçməyə hər birimiz hazır olmalıyıq. Amma candan keçmədən qalib gəlməyimizi diləyirəm. Hazır ol, gedək.

Mən bir himnə bənd idim. Hazırladığımız plakatların içərisindən “Göyçə mahlına muxtariyyət” şüarını seçib götürdüm. Ağsaqqallar rayonumuzun Şorca kəndində toplaşmaq qərarına gəlmişdilər. Ardanişdan, Ağbulaqdan, Toxulcadan, Gökənddən və digər qonşu kəndlərdən minlərlə əhali mitinqə toplaşmışdı. Əlqərəz, mitinq qonşu kəndlərə də yayıldı. Basarkeçərin Zod, Şişqaya, Nərimanlı və başqa kəndlilərindən də adamlar iştirak edirdilər. Mən burada öz sözlərimi ermənilərə deməyə müəssər oldum. Belə ki, çıxışında aşağıdakı tələbləri irəli sürdüm.

- 1) Göyçə mahalına muxtariyyət verilsin.
- 2) Əhali azərbaycanlı həkimlərdən ibarət xəstəxana ilə təmin olunsun.
- 3) Azərbaycan televiziyası ilə təchiz olunaq.
- 4) Azərbaycanla təhlükəsiz gediş-gəliş əlaqəməz təmin olunsun.
- 5) Ana dilimizdə verilişlər hazırlanıb göstərilsin.
- 6) Ermənistan parlamentində həmvətənlərimizlə (azərbaycanlılarla) təmsil olunaq.

7) Azərbaycanlılar yaşayan kəndlərdə erməni dili öyrədilsin.

8) Yaşamaq üçün təhlükəsizliyimizə təminat verilsin.

9) İrəvanda bağlanmış təhsil ocaqlarımız bərpa olunsun.

10) Erməniləşdirilmiş kənd adları geri qaytarılsın.

Tələblərimiz bir ay müddətində yerinə yetirilmədiyi təqdirdə, Azərbaycana birləşəcəyimizi də bəyan etdik.

Mən çıxışımı bu sözlərlə yekunlaşdırmışdım: “Unutmayın ki, Göyçə Oğuz yurdudur, bu torpaqda ermənilər yaşama-yıbdır. Siz minbir kələklə bu müqəddəs torpağı Ermənistan xəritəsinə qatdırmısınız. Gün gələcək, haqq qələbə çalacaq. Dağlar-daşlar dindiriləcək. Onda hər qaya parçasının, hər cığırın, hər əlçim torpağın dodağından qopuz sədəsi qopacaq, bayatılar yağışı yağacaq. Bax, ondan sonra sizin faciəniz başlayacaq!”

Bu mitinqləri keçirməkdə isə əsas əsas məqsəd 1988-ci il iyunun 15-də Ermənistan SSR Ali Sovetinin sessiyası keçirilməli və bu sessiyada Azərbaycan SSR Ali Sove-tindən Dağlıq Qarabağın Ermənistanın tərkibinə keçirilməsi barədə ediləcək müraciətin qarşısını almaq idi. Bizlərin səyi nəticəsində onların bu planı baş tutmadı. Amma bunun nəti-cəsi çox ağır oldu. Belə ki, Azərbaycandan bizi dəstəkləyən olmadı. Ermənilər isə bu fürsətdən istifadə edərək rusların əli ilə bizi yurd-yuvamızdan didərgin saldılar.

Sonralar Eldar İsmayıl “Ermənistan türklərinin 1988-ci il soyqırımı” adlı kitabında bu barədə geniş bəhs etmişdir.

Göycədə mitinqlər mərhələsi çox tez bir zamanda öz fəallığını itirdi və təqiblər başladı. Mən raykomluqda təlimatçı işləyən və erməni fitnəsinə uymuş Toxulca kəndinin sakini İradə xanım tərəfindən dəfələrlə təqiblərə məruz qaldım. Bir gün isə onunla üz-üzə gələndə tez bir zamanda kənddən çıxmağımı xahiş etdi.

Düzün deyim ki, bu fikirlər mənə çatmırdı. Gündüz İradə ilə olan dialoqumu qağamdan gizləmişdim ki, bilməsin.

Axşam qağam idarəyə çağırıldı və çox keçmədi qayıtdı, kefsiz olsa da, qürurlu idi. Məni yanına çağıraraq “oxumaq istəyirdin, sənə göndərim get, oxu.”

Məni gülmək tutdu, qağamdan hər şeyi açıq danışmasını istədim və ona işlərdən xəbərdar olduğumu bildirdim.

Təəccübləndi, İradə ilə olan söhbəti dialoqu ona danışdım, ayağa qalxdı və dedi: “İndi sənənin sənədlərini Mazanov hazırlayır, səhər tezdən möhürləyib gətirəcəklər, vaxt olsa özümüz götürərik. İndi dur pal-paltarını hazırla.” Mən qorxmadığımı desəm də, məsələnin ciddiliyi məni təəccübləndirdi. Ermənilər bir kənd qızından bu dərəcədə qorxurmuşlar?

Qağam məni illər sonra ali təhsil almağa göndərdi. Bir tərəfdən sevinirdim ki, oxumağa gedirəm, təhsilimi başa vurduqdan sonra kəndimizə qayıdacağam. Bu sevinci yaşaya bilmədiyimə görə təəssüf edirəm. Kaş kəndimizdə işləyə biləydim...

Bax, beləcə 25 baharımı Göyçədə yaşadım.

Avqustun 27-də ilk şeirim “Sovet Ermənistanı”

qəzetində işıq üzü gördü.

Beləliklə, 1988-cı ildə V.İ.Lenin adına pedaqoji universitetə daxil oldum və 1993-cü ildə N.Tusi adına ADPU-nun “tarix və əlavə dövlət hüququ” fakültəsini bitirdim. Bir il Bakıda kiçik hüquq məsləhətçisi vəzifəsində işlədim, sonralar isə müəllimliyə üz tutdum.

NURLU AZƏRBAYCAN

Yağışlar yağmaz olsa,
Bizim çirkli dünyanı,
Başqa nə yuya bilər?
Bu həyatımı...
Bu ömürümü?
İlahi!

Sevdalanan dünyanı
Külək təmizləməsə,
Onda necə sənənin?
Bəs hərərət, sevgini,
Günəş yerə verməsə,
Neyləyərək görəsən?

Sən mənim günəşimsən,
Ürəkdən dedim bunu.
Sənsən mənim ömrümün
Baharı, dan ulduzu.
Budur, gülüm, çiçəyim.
Gecələrdə ay olub,
Səni axtaracağam.

Ulduzlarda bərq vurub,
Sənə işıq saçacam.
Bulud olub səmanın
Göz yaşını siləcəm.
Ancaq sənəni sevəcəm.
Mənim günəşim, ayım.
Yaşa, ay ömür payım!
Nurlu AZƏRBAYCANIM!
Nurlu AZƏRBAYCANIM!

YEDDİNCİ NƏSİL

Yeni Bəyazid qəzası. İrəvan quberniyasının qəzalarından biri Yeni Bəyazid qəzası adlanırdı. Qəza XV-XIX əsrlərdə Göyçə mahalının ərazisi daxilində yaradılmışdır. İrəvan xanlığı Rusiya tərəfindən işğal edildikdən sonra Göyçə mahalı Yeni Bəyazid qəzası adı ilə İrəvan quberniyasının tərkibinə daxil olmuşdur. 1919-cu ildə qəza Ermənistanı verilərkən onun ərazisinə Basarkeçər, Yeni Bayazid (Kamo) rayonları, Axta (Razdan) rayonunun ayrı-ayrı kəndləri daxil idi. Türkiyənin Bayazid paşalığından ermənilər köçürülüb (1828-ci il Türkmənçay müqaviləsindən sonra) bu ərazidə yerləşdirildiği üçün qəza Yeni Bəyazid adlandırılmışdır.

Bəli, axtara-axtara dədə-baba yurdlarımızdan tarixi bilgiləri sizinlə bölüşməyə çalışdım. Axı, bizim ilk nəslin nümayəndələri bu yerlərdə məskunlaşmışlar.

Mən hər dəfə bu mövzuya toxunanda göz yaşlarımı saxlaya bilmirəm. Duyğularım məni Göyçəmə aparır, gəzdiyim cığırılar elə bil hər an məni səsləyir, gəl-gəl deyir, elə bilirəm onlar da mənsiz darıxıblar.

Ah.. Vətən, Vətən! Sən nə qədər doğma və əzizsən, sənsiz ömür çətin olur, sənsiz həyat acı olur, sən ömür baharım, könül aynamsanmış.

Mən nəslimizin şəcərəsini yazmağa başlamazdan öncə neçə illər araşdırma apardım. Lazımi məlumatlar əldə etdikdən sonra bu işə başlamaq qərarına gəldim. Kəndimizin yaxşı tanıdığı insanlardan biri Sadıqov Allahverdi müəllimdən, Mehparə mamamdan (biz bibimizə mama deyirik), Hüseyn İsgəndərovdan və başqalarından eşdiklərimi qələmə aldım.

Öyrənə bildim ki, babalarım Sulduzdan Qarsa, oradan isə İrəvanın Qənibasar rayonuna gəlirlər. Özləri də Sulduzda çox nüfuzlu ağa olublar. Belə ki, orada onların malikələri olub. Varlı-hallı, el-obada hörmət sahibləri imişlər. Sonra isə

Ağmanqal yaylağına çıxıb, oradan Yeni Bəyazid şəhərinin təməlini qoyublar. 1828-ci ilin acı nəticələri bu nəsilədən yan keçmir. Rusların dəstəyi ilə o ərazilərə əvvəl Livandan, İrandan və başqa ölkələrdən ermənilər köçürülür. Bir müddət sonra isə Yeni Bəyazidin adını dəyişdirərək əvvəl Kəvər, sonra isə Kamo qoyurlar. Erməniləşən ərazidə get-gedə yaşamaq çətinləşir, 1905-1907-ci illərdə erməni-müsəlman davası başlayır. Bu müharibədə yerli türklər itkilər verir. Babalarımın Hacı Musa oğlu Axund İsgəndəri həbs edirlər. O biri babalarım Bəyazidi tərk etmək məcburiyyətində qalır. Qardaşlarından Hacı Mirzə isə ailəsi ilə birlikdə Qarabağa köçür. Öz babam isə Göyçə gölü ətrafında səfalı bir ərazidə məskunlaşmaq qərarına gəlir. Oğlanlarının dördü yəni, Hacı Əli, Hacı Hümmət, Hacı Zeynalabdin və Məmməd Cil kəndində, Hacı Vəli və Hacı Kazım Ardanışda, biri isə Qazaxda məskunlaşır. Onun 4-cü nəvəsi Osman Sarıvəlli olubdur. Allahvedi müəllim Osman Sarıvəlli ilə 1965-ci ildə şəxsən görüşüblər. Osman müəllim nəslimiz haqda uzun-uzadı axtarışda olduğunu deyib və onlar xeyli dərdləşiblər. Allahverdi müəllim deyir ki, o dövrdəki imkansızlıqlar bizim təkrar görüşməmizə imkan vermədi.

Təəssüflər olsun ki, mənə o gözəl qələm əhli ilə görüşmək nəsisib olmadı.

Nəslimizin əsas peşəsi xarratlıq və çarıqçılıq olub. Baxmayaraq ki, soyumuz ağa nəslindən olub, lakin hər iki sənəti davam etdirərək dolanışıqlarını təmin ediblər. Alın tərləri onları hər zaman qoruyub, heç kimə boyun əyməyiblər.

Bildiyim ulu babalarımın biri Hacı Zeynalabdin, onun oğlu Hacı Musa olub. Onun oğlu Hacı İsmayıl, Hacı İsmayılın oğlu isə Hacı Hümbət olub. Hacı Hümbətdən olanlar Alisgəndər, Hacı Həsən (ona Fars Həsən də deyirmişlər) Fars Həsənin 300 qoyunu, 150 baş iribuynuzlu mal-qarası olub ki, sonralar ermənilər tərəfindən oğurlanıb.

O ki qaldı bizim öz babamız Hacı Musaya, onun atasının adı Hacı Həsən olub. Həsən babamın 7 dən üyüdən dəyirmanı şaadsız (yəni təmənnəsiz) işləyirmiş. Bu da onların nə qədər zəngin olmasının bilavasitə göstəricisi idi. Eyni zamanda kənddə gözə gəlimli qırmızı kəvəkdən 3 ev olub ki, bunlar da Hacı Həsən babamın, qardaşı Hacı Qurbanın və biri də Hacı Mürsəlin olub. Zeynalabdin babamın atası isə Hacı Həsən oğlu Hüseyin olub. Ona el arasında “Keçəl Hüseyin”- deyirmişlər.

Zeynalabdin babam isə üç qardaş olublar: Səməd Həsənov, Zeynalabdin Hüseyinov və Gədəbəydə məskunlaşmış Nadir Hüseyinov.

1). Bəli, başlayaq Səməd babamdan (atamın əmisinə biz baba deyirdik). Səməd kişinin 2 oğlu, 8 qızı olub. Qızları Zafra, Bafta, Bədi, Süraya, Samaya, Hamaya, Asya və Fatma xanımdır. Oğlanları Qərib və Şərifdi.

Hazırda Qərib bəy bu nəslin ən layiqli davamçılarından. O, ən yaxşı keyfiyyətləri özündə birləşdirə bilib. Qərib istər maddi, istərsə də mənəvi cəhətdən olduqca zəngin birisidir. Bir oğul, üç qız atasıdır. Oğlu Rəfail bu yaxınlarda ailə qurdu.

Qızları Sevdə, Sevinc və İlahədir.

Qəribin ”Qərib duyğular “ adlı kitabı ilə tanış olub, əmoğlu haqda bilmədiklərimi öyrənmək istədim. Ancaq buna nail ola bilmədim. Çünki Qərib burada da təvəzökarlıq edib, şeirlərindən başqa özü haqqında əlavə heç nə yazmamışdır. Lakin şeirlərini çox diqqətlə oxuyub öz taleyi haqqında məlumat əldə etmək olar. Kiçik bacısı Fatma xanım demiş, Qəribi Qərib kimilər anlar.

Nə şair deyiləm, nə də yazıçı,
Hey ipə düzürəm özüm özümü.
Oxusun şeirimi ya qardaş, bacı,
Doğru bildiklərim, sözün düzünü.

Demək olar ki, bu dördlük yazmaq məndə Qərib bəyin kitabını vərəqləyəndən sora yarandı və mən də onu sizin üçün qələmə aldım. Onun şair dünyası ilə yaxından tanış olduqda sezdim ki, Qərib bəy olduğu kimi qalmış, dəyişməmişdi. Sadəcə onun həyatında dəyişən ətrafı, dostları olmuşdu.

Burada bir məsələni qeyd etmək istəyirəm.

Qərib orta məktəbdə oxuyanda bir dəfə Ardanışda dayısı gilə qonaq gedibmiş. Gecə onlarda qalası olur və bir qəribə yuxu görür. Yuxuda nürani bir qoca ona fırça və qələm verir. O da bunları yatdığı yerdə yastığının altına qoyur. Səhər açılır. Qərib yuxudan oyanır və gördüyü yuxunu danışır. Yastığı qaldıranda ona yuxuda verilən fırça və qələmi orada görür.

Bu gün o fırça və qələm öz işini görür. O, elə oxuduğu kənd məktəbinin girişində Dədə Ələsgərin

“Ürəkdən aralı düşməsin deyə,
Sazı da soloxay çaldı Ələsgər.”

Misralarına çəkdiyi əsəri asılmışdı və gəlib-gedənləri Dədə Ələsgərin həmin rəsmi qarşılayırdı.

Qəribin saysız-hesabsız əl işləri var. Ancaq o, bunların heç birini sərgiləməmişdir.

Şərif də Səməd kişinin oğludur və iki övlad atasıdır: İlahə və Xalid. Hər ikisi də ailəlidir.

Səməd babanın kiçik qızı Fatma xanımla daha səmimiyyətim, kənddə də bir yerdə çox olmuşuq. Onunla təkcə əmiqızı deyildik, həm də yaxın rəfiqə idik. Çox gözəl xasiyyəti var, səmimidir. İki oğulu anasıdır. Çətinliklə böyütsə də, arzusuna çatıb.

NADİR

Nadir kişinin on övladı olub, adlarını bildiklərim bunlardı, böyük qızı Dilşad, Tamella, Sücaət, oğlanlarından Hüseyn, Həsən bir də Müşviqdir.

ZEYNALABDİN Hüseyn oğlu

Zeynalabdin babamın da 6 övladı olub: Oğlanları İdris, Yəhya və Hüseyn, qızları Telli, Gilas və Mirvaridir.

Zeynalabdin babam kəndin adlı-sanlı kişilərindən olub, özünə uyğun, kəndin sayılıb-seçilən ailələrindən olan Qara kişinin qızı Tovuz nənəmlə ailə qurub. Yeri gəlmişkən deyim ki, Qaçaq Kərəm Göyçədə Qara babamın qonağı olub. Bu qonaq olmanın maraqlı tarixçəsi ilə sizi tanış etmək istəyirəm: Sözün düzü, Qaçaq Kərəm babamı öldürməyə gəlmiş. Babam da həmin vaxt evdə yox imiş. Gələn kişinin kimliyindən xəbəri olmayan evin xanımı, elə zənn edir ki, bu da babamın dost və tanışlarından. Onu ağırlyaraq babamın dostu kimi içəri dəvət edir. Qonağa yer göstərir, yoldaşının dalıca adam göndərir, özü isə biş-düşlə məşğul olur. Elə bu vaxt Qara babam gəlib çıxır. Qonağı tanımasa da, onu yaxşı ağırlyayır, tez bir qoç kəsir, əlindən gələn hörməti ona edir. Babamın bu hərəkəti və arvadının qonağı mehriban qarşılamaı onu ölümdən xilas edir. Bunu isə uzun illərdən sonra İrana Məşəd ziyarətinə gedən Qara babama Qaçaq Kərəmin özü danışır ki, səni öldürməyə gəlmişdim. “Lakin yoldaşının məni layiqincə ağırlyaması bu fikirimdən daşındırdı. Mən də neçə illərdi ki, sənin yolunu gözləyirdim ki, halallığı alım”-deyir.

Babamın beş övladı olur. Müharibə başlayana qədər ailənin durumu yaxşı olub. Böyük Vətən Müharibəsi başlayıb, ailə

başçısı müharibəyə aparılıb. Ondan sonra ailənin maddi durumu dəyişib, vəziyyət ağırlyamağa başlayıb.

İDRİS ZEYNALABDİN OĞLU VƏ AİLƏSİ HAQDA

Babamın böyük oğlu İdris əmimdir. Ali təhsillidir. O özü haqda bilgiləri müxtəlif zamanlarda qeydə alıb. Bu da öz növbəsində mənə yaxından köməklik etdi. İdris əminin xatirə dəftərində apardığı qeydləri olduğu kimi dərc edirəm: öz xatirələrindən:

1924-cü ildə Cil kəndində anadan olub, böyüyüb boya-başa çatmışam. Atam Zeynalabdin müharibə başlayan kimi müharibəyə apardılar. 1942-ci ildə isə mən də müharibəyə getməli oldum. 17 yaşında ən şiddətli döyüşlərdə iştirak etdim. Tixoretskidə (Adıgeyin vilayət mərkəzi) 223-cü Azərbaycan diviziyasının tərkibində vuruşmuşam. 1943-cü ilin fevralında Tixoretskidə sol ayağımdan yaralanaraq səhra hospitalına düşdüm. Apreldə yenidən Tiflis yaxınlığında olan Abçala deyilən hərbi toplanış məntəqəsinə gətirildim. Bir aydan sonra yenidən cəbhəyə göndərildim. 15 sentyabr 1943-cü ilə kimi 31-ci diviziyanın 818-ci polkunun tərkibində döyüşdə oldum. Bu dövr də Xarkov, Kursk, Belarusiya istiqamətində vuruşlarda iştirak etdim. 15 sentyabr 1943-cü ildə Babronski yaxınlığındakı döyüşdə sol ayağımdan yaralandım. 1944-cü ilə kimi Türkmənistanın Aşqabad şəhərində kənd təsərrüfatı institutunun yataxanasında yerləşən 1273 nömrəli hospitalda müalicə olundum. 1944-cü ilin fevralın axırlarında komissiyanın qərarı ilə hərbi xidmətə yararsız adı ilə məni ordudan tərxis etdilər.

Mən ordudan qayıdana kimi ailə üzvlərimizə ortancıl qardaşım Yəhya baxmışdı. O da çox cansız və çəlimsiz bir uşaq idi. Cəmisi 13-14 yaşlarında ailənin bütün ağırlığı onun üstünə düşmüşdü. Anam deyirdi ki, Yəhya bizi göldən tutduğu balıqla saxlayıb. Amma bir dəfə də olsun heç nədən şikayətlənməyib. O, hətta dedə -baba sənətimiz olan dülğərlik işi ilə də məşğul olub, öz qabiliyyətinə arxalanaraq bu sənətin sirrini öyrənə bilib. Şox yaxşı

məişət əşyaları, qabaq stollararı, oturacaqlar, yataq taxtları, mebel dəstləri, sandıq düzəldərək satıb və ailəni bu sənəti ilə dolandırmağa çalışıb.

Mən də cəbhədən qayıtdıqdan sonra qonşu kənddə müəllim işləməyə başladım. İllər keçdikcə müharibənin ağırlığı üzərimizdən qalxırdı. Mən müəllimliyi itirməyim deyə ali təhsil almaq üçün Qazağa yollandım. Ailənin yükü yenə də qardaşım Yəhyanın çiyinlərinə düşdü. Oxumağa gedən dövrdə isə artıq ailəli idim. Gedərkən mənim ailəmə də Yəhya baxmalı oldu. Ali təhsilimi başa vurduqdan sonra ailəmlə kənddən çıxıb, təyinatım üzrə işləməyə getdim. Ailənin yükü yenə də qardaşımın üstünə düşdü. Beləliklə, doğma kəndimizdən gənc yaşlarımdan ayrı düşdüm. İndi də o torpaqlara gedə bilmirəm. Bu da məni həddən çox incidir. O torpaqlar üçün indi burnumun ucu göynəyir. Kəndimizin hər künc-bucağına, dağ-daşına, otuna-suyuna, havasına, bulaqlarına qurban olum! İmkanım olsa, bu yaşında Göyçə gölünün sahilindən evimizə, dədə-baba yurduna atamın tikdiyi evə dizin-dizin sürünüb gedər, asatanasından öpərdim.

Nə yazıq ki, indi həsrətlə vətəndən söz açırıq. Demək taleyimizdə vətənsiz yaşamaq da varmış. Bəli, mən indi orda olan yer –yurd adlarını öz xatirə dəftərimə yazmaqla nəvələrimə çatdırmağa çalışıram. Qoy onlar dədə-baba yurdlarının yağı tapdığına qaldığını bilsinlər.

Kəndimizin yaxınlığında çoxlu bulaqlar vardı. Kəndin başında “Gözə” deyilən yerdə diş göynədən ceyran gözlü “Ağ bulaq”, ondan bir qədər aşağıda, kəndin içində “Qara bulaq”, kəndin qurtaracağı biçənəkdə “Qamış bulaq” can dərmanı idi. Babacana gedən əsas yolun üstündə “Abdulla bulağı” və bundan başqa kəndin ölümlərində xırda bulaqlar da vardı. Burada “Pəri bulağı”nın suyunu xüsusi ilə qeyd etmək istərdim. Bu bulağın suyunun ayrı dadı, ayrı tami vardı. Çətin dərənin, Dıvış Güneyin, Sulu Dərənin, Keçilinin, Şimpırlının irili-xırdalı, diş göynədən bumbuz bulaqlarını unutmaq olarmı heç?!

Armutlu dərəsinin yuxarisında, uca dağ başındakı ağ sal daşların arasından axan “Pəri bulağı” haqqında belə bir əfsanə dolaşır:

Deyənlərə görə, Tovuz rayonunun kəndlərinin birindən olan Pəri adlı bir qız uzun müddət xəstə imiş. Ata-anası onu yayda yaylağa gətirir. Adı çəkilən bulaqdan bir az aralı alaçıq qurublarmış. Qızı həmin bulağın suyundan içdikcə yavaş-yavaş dirçəlməyə başlayır. Bir müddətdən sonra qızın xəstəliyi tamamilə qurtarır. Halbuki, o dövrün təbirləri qızın valideynlərinə onun bir aylıq ömrü qaldığını deyibləmiş. Bu bulağın suyu Pərinə sağaltdığı üçün onu həmin vaxtdan etibarən “Pəri bulağı” adlandırmağa başlayıblar.

Kəndin ölümlərinin adları aşağıdakılar olub:

Kiçik yerli, Böyük yerli, Çətin dərə, Yabı ölən, Tala, Talanın qaş, Zirnəclidə dərəsi, Əyri qova, Orta dərə, Çanax Pərinin çuxuru, Dəmyə, Armutlu dərəsi, Qalaça, Çənlibel, Duzdaq, Qara daşın boynu, Almalı dərə, Yerinin yolu, Sarı qaya, Alma ağacı, Abtalıbın kərdisi, Təpənin başı, Dəyirmanın üstü, Böyük qamışlı, Kiçik qamışlı və s.

Bütün kəndlərdə olduğu kimi bizim Cil kəndi də bir neçə nəsilədən və tayfadan ibarət olub. Bu tayfalardan üzdə olub, çoxluq təşkil edənler: “Musalı” (mən bu tayfadanam), “Ağacanlı”, “Cırtıqlı”, “Mollahasanlı”, “Qazaxlı”, “Haımmətli” və başqaları.

BİZİM ƏSLİMİZ-KÖKÜMÜZ
BARƏDƏ
II xatirə

Hər iki tərəfdən də (atam və anam tərəflərdən) kəndin sayılıb-seçilən Musalı tayfasındanıq. Atam tərəfdən ulu- babam Hacı Həsən. Ana tərəfdən babam Məşədi Mürsəl olubdur.

Kəndimizdə hamının ləqəbi var idi. Bu da ona görə yaranmışdı ki, bir ad on-on beş adama verilmişdi. Məsələn: Dəli Hüseyn, Kələk Hüseyn, Qara Hüseyn, Sarı Hüseyn, Saram Hüseyn və s.

Mənim ata babam da Keçəl Hüseyn olub. Babam Tovuzun Xatınlı kəndində dəfn olub. Ana tərəfdən babamın adı isə Abbasəlidir. O, çox cəsur adam olub. Deyirlər ki, dördnala qaçan atın belindən əyilib yerə düzülmiş abbasıları (20 qəpikləri) yığmış. Strajnik işləyib. Ədalətli, səxavətli və ailəcanlı adam olub.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Bir oğlu, üç qızı olub. Oğlu Mürsəl II Dünya Müharibəsindən qayıtmayıb. Qızlarının adı Tovuz, Cuna və Tərhan imiş. Böyük qızı Tovuz mənim anamdı. O, 1998-ci ildə Gəncədə vəfat etdi və istəyi ilə İmamzadədə dəfn olundu.

Ata babam Hüseyn kişi sadə əkinçi olub. Sənətkarlığı da çox gözəl bacarıb. 1918-ci ildə erməni-müsəlman davası zamanı ailəsi ilə birgə Tovuzda məskunlaşıb. Özü vəfat etdikdən sonra (Xatınlı kəndində dəfn olunub) başsız qalan ailə üzvləri yenidən Cil kəndinə qayıdılar.

1923-cü ildə babamın iki oğlu, Zeynalabdin (mənim atam), Səməd və üç qızı Ayna, Leylan və Qızbəs olubdu. Atam Zeynalabdin ikinci dünya müharibəsindən qayıtmayıb. Əmim Səməd isə 1942-ci ildə iki ayağı şikəst qayıtdı. Bakıda 01.06.1998-ci ildə vəfat etdi. Atam mahir sənətkar, dülgər, dərzi, xərrat, həm də bəna idi. Ailəsini halal zəhməti ilə dolandırıb.

Bibim Leylan 1942-ci ildə uşaq üstə vəfat edib. Bibim Qızbəs 1986-cı ildə, Ayna isə 1998-ci ildə Gədəbəydə vəfat edib.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Atamın üç oğlu - İdris, Yəhya və Hüseyn, üç qızı - Telli, Gilas və Midvari olublar. Gilas 1950-ci ildə vəfat edib. Qazax rayonunda Qaramanlı kəndində dəfn olunub. Ortancıl qardaşım Yəhya 1996-cı il iyul ayının 19-da vəfat edib. Anam 1993 –cü il iyunun 4-də Gəncədə vəfat edib. Kəndimizin camaatı 1988-ci ildə ermənilər tərəfindən didərgin salınanda qardaşım Yəhya və bacım Mirvari Bakıda məskunlaşdılar.

Mən təyinatımla bağlı (1950) illərdən Yevlax rayonunda, bacım Telli ərə getdikdən bir neçə il sonra Tərtərdə, qardaşım Hüseyn 1972-73-cü illərdə Gəncədə məskunlaşmışdıq.

İdris əmimin iki oğlu və üç qızı olub. Əmim M.Bağırov adına Qazax Dövlət Müəllimlər İnstitutunun tarix şöbəsinə daxil olub, 1952-ci ildə oranı bitirib. 1957-ci ildə Bakı Ali Partiya Məktəbinə daxil olaraq 1961-ci ildə oranı bitirib. Azərbaycanın müxtəlif şəhər və rayonlarında yüksək vəzifələrdə çalışıb və yaxşı işlədiyinə görə dəfələrlə orden və medallarla təltif olunubdur. Müharibə və əmək veteranı olub, dünyasını bu yaxınlarda dəyişibdir. O, istər respublikada, istərsə də digər respublikadan kənara istirahət edərkən xatirə və təəssüratlarını da qələmə alırmış. Onlardan bir neçəsini sizlərə də təqdim edəcəyəm.

III XATİRƏLƏR

Xatirə yazmaq çətindir. Həm də bu ikiqat çətindir mənim üçün. Birincisi mən nə yazıçı, nə də jurnalistəm.

Mənim vətənim, doğulub böyüdüyüm yer Göyçə mahalının Krasnoselsk rayonunun Cil kəndidir. Bu kənd Göyçə gölünün kiçik Şahdağı tərəfdə, gölün axar-baxarında, dağlar ətəyində yerləşir. Kəndin önü Göyçə Gölünə baxır. Üç tərəfdən isə dağlarla əhatə olunubdur. Bu dağlar Çılpaq daşlıqlardır. Oradakı qədim qəbir daşlarından müəyyən etmək olur ki, burada qədim albanlar yaşamışlar. Həmin qəbiristanlığa el arasında “duzdaq” deyirlər.

Uzun müddət İrəvanda “Sovet Ermənistanı” qəzetinin redaktoru işləmiş Həbib Həsənovun (qəzet azərbaycan dilində çıxırdı) kitabında göstəriləyinə görə, Cil kəndi hələ XII əsrdən mövcud imiş. 1937-ci ilin məlumatına görə 1200 nəfər əhalisi olub. 1988-ci ilin sonlarında isə kənd əhalisi ermənilər tərəfindən qovulmuşdur. Onların sayı isə təxminən 3,5 min nəfər olubdur.

Bəli, gözümdən tökülən yaşla, qəlbimdən axan qanla xatırladığım, qarış-qarış gəzdiyim, şehlərini əzdiyim, bənövşələrini üzdiyüm yerləri, el-obanı xatırladıqca ağlamamaq, yammamaq mümkündürmü?

Beş övlad atası

İdris əmimin övladları da özü kimi ali təhsillidir. Övladları Leylan, Səfa, Elmira, Əli və Abbasdır.

Böyük qızı Leylandır. Üç övladı - iki qızı, bir oğlu var: İlhamə, Şəfa və Səbuhi. Hamısı ailəlidir. Bu gün Leylanın nəticəsi də var. Leylan uzun müddət müəllimə, direktor yardımçısı, mühasib, baş mühasib vəzifələrində işləyib. Hazırda təqaüdədür.

İkinci qızı isə Səfadır. Səfa kəndimizin adlı-sanlı ağsaqqallarından olan Hacı Həsənin nəvəsi Firudin bəylə ailə qurub. Firudin çox cavankən dünyasını dəyişib.

Allahdan ona rəhmət diləyirik! Onun da iki oğlu və bir qızı var, hamısı ali təhsilidir və ailələ qurublar. Çox gözəl nəvələri var, Səfa xanımın.

Səfa övladlarına yetimçiliyi hiss etdirmədi və onların hərəsini bir çörək sahibi elədi. O, həm də bir neçə il kəndimizdə dərs deyib. O zaman kənd camaatından ilk ali təhsilli müəllimə məhz Səfa olmuşdur.

Oğlanları İlqar, Elşən və qızının adı isə Gültəkdir.

Üçüncü qızı Elmiradır və o da ali təhsillidir. Uzun illər Yevlax rayonunda ixtisası üzrə dərs deyib, üç övladı var: Vüsal, Vüqar və Şahin. Hər biri də ali təhsillidir. Vüqar və Şahin ailəlidir.

Elmira işlədiyi dövrdə kollektivin rəhbətini qazanmış, müəllim yoldaşlarından öz bilik və bacarığına görə daim fərqlənmişdir. Qohum-qardaş arasında ailə üzvləri kimi o da xüsusi hörmətə malik olmuşdur. Onun həyat yoldaşı Fəxrəddin müəllim 2011-ci ildə dünyasını dəyişib.

Allah rəhmət eləsin!

Elmira əmiqızı nəslimizdə ilk Həcc ziyarətinə gedən xanımdı, anam da Həccə Ümrə ziyarətinə oğlu və gəlini ilə gedib. Ziyarətin qəbul olsun Hacıxanım! Allah istəyənlərə də bu yolu getməyi nəsib etsin!

Əli İdris oğlu Hüseynov ali təhsilli və ailəlidir. Bir qızı və bir nəvəsi var ki, nəvəsinə də öz adını verib. Allah saxlasın, qəşəng baladır. Əli bəy deyəsən nəvəsini lap çox istəyir. Ara-sıra ova çıxmağı xoşlayır. Hərbi xidmətini Əfqanıstanda başa vurub. Milli Orduda da məsul vəzifələrdə qulluq edib, ona tapşırılan işlərin öhdəsindən şərəflə gəlib. 5 il Almaniyada hərbi qulluqda olubdur. İşlədiyi dövr ərzində fərmanlar və diplomlarla təltif olunub. Özü haqda çox yazılmasının tərəfdarı olmadığına görə mən də qısa yazmağa çalışdım. Hazırda boş dayanmayıb. Tikinti işləri ilə bir mütəxəssis kimi məşğul olur. İnşaat işləri görə bir neçə briqadası var. O ki qaldı həyat yoldaşına o da mənim sinif yoldaşımdır. Hər ikimizin əmisi Səməd kişinin qızıdır

Həməyə xanım. Əmimin sənədlərini o, toplayıb saxlamış və bu gün bizə çatdırılmasında bilavasitə vəsilə olmuşdur. Özünəməxsus keyfiyyətləri var və eyni zamanda nəslin daşıyıcılarına qulluq edir.

Kiçik oğlu Abbas Sankt-Peterburqda Aviasiyanı qurtarıb, pilotdur. Səhhəti ilə bağlı təqaüdə çıxıb. Ailəlidir, iki oğlu, iki qızı var. Oğlanları Əziz və Təbriz, qızları Sevinc və Tovuzdur.

Abbas kiçik qızına nənəsinin, yəni Tovuz nənəmin adını qoyub. (torpağı sanı yaşasın) Həyat yoldaşı Şahidə də öz el qızımızdır.

**YƏHYA ZEYNALABDİN
OĞLU VƏ ÖVLADLARI
(II övladı)**

Zeynalabdin kişinin ikinci oğlu Yəhyadır. Onun da üç oğlu, beş qızı olub. Övladlarının 5-i ali təhsillidir. Yəhya kişiyyə kənddə “Xomeyni” deyirdilər. Baxmayaraq ki, onun heç bir ali təhsili yox idi. Qağam peşəkar dülgər, arıçılıq üzrə mütəxəssis və kəndin adlı-sanlı, sayılıb-seçilən ağsaqqallarından biri olub. Qağam məclisə daxil olanda dəfələrlə onun çox hörmətlə qarşılanmasının şahidi olmuşam. Heç vaxt bir sözü iki dəfə təkrar etməyib. Elinin–obasının qədir-qiyətini bilən, övladlarına gözəl məsləhətlər verən, kin-küdurətdən uzaq durmağımızı tövsiyyə etmişdir. Hələ də atamı tanıyanlar onu çox böyük hörmət və məhəbbətlə xatırlayır, mehriban bir insan kimi danışirlər. Təkcə el-obada deyil, ətraf rayon və kəndlərdə də onu yaxşı tanıyırdılar. Bütün bu ehtiramı o, öz mədəniyyəti və hərəkətləri ilə qazanmışdır. Qəbri nurla dolsun, yeri cənnət-məkan olsun! Qağam xəstəxanada olarkən yazdığım şer yadıma düşdü:

Mən ki, sizdən tək atamı soruram,
Gözün gözlərimə dikilsin, həkim.
Hərdən darıxanda sizi yoruram,
Qıyma, cavan qəddim bükülsün, həkim.

Atadı ömürün xalı-xalçası,
Odur həyatımın bütöv parçası.
Atasız qızların olmaz boxçası,
Qoyma, ömür xanəm sökülsün, həkim.

Dedin hazırlıq gör, əlim gəlmədi,
Anama deməyə dilim gəlmədi.
Ürəkdən qovruldu kimsə bilmədi,
Qoyma, yaş gözümdən tökülsün, həkim.

Sordum Fazilədən axı, mən kiməm?
Bəlkə sazda siməm, kamanda siməm.
Mizrabsız nə ziləm, nə də ki, bəməm,
Dağlardan dumanlar çəkilsin, həkim.

Qağam 9 ay xəstə yatdı, bu müddət ərzində 4 dəfə əməliyyat olundu və onun əməliyyat xərclərini oğlu Əli çəkdi. Allah min əvəzini versin! Yuxarda qeyd etdiyim kimi, qağam ali təhsilli olmasa da, çox ali təhsillilərdən savadlı və bacarıqlı idi. Dəfələrlə Yəhya kişiyyə yüksək səviyyəli mütəxəssis kimi müraciət etmələrinin şahidi olmuşam. O, kəndin aparıcı mütəxəssislərindən olub, eyni zamanda arıçılıq üzrə kurs keçmişdi. Kəndin 300-dən çox arı ailəsi ona etibar edilmişdi. Qağam arıdan danışmağı çox xoşlayırdı. Həmişə qeyd edirdi ki, insanlar kommunizmi gərək arılardan öyrənsin. “Arılar haramı sevmir, onlara xain baxanda tələf olur və hər bir arı yuvasının öz xüsusi ətri var ki, onlar öz yuvalarını bu ətrlə seçirlər. Həm də arılar dünyanın ən gözəl simfonik orkestrləridirlər, sanki. Onlar həm də yaxşı xərrat və dülgərdilər”-deyirdi.

Bax, beləcə qağam arıdan hər zaman ağızdolusu danışar, danışdıqca ondan zövq alardı. Bəlkə də mən hələ indiyə-dək qağam qədər bacarıqlı birisini görməmişəm. Çünki o, hər işi ustalıqla yerinə yetirirdi.

Deyirdi ki, Sovet hökuməti bizləri bədbəxt etdi, əl-qolumuzu bağladı. İstədiyimiz heç bir işi görə bilmirdik. Kaş cavanlığım indiki dövrə düşəydi, görərdiniz mən nələr yaradırdım!!!

Qəşəm Aslanovun evinin layihəsini o zamanlar qağam veribmiş. Bütün mebellərini divarda yığıbmış. İstilik sistemi də bir yerdən quraşdırılıb bütün evlərə paylanmış.

60-cı illərdə bir kənd ustasının bunu bacarması əlbətdə, təəccüb doğururdu. Öz evimizdə elə bir hamam tikmişdi ki, kürəni (fırını) yandıranda hamamın suyu qızardı. Çünki su anbarı onun üzərində elə yerləşdirilmişdi ki, əlavə xərcə ehtiyac olmadan su isinir və uzun müddət isti qalırdı. Elə hey deyərdi ki, kaş, bu alətlər bizim zamanımızda da olaydı. Buna görə həmişə Stalinə nifrət edirdi. Deyirdi ki, o, bizi çox geri saldı, insanlar 15 respublikadan ibarət bir həbsxanada yaşamağa məhkum edildilər.

Çox arzusunda idi ki, özü dülgərxana açsın. Təəssüf, ömürü buna vəfa etmədi.

Allahdan rəhmət eləsin!

Qağam 8 övlad atası olub.

MUSA YƏHYA OĞLU

Böyük oğlu Müsa ailəli idi, iki oğlu və bir qızı var. Musa özü kənd təsərrüfatı texnikumunda baytarlıq ixtisasını yiyələnib. Uzun müddət Cil kəndində baytar həkim, qonşu kəndlərdə baş həkim vəzifəsində çalışıb. O, sonralar Azərbaycana köçüb və Abşeron royonunun quşçuluq fabrikində həkim, baş həkim vəzifəsində işləyib. Quşçuluq fabriki bağlandıqdan sonra dülgərliklə məşğul olub. Böyük qızı Dürdanə Slavyan Universitetini müvəffəqiyyətlə bitirib, işləyir və ailəlidir.

Oğlu Emin ABU-nun “Neft - qaz sənayesinin istismarı” fakültəsini bitirib. Emin ailəlidir və bir nur topu kimi oğulun atasıdır. Oğlunun adını Elmir qoyub. Allah saxlasın!

Kiçik oğlu Elvin Ukraynada təhsil alır və hələ ailə qurmayıb, çox bacarıqlı oğlandır.

KİFAYƏT YƏHYA QIZI

Ardıcılıqla gəlsək, növbə Kifayətidir. Kifayət özü yaxşı dərvidir. Bir övlad anasıdır. Qızı Şəlalə qohumcanlı, böyük-kiçiyin yerini bilən səmimi bir qızıdır. Şəlalə bacıqızının iki övladı var. Nigar və Vüqar. Hər ikisi də orta məktəbə gedir və dərslərini yaxşı oxuyurlar.

ADİLƏ YƏHYA QIZI

Adilə V.İ. Lelin adına Pedaqoji İnstitutu bitirib, ibtidai sinif müəlliməsidir. Ailəlidir, bir oğlu, bir qızı var. Oğlu Qoşqar Amerikada təhsil almış və orada da öz işini qurmuşdur.

Ailəlidir.

Qızı Nübar xanım isə ixtisasca neft mühəndisidir, 3 dil bilir. Adilənin həyat yoldaşı Şəkidəndir və özü də çox gözəl bir ailənin övlətidir. Məcnun müəllim uzun müddət

ADPU - da müəllim işləyib. İxtisasca fizikdir, ancaq ixtisası üzrə işləmir və özünün şirkəti var. Bir sözlə, ailə ali təhsillidir.

Müəllimin atası Bəlyar əmi olduqca gözəl bir insandır. Yerində danışmağı sevir, uşaqla uşaq, böyükə böyükdür, Bəlyar kişi. Ömür-gün yoldaşı Humay xala da canlara dəyən insandı. Qayğıkeş ana, təəssübkeş qohumdur. Övladlarını göz bəbəyi kimi qoruyur, qayğılarını çəkir, onlara dəyər verir, valideyn kimi hörmətlərini saxlayır.

GİLƏS YƏHYA QIZI

Gilas atamın bacısının adı olub və bu adı öz qızına verib. Onun da üç övladı - iki qızı, bir oğlu var. Böyük qızı Əfsanə ali təhsillidir, işləməklə arası yoxdur. Ailəlidir, bir oğlu, bir qızı var. Qızının adı Suad, oğlunun adı isə Zaurdur.

Gilasın ikinci övladı Yusifdir, ali təhsillidir. “Gömrük işinin təşkili” fakültəsini bitirib, idmanla məşğul olur və dəfələrlə Respublika üzrə birinciliyi qazanıb və mükafatlandırılıbdır. Ailəlidir-bir qızı, bir oğlu var. Hazırda Ukraynada fəaliyyət göstərir, dəfələrlə Ukrayna birinciliyini qazanıb, erməninə məğlub edərək çempion olubdur.

Yenə də idmanla məşğul olur. Digər işlərindən bəhs edilməsini istəmədi.

Kiçik qızı Tünzalə də ailəlidir, bir övladı var. Tünzalə xanımın qızı da özü və atası kimi gözəl baladır. Qoy Ulu Yaradan taleyini gözəl yazsın, gözəllər gözəlinin. Amin!

Gilasın yoldaşı isə eloğlumuz Hidayət Məmmədovdur. O da parket ustasıdır. Hidayətin özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Atası Cəfər dayı da çox mehriban insandır. Allah uzun ömür versin!

FAZİLƏ YƏHYA QIZI

Beşinci övladı isə Fazilə Yəhyadır. Bəlkə də mən beş rəqəmini bundan dolayı sevirəm. Mən də yuxarıda qeyd etdiyim kimi ali təhsilliyəm, 1996 -cı ildən 2009 – cu tədris ilinə qədər ABU-da (Azərbaycan Beynəlxalq Universiteti) siravi müəllim, dekan müavini, sonra isə kafedra müdiri vəzifəsində çalışmışam. “Bağışla məni” və “Mənə könlündə yer ver” kitablarının müəllifiyəm. Ədəbiyyat aləmində Fazilə Yəhya kimi tanınmışam.

Hazırda ADPU – da işləyirəm, ailəliyəm, Ayxan adlı bir övladım var. Ayxan hələ orta məktəbdə oxuyur və eyni zamanda musiqi məktəbində də dərslər alır.

Həyat yoldaşım Əli Hüseynoğlu müğənnidir. Bir-birimizi həyatda tamamlaya bilmişik. Əlinin çox yaxşı tarixi bilgiləri var, şairlərdən Səməd Vurğununu çox sevir. Özü də ara-sıra şer yazır və bir neçə bəstəsi var. Üç klipi çəkilib, iki albomu çıxıb. Əlinin anası, yəni qaynanam çox gözəl insan olub, el-oba onun nə qədər alicənab bir insan olduğunu fəxrlə danışır. Böyük gəlini kimi mən də çox şeyin şahidi olmuşam. Çox cəsur bir qadın olub. Həyat yoldaşı Hüseyn müəllim ordudan qayıdanadək körpə balalarının qayğısını özü çəkib. Yəni özündən başqa heç kəsə arxalanmayıb. Təəssüf ki, gözəl və qayğıkeş ana olan Güllübəyim xanım dünyasını tez dəyişdi.

Allah ona rəhmət eləsin!

ƏLİ YƏHYA OĞLU

Atamın altıncı övladı Əlidi, ailəli və dörd övladı var. Oğlanları Kənan və Yəhya, qızları Nuriyyə və Məryəm xanımdır. Əli qayğıkeşdir, amma işgüzar deyil. Danışmağı çox sevir, ürəyi yanımçıdır, qohumların xətrini çox istəyir.

Qağam nə qədər etdi, onu oxuda bilmədi. Amma istəsə çox yaxşı oxuyardı. Yaxşı yaddaşı var. İnşallah, heç olmasa övladlarını oxudar.

ƏRUS YƏHYA QIZI

Hə... İndi gəldik qağamın sevimlisi (indi istəməsin) Ərus xanıma. Onun özünəməxsus gözəl xüsusiyyətləri var. Olduqca səmimidir. Ailəmizdə hamı onun xətrini çox istəyir, mehriban və işgüzarı, xala oğlu ilə ailə qurub. İki övladı var - Cahangir və Lalə. Onlar da orta məktəbə gedirlər. Mən çəkinmədən deyə bilərəm ki, Ərusda mənfi bir xarakter yoxdur, sadəcə güləyəndi, o da yeri düşəndə. Çalışar ki, həmişə qohumlar arasında mehribançılıq olsun. Çox ürəklə dövlət qulluğunda çalışan yoldaşı Lətif İsgəndərovun qayğısını çəkir. Onu da deyim ki, Lətif müəllim vəzifəsinin öhdəsindən layiqincə gəlir. Başqalarından söz götürməyi sevmir, özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir. Atası Hüseyn kişi isə səxavəti ilə qohumlardan çox-çox fərqli olub. Qardaşları və bacısı uşaqlarının böyük əksəriyyətinin ali təhsil almasında rolu olub. Qardaş- bacı övladlarına fərq qoymadan onların qayğısına qalıb. Bax, belə kişi olub, Hüseyn əmi.

QEYRƏT YƏHYA OĞLU

Ailəmizin sonbeşiyi Qeyrətdir. 1974-cü il mayın 9-da Göyçə mahalında doğulub. Orta məktəbi isə qaçqınlıqla əlaqədar olaraq Bakıda bitirib. Ali təhsilini isə Türkiyə Cümhuriyyətində alıb. Qağamın arzusu ilə türk gözəlinə aşıq olub və onunla da evlənib. Üç övladı var: iki qızı, bir oğlu. İş yeri Türkiyədədir, yoldaşı ilə bərabər çalışır. Ailəmizdən xasiyyətcə Qeyrət qağama oxşayıb (Allah torpağı sanı ömür versin, amin!).

Nilufər xanım Qeyrətin həyat yoldaşdır, olduqca gözəl insandır. Alicənab, ailəsinə bağlı xanımdır. Ailələri də istiqanlı və olduqca mehribandır.

Böyük qızı Betül qəşəng şeirlər yazır. İkinci qızının adı Zeynəb, oğlunun adı isə Abdullahdı. Övladlarının üçü də litseydə oxuyur.

Bir sözlə, nəslin nümayəndələrindən biri gəldiyi məmləkətə dönüş etdi. Allah xoşbəxt etsin!

Mən deyərdim ki, Bursa və Mudanya sanki Göyçə ilə eyni yaranmışlar. Onunla əkiz qardaş – bacıdirlər. Bunu Bursada olarkən hiss etdim. Təbiətcə bir-birinə yaxın və suyunun şirinliyi ilə bənzərsiz olan ərazilərdir bu yerlər.

Allaha əmanət olun qardaşım! Amma Nilufər xanıma bir ricam var. O mənim qardaşımın həm həyat yoldaşı, həm dostu, həm də qardaşı, bacısı, vətəninin vətəndaşı olmağı bacarmalıdır ki, Qeyrət qərib olduğunu hiss etməsin!

HÜSEYN ZEYNALABDİN OĞLU VƏ ONUN AİLƏSİ

(III övladı)

Zeynalabdin babamın kiçik oğlu Hüseynidir. Hüseynin əmim çox zəhmətkeş bir insan olub, halal zəhməti ilə yaşayıb. Övladlarını oxudub, onlara ali təhsil verib. Əmim əvəzsiz sənətkar olub. Demək olar ki, ustaların ustası olub. Çox gözəl insan, yaxşı ailə başçısı kimi ömür sürüb. Onun da iki qızı və üç oğlu var.

Böyük oğlu Məzahir Politexnik İnstitutunu bitirib. Ailəlidir, bir oğlu, bir qızı var. Uşaqları ali təhsillidir.

İlkin ali təhsilini Türkiyə Cümhuriyyətində alıb, qızı Ləman xanım isə ADU-nun hüquq fakültəsini bitirib, ailəlidir.

Məzahir əmoğlu nəslin yaxşı davamçılırındandır. O aydın düşüncəni sevir, amma ağsaqqallıq etməyi sevmir.

Ortancıl oğlu Zeynal babamın adını daşıyır. O da ailəlidir və üç övladı var. Özü Gəncə şəhərində yaşayır, çox gözəl sənətkardır. Bir- birimizlə ünsiyyətdə az olduğumuzdan onlar haqqında nələ yazacağıma da çətinlik çəkirəm. Buna görə gərək məndən inciməsinlər.

Kiçik oğlu Abdin isə Zeynal adının davamını tamamlayır. Çünki sovetlər dönəmində mürəkkəb adların qoyulması qadağan idi. Amma bu formada bizlər adları yaşatmağa çalışırdıq. Abdin də ailəlidir, gözəl övladları var, ancaq hələ orta məktəbdə oxuyurlar.

Böyük qızı Mehriban ailəlidir bir oğlu və bir qızı var. Kiçik qızı isə Validədi

**ZEYNALABDİN
BABAMIN QIZLARI
(IV övladı)**

MEHBARƏ

*(sənəddə adı Mehbarə olsa da,
hamı onu Midvarı kimi tanıyır
və mən də bu addan istifadə
edəcəm).*

Midvarı mamam yeddinci sinifi bitirsə də, o, heç də AMEA –nın akademiklərindən bilik və bacarığına görə geri qalmayan, hətta onlara fəlsəfədən dərs deməyə qadir bir insandır. 6 övlad anası olan mamam, övladlarına dərslərini izah edib, riyaziyyatdan başa düşmədiklərini anladıb, digər fənləri də öyrətmək bəhanəsi ilə təkrarladaq özü də bu vasitə ilə müəyyən bilik və bacarıqlara yiyələnib. Həddən artıq zəhmətkeş, əzab-əziyyət görmüş bir qadın olub. Həyat yoldaşı Müseyib kişi ömrünün sonuna qədər öz əqidəsindən dönməyib. O sovet hökumətinə nifrət edirdi,

iradını isə öz təbirincə desək, bu hökumətə işləməyəcəyi ilə bildirirdi. Ailəsini mal-qara saxlamaqla dolandırmağa çalışıb. Çox maraqlı söhbətləri var idi, Müseyib əminin.

Allah rəhmət eləsin!

Midvarı mamamın böyük oğlu İsmayıl BDU-nun riyziyyat fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib. Hazırda Bakı şəhərində ən tanınmış müəllimlər sırasındadır. Ailəlidir - üç oğlu var: Emil, Samir, Ramin. Üşü də ali təhsillidi.

İkinci oğlu isə Əmirəhməddir. O da XTU- ni bitirib, dövlət qulluqçusudur. Yaxşı, canlara dəyən, qohumcanlı insandır, iki övladı var. Böyük oğlu Əmrah Türkiyə Cümhuriyyətində ali təhsil alır, qızı Nigar xanım da ali təhsillidir.

Həyat yoldaşı Xavər xanım da Əmirəhməddən geri qalmır, o da ali təhsillidir, ancaq işləmir, evdə ailəsinin qayğısını çəkir, qohumcanlı, mehriban və istiqanlı xanımdır. Əmirəhməd (onun adına qısaldılmış şəkildə qohumlar Əhməd deyirlər) savadlı mütəxəssis, təəssübkeş vətəndaş, qohum-qardaş arasında sayılıb-seçilən ailə başçısıdır. Yeri gələndə insanlara təmənnasız kömək edir, qohum-qardaşa əl tutur. İş yoldaşları arasında hörmətlə anılır, sadə və səmimi insandır. Hər kəsin yanında xətri əziz tutulur. Yəqin ki, bunları oxuyanda deyəcək, dayı qızı, mənə niyə tərifləyirsən, mən nə etmişəm ki? Mən də deyəcəm, ay mama oğlu, mən ancaq olanları yazmışam, artıq nə etmişəm ki? Birdə bir-birimizi ancaq toyda və yasda gördüyümüzdən qohumluq əlaqələrimizin zəifliyindən övladlarımız bir-birini tanımır. Qoy heç olmasa bunları oxuyub, qohumlarının kim olduğunu anlasınlar.

Üçüncü oğlu isə Maildir. O da ali təhsil alıb, hərbi xidməti Ukraynada keçib, elə orada da qalıb işləyibdir. Subaydır.

Əli bəy mamamın son beşiyidir, Türkiyədə hərbi məktəbi bitirib, hərbcidir. Ailəlidir, bir oğlu, bir qızı var. Oğlunun adı Mətləb, qızının adı isə Mehbarədir. Əli mamamın adını qızına qoyub. O, torpaqlarımızın müdafiəsi zamanı sağlamlığı-

nı itirib. Müalicəsi isə xaricdədi, aldığı əmək haqqı ailəsini saxlamağa kifayət etmir. Hesab edirəm ki, qeyrətli vətəndaş olan Əli bəyin sağlamlığı lazımı qurumları narahat edər, yəqin ki....

Qızlarından böyük qızı Həmayil XTU-ni bitirib və hazırda mühasib işləyir. Qızı İlahə isə Azərbaycan Tibb Universitetini bitirib, oğlu Xalid isə FHN-də kafedra müdürüdür.

İradə xanım da ali təhsil alıb, müəllim işləyir. Oğlunun adı Ülvi, qızının adı isə Gülnazdır. İradə müəllim haqda çox şey yaza bilməsəm də, onun uşaqlıqdan istiqanlılığının şahidi olmuşam. Olduqca qayğıkeşdir, ailədə çox zəhmətə qatlaşıb.

Həyat yoldaşı Rəfail bəy tələbə yoldaşdır. Bacarıqlıdır və ailəsinin qayğısına qalması bacarır.

**TELLİ
ZEYNALABDİN QIZI
(V övladı)**

Telli mamam da 5 övlad anasıdır. Kor Qaranın oğlu Hüseynə ərə gedib. Hüseyn əmi mamamı həddən artıq çox istəyirdi. (Rəhmətlik yaxşı adam idi, indi istəməsin) Tərtər rayonunda 60-70-ci illərdə məskunlaşdıblar. Telli mamamı ürəyi açıq biri kimi tanıyıram. Sözüünü Tovuz nənəm kimi adamın üzünə deyir, adamın arxasınca danışmağı sevmir. Uşaq kimi sadə, səmimi, mehriban bir insandır. Onun taleyinə gəncliyindən qarıblik düşüb.

Övladları : Böyük oğlu Sədi indi Bakı şəhərində yaşayır, üç oğlu, bir qızı var. Özü də ticarətlə məşğul olur. Övladlarının hamısının xeyir işini edib, hətta nəvə toyu da görüb.

Digər oğlu Maqsud bəydir və o da ailəlidir, Tərtərdə yaşayır.

Bayram da ailəlidir, üç övladı var. Qarabağ döyüşlərində iştirak edib. Mühəribə veteranıdır.

QIZI Qəmər xanım isə dünyasını çox tez, uşaq üstündə dəyişib. Onun yadigar üç övladı qalıb. Qızı Yeganə mamamın sevimli nəvəsidir.

Növbəti qızı Durna xanımdır. Onunla mənim münasibətim son dərəcə yaxın olub. O biri övladı da qohumcanlı, yanımca bir xanımdır. İki dəfə “Sovet Ermənistanı” qəzetində məhz ona yazdığım “Qadan alım” şeiri dərc olunub.

Atası Hüseyn əmi iş dalınca Göyçəyə gəlmişdi. Bir də geri dönərsə, ondan Durna xanıma gətirməsini xahiş etmişdim. O isə tək gəlmişdi. Incidim ki, niyə gətirmədin? Cavabı belə oldu: Durna, sən demə, dayısının xəbəri olmadan ondan küsübmüş. Odur ki, mən də Durnaya şeirlə müraciət etdim.

QADAN ALIM

Deyirlər küsübsən, düz eyləmişən,
Barış xatirimə gəl, qadan alım.
Bağrımın başını köz eyləmişən,
Bir yolla üzümə gül, qadan alım.

Buxağın büllurdur, yanağın qönçə,
Əqil başdan çıxır səni görünçə,
İnan unutmaram səni ölüncə,
Dindirib dərdimi bil, qadan alım.

Faziləyəm, sağım, solum sənmişən?
Dağlarımda hey axışan çənmisən?
Saçlarıma vaxtsız düşən dənmişən?
Qəlbimdən kədəri sil, qadan alım.

Bəli, bu da Durna xanıma yazdığım şeir. Onun xətrini lap çox istəmişəm və istəyirəm də.

POETİK HİSSLƏRİNİ İÇİNDƏ ƏRİDƏ BİLMƏDİ...

Fazilə Yəhya qızı (Hüseynli) geniş oxucu kütləsinə tanış olmayan imza olsa da, kövrək hisslərlə çırpınan bir qələm əhlidir. Hələ tələbəlik illərindən bu imzası ilə sözünü deməyə çalışan şairənin neçə-neçə şeirlərini oxumuşam. Tələbəlik illəri deyəndə, 1988-ci il yadıma düşdü. Onda mən filologiya fakültəsinin IV kurs tələbəsi idim. Fazilə isə tarix və hüquq fakültəsinin II kursunda oxuyurdu. Həmin vaxtdan başlayaraq Fazilə xanımın söz dünyası məni özünə çəkdi. Yadımdadır, o, yazdığı təzə şeirini mənə oxuyar, bir filoloq kimi fikrimi öyrənməyə çalışdı. Mən isə hər dəfə Fazilənin şeirlərinə isinişərdim. Onun şeirlərinin ruhu günü-gündən məni özünə çəkər, Fazilə qələminə bağlı olaraq tellərin sayını artırardı. Bir oxucu, vətəndaş, az-çox şeiri duymağa çalışan insan kimi Fazilə qələminin ümidverici olduğuna inanırdım....

Mən içindən gələn dərdi, qəmi, sevimli vətənə hədsiz məhəbbəti misralara hopduran Fazilənin şeirlərində bir yanğını, alov və hərarəti hiss etmişəm. hiss etmişəm ki, kövrək qədəmləri ilə şeir aləminə gəlmək istəyən şairə öz üslub və deyim tərzilə təsdiq olunmağa çalışır.

Yaradanların təsdiq olunması, od, hava, torpaq və su qədər müqəddəsdir. Şükürlər olsun ki, bu cür müqəddəsliyə Fazilə də nail oldu. Şeirlərində misra-misra, sətir-sətir yaşayaraq özünü təsdiq etdi. Bu gün ilk şeir kitabı ilə oxucuların görüşünə gəldi.

Fazilənin şeir aləminə ilk gəlişi “Sovet Ermənistanı” qəzetindən başlamışdır. Onun “Qadan alım” adlı şeiri 1998-ci ildə bu qəzətdə çap olunmuşdur. Özü də çox həzin bir ruhda.

Deyirlər küsübsən, düz eyləmişən,
Barış xatirəmə, gəl, qadan alım.

Bağrımın başını köz eyləmişən,
Bir yolsa dərdimi bil, qadan alım.

Sonralar Fazilənin şeirləri digər qəzetlərin səhifəsində də görünməyə başladı.

1990-cı ildən başlayaraq müntəzəm “Gənc müəllim” qəzetində çap olunurdu. Tələbələr arasında şair kimi tanındı. Hələ o vaxtlar bu çətin və şərəfli işin öhdəsindən ləyaqətlə gələrək öz oxucu auditoriyasını qazandı. Çox istədi ki, içindəki dərin və böyük dünyanı gizlətsin, mümkün olmadı. Poetik hisslərini içində əridə bilmədi. Nəhayət, lirik “mən” Fazilə adlı bir xanıma qalib gəldi. Allahın verdiyi vergi onu məcbur etdi ki, misralara sətir salsın, sətirlərdə yaşasın. Belə də oldu.

Fazilə “Göyçə”, “Ulu Göyçə”, “Kür” və s. qəzetlərin səhifəsində də özünə yer tapdı. Şairlik istedadı yəhərli, yüyənli at kimi meydanı ələ aldı, cövlan etməyə başladı. Özündəki böyüklüyə adi baxa-baxa şairlik zirvəsinə gəlib çatdı. Elə bir müqəddəs zirvəyə ki, burada çoxlarının görə bilmədiklərini gördü, deyə bilmədiklərini dedi. Arzu və istəklərini, fikir və düşüncələrini misra-misra axtardı.

Bu həyata misra-misra baxan dünya,
Al məni də öz qoynuna misra-misra.
Hey çağlayıb bulud kimi axan dünya,
Al məni də öz qoynuna misra-misra.

Fazilə poeziyaya təəssübkeş bir vətəndaş kimi gəlir. O, gəlir ki, itirilənləri tapsın, yaxşılardan təbliğ etsin, pislərə ibrət dərsi versin. Ən böyük dərdi isə torpaq itkisidir. Hələ 1988-ci ilin iyun ayında Göyçədə keçirilən mitinqlərin birində demişdi: “Göyçə Oğuz yurdudur, bu torpaqda erməni yaşamayıbdır. Siz min bir kələklə bu müqəddəs torpağı Ermənistan xəritəsinə qatdırmısınız. Gün gələcək ki, haqq qələbə çalacaq. Dağlar-daşlar dindiriləcək. Onda hər qaya

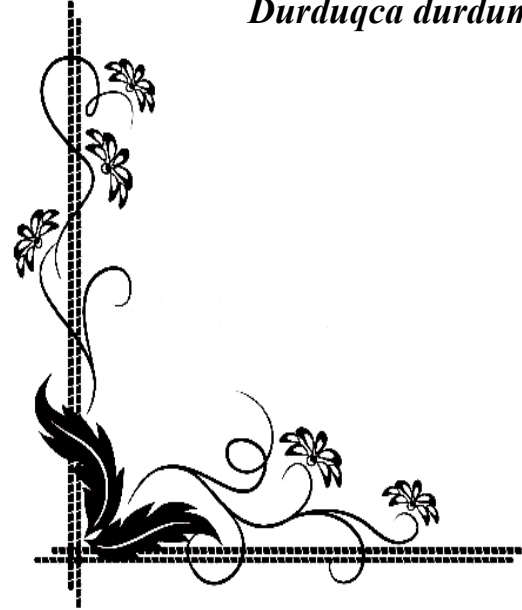
parçasının, hər qərib cığırın, hər əlçim torpağın dodağından qopuz sədası qopacaq, bayatılar yağışı yağacaq”.

Niyyətin çin olsun, mənim şairə bacım. Mən inanıram ki, sənin oxucularla bu görüşün xoş ovqat bəxş edəcəkdir.

Buludxan Xəlilov
Filologiya elmləri doktoru

**SARVANIM OL,
ÇƏK KARVANI O YURDA...**

*Bu dağda dururam, hey,
Boynumu bururam hey,
Göyçə burdan görünür,
Durduqca durdum hey!*

TÜRKƏM

Turklüyümü dandırdılar.
Soy-kökümü dandırdılar,
Bizi yaman yandırdılar,
Sola, sağa sındırdılar,
haray salın bu dağlara,
harda qaldı Ulu Qorqud
haray salın bu dağlara,
harda qaldı Dəli Ozan.
Bu millətin tarixini,
Görün qardaş, kimdi yazan?
Görün kimdi ərənlərin,
Cavanların, körpələrin,
Yuxusunu tərsə yozan?
Kimdi görün bu millətin
Tarixini kimdi yazan?
Bir yer adın,
Bir yurd adın,
Yamaq kimi, calaq kimi,
Boynumuza caladılar.
Üç əsirdi sinəmizi
Çalın-çarpaz dağladılar.
Dağladılar...
Dağlı sinəm, dağlı qaldı,
Qollarımız bağlı qaldı.
Pyotrun siyasəti
Təcavüzkar vəsiyyəti,
Başımıza bəla oldu,
Bu millətə qala oldu.
Min bir yerə parçalanan
Torpağımın övladları
Kölə oldu.
Köləliyə alışdılar.

Tale ilə barışdılar,
Qaynadılar, qarışdılar,
Gün gəldi ki,
Məqamdı dur.
Oyan, oyan arxamda dur.
Biz bir kökdən, bir soydanıq,
Qardaş, vallah bir boydanıq.
Çox söylədi, çox danışdı,
Öz-özünə can qardaşım,
Yandı-yandı hey alışdı
Qan qardaşım.
Oyanmadı, oyanmadı.
Qara baxtlı millətimin
Qara baxtı oyanmadı.
İçimizdən olan satqın,
Şah taxtına əyləşərək,
Oyatmadı bu milləti
Sürüklədi zəlilliyə,
Səfalətə, əlilləyə millətimi.
Budur dedi varlığımız,
Budur dedi yarlığımız,
Kor əylədi görən gözü,
Kar əylədi qulaqları,
Uzaq görən baş biləni,
Başdan aldı.
Xatırladı keçmişləri
Qan uddurub, qan içəni
Bihuş olan içmişləri
yada saldı.
Azadlığın eşqi ilə,
Vətən üçün, torpaq üçün
can verəni
Zindanlarda çürüdərək
Millətimə sitəm etdi.
Vətən deyib əl-ayağa

dolaşanı götürdülər.
Orda, burda qalıb tək-tək,
Ağlı kəsən, uzaq görən
Qeyrətlilər,
Əl çək kabus!
Əl çək daha
Bədi, yetər
yatmışları
qoy oyadaq.
Oyadaq ki, gələcəkdə
Sənin kimi xainlərə
alçaqlara, satqınlara
yuva quraq.
Oyan bir bax, bir dərs götür.

* * *

Qonşuların diş qıcadı,
göz ağartdı.
hətta yığıb qoca-qoca,
paya atdı, daşlar atdı,
Dedilər söz qılıncdan da
iti olur.
Düşmən bizə söz də atdı.
Adımızı söyləyərək,
“hayes” dedi, “Türkes” dedi.
İçimizdən olan bədxah
Yastıq atdı
“sən yat” dedi.
Yuxuya həsrət millətim
Yenə yatdı.
Bu yatışla torpağını
Qarış-qarış yada satdı.
Min doqquz yüz iyirmi yeddi
yandırması,
Otuz yeddi dandırması

Adımızı pozdurması
Bədi! Yetər.
Yetər daha
Qoy eşitsin bütün dünya,
Səni bilməm
Mən ki, türkəm.
Soyum, solum, soyadım türk.
Əslim üstüm dost doğmaca
adım da Türk.

Tarix ötür, zaman keçir,
Gedən ömür bizdən keçir.
Gələn nəslin üzərindən,
Qara tüstü, duman keçir.
Gəlin silək yer üzündən,
Xəlil Rza Türksöy demiş,
Zəncirləri, buxovları,
Özümüzdən zorba olan,
Qolu burma qoçaqları.
Nəslim azad
Elim azad
Soyum, köküm, yolum izim
Azad olsun.
Qoy anamın üzü gülsün,
Qoy atamın alını açıq,
Üzü gülər, ayıq olsun.
Oyaq olsun.
“Türkəm” deyək.
Bu milləti yer üzündə
Biz birliyə, həmrəyliyə,
Ülviyyəyə, təmizliyə
Səadətə,
Məhəbbətə səsləyərək
“Ey türk oğlu, var ol” deyək.
Sağ ol deyək.

Yaşa! yaşa!
Anam doğma
Vətən deyək,
Vətən deyək!

AZƏRBAYCAN

Başının üstündən nə yellər əsir,
Canım sənə qurban, can, Azərbaycan!
Bütün bu olanlar səbrimi kəsir,
Torpağın tapdanır, yan, Azərbaycan!

Göyçən, Zəngəzurun əldən gedibdi,
Borçalı özünə sitəm edibdi.
Analar saçını yolub, didibdi,
Tökülür nahaqdan qan, Azərbaycan!

Alınmaz xan Şuşan əsir düşübdü,
Laçın yuvasına yağı çökübdü.
Ağdamım, Füzulim qorda bişibdi,
Xocalı dağımı an, Azərbaycan!

Tərtər nalə çəkir, Tərtər ağlayır,
Gədəbəy özünü sipər saxlayır.
Qazax qılınc çəkir, coşur, çağlayır,
Bir vaxt doğacaqdır dan, Azərbaycan!

Təzədən başlasın şanlı döyüşün,
Dünyanı oynatsın zəfər yürüşün.
Çatsın türk elinə odlu gülüşün,
Özünü sən xoşbəxt san, Azərbaycan!

Səhər şəfəqləri qoy sənin olsun,
Sevinc yaşları ilə gözlərin dolsun.
Qələbə marşı çal, düşmən kor olsun,
Sənin olsun şərəf-şan, Azərbaycan!

AY ALLAH

O şənbə gecəsi iyirmi yanvar,
Qanlar su yerinə axdı, ay Allah.
Şəhidlik şərəfi çəkdi onları,
Ruhlar göydən yerə baxdı, ay Allah.

Döydü qapıları qara xəbərlər,
Gördü gözlərimiz gör hələ nələr.
Nişanlı qızların qəlbində kədər,
Odlu şimşək kimi çaxdı, ay Allah.

De, nəyi söyləyim, de nəyi deyim,
Əlimdə titrədi o günü neyim.
Qüssədən, kədərdən qalmaqda heyim,
Gəminin qəm fiti axdı, ay Allah.

Qərənfil göz yaşı tökdü, ağladı,
Yaralı aslanlar sinə dağladı.
Fazilə qəlbini haqqa bağladı,
Qana-qan almağa vaxtdı, ay Allah,

BILMİRƏM

Həsərət qaldım öz obama, elimə,
Daha bu dünyaya uya bilmərəm.
Gəzsəm də baxçada güllər içində,
Neyləyim ətrini duya bilmirəm?

Məni qınasalar dostlar, tanışlar,
Hər dili söz tutan mənəm danışar.
Qərrib könlüm bu qovğadan alışar,
Vətən, torpağından doya bilmirəm.

Bülbülün naləsi gülə yetişməz,
Sınan könül bir də dönüb bitişməz.
Gözün o yollardan keçməz, ötüşməz
Yaşı-yaş üstünə saya bilmirəm.

MİSRA-MİSRA

Bu həyata misra-misra baxan dünya,
Al məni də öz qoynuna misra-misra.
Hey çağlayıb bulud kimi axan dünya,
Al mənim bu kövrəkliyim misra-misra.

Qoy həkk olsun yurdu ulu yaddaşında,
Bizə qalan tarixlərin baş daşında,
Vaxtsız axan anaları göz yaşında,-
Sovur mənim ürəyimi misra-misra.

Misra-misra pəncərədə oynayıram,
Maral kimi sanki vaxtsız oylanıram.
Dönüb hərdən dörd yanıma boylanıram,
Yetir mənim diləyimi misra-misra.

Niyə susdun, eşit dalğın fəryadımı,
Bir geri dön gör döyünən dəryadımı?
Sən dahisən, gəl incitmə səyyadımı,
Saxla mənim istəyimi misra-misra.

Faziləyəm azım mənə şirin olsun,
Bulaq üstə gələn səhəng suyla dolsun.
Siz qoymayın açan güllər vaxtsız solsun,
Yaz mənim də kisməyimi misra-misra.

DƏYMƏZ

Öz yuvamdan perik düşən quş oldum,
Dünyanın üzünə baxmağa dəyməz.
Namərd gülləsinə yaman tuş oldum,
Yaralı köksümlə uçmağa doymaz.

Şıqıyıb dumana, çənə girmədim,
Naşı gülləsinə mən can vermədim.
Dünya boyu haqq, ədalət görmədim,
Şər şeytan əlindən qaçmağa dəyməz.

Şahintək qanad çal yağı üstünə,
Qarabağ, Zəngəzur, Göyçə köksünə.
Elə nərə çəkin düşməndə diksində,
Əl qoyub, əl üstə durmağa doymaz.

Zəfər qığılıcıyı yanır köksümdə,
Ər igid dayansın düşməndə qəsdində.
Qələbə haqqındır bu gün əslində,
Su tək hər çıxıra axmağa dəyməz.

Çəkin axırına, çəkin çaxmağı,
Qalmasın yer üstə daşnak alçağı,
Kəsin içimizdən məhv olsun yağı,
Onlar bircə ovuc torpağa dəyməz.

Ölsəm məzarımı Göyçədə salın,
Bu sınıq könlümü saz ilə alın.
Yığışın ay ellər Göyçədə qalın,
Vətəndə, vətənsiz yatmağa dəyməz.

Fazilə, əzizim düşmə şəstindən,
Kölgələr salmasın dağlar üstündən.
Gözlər yaşarmasın sənün tüstündən,
Atəşsiz alışıb yanmağa dəyməz.

YALANLARDAN-YALANLARA

Biz uçuruq hey get-gedə,
Yalanlardan-yalanlara.
Addım-addım, qaça-qaça,
Yalanlardan-yalanlara.

Üzdə bir söz, dalda bir söz,
Bacarırsan bu dərdə döz.
Açıq ikən yumulur göz,
Yalanlardan-yalanlara.

Kağız üstə haqq, ədalət,
Altda gizlənir xəyanət,
Silinərmə kin, küdurət,
Yalanlardan-yalanlara.

Açıq yoldu bu yolumuz,
Açılıbdı əl-qolumuz.
Bağlı qalır qovluğumuz,
Yalanlardan-yalanlara.

Xalqın adı dildə dastan,
Bəziləri olub aslan.
Xar olarsan belə qaçsan,
Yalanlardan-yalanlara.

Həm qovulduq, həm də qovduq,
Öz yağımızda qovrulduq.
Axır ki, biz də yoğrulduq,
Yalanlardan-yalanlara.

ƏL ÇALIRIQ

M. Ə. Sabirə nəzirə

Bu dünyanın dərdi mənəm, qəmi sən,
Sən bu dərdi eyləmişən tənbatən.
Sür atını ətrafımız çəndi-çən,
Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə,
Əl çalırıq zillətə, səfalətə.

Toyda deyil, yasda da əl çalırıq,
Yerli-yersiz min dəfə alçalırıq.
Biz özümüz daxilən qocalırıq,
Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə,
Əl çalırıq zillətə, səfalətə.

Dünyamızın yalanları boldu-bol,
Biz də kəruq hər yan bizə yoldu-yol.
Sakat deyil, sağımızda soldu-sol,
Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə,
Əl çalırıq zillətə, səfalətə.

Peşkaları bir-bir vurub salırıq,
Biz özümüz meydanda tək qalırıq.
Çəkmə deyil ayaqda da çarığıq,
Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə,
Əl çalırıq zillətə, səfalətə.

Harda qaldı bugün kefli Iskəndər,
Oğulsan döyüşə özün sinə gər.
Millətimin halı yaman sərbə-sər,
Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə,
Əl çalırıq zillətə, səfalətə.

Səbrimin ruhu yaman dad deyir,
Fazilə də bu günlərə yad deyir,
Çox gədalar alçaqlığa şad deyir,
Kim nə deyər bizdə olan qeyrətə,
Əl çalırıq zillətə, səfalətə.

ALLAH

Axtardım tarixin daş yaddaşını,
Daşlar da dil deyib ağladı, Allah!
Sordum mənbələrdən Göyçə yaşını,
Cavabı sinəmi dağladı, Allah!

Axdı gözüm yaşı hey sini-sini,
Tanrı göstərməsin qoy beləsini.
Göyçənin dərdiylə dərd sevgisini,
Viranə könlümə bağladı, Allah!

Hanı bu torpağın Alı ocağı?
hanı Ələsgərin eşqi, sorağı?
Fələyin qəlbimə çəkdiyi dağı,
Taleyim üst-üstə bağladı, Allah!

Çəkildi Göyçəyə dağ üstə dağlar,
Borçalı boynunu bükübdü, ağlar.
Zəngəzur mənimdi deyər dodaqlar,
Fazilə, bu dərdlə çağladı, Allah!

YETMƏDİ

Məndən inciməsin qoy ulu Göyçəm,
Göyçə naləsinə dilim yetmədi.
Bütün arzularım o yurdda qaldı,
Haqqın ünvanına ünüm yetmədi.

Bağlandı cığırım, tutuldu yolum,
Döndü qan gölünə həm sağım-solum.
İstədim əriyim, itim, yox olum,
Harayım bəm oldu, zilim yetmədi.

Zalımlar zülmünə tuş gəldi, Vətən,
Qoynuna əbədi qış gəldi, Vətən.
Qərib gözlərimdən yaş gəldi, Vətən,
Vətənin əlinə əlim yetmədi.

GÖYÇƏ

Əsirlərdən əsirlərə yadigar,
Sinəndə yaşanıb, illərim Göyçə.
Dağların, daşların, külün sehrakar,
Sənə qonaq gəlir ellərim Göyçə.

Gəncə, Nizaminin sənət oylağı,
Qazax, Vurğunumun şer otağı.
Alı, Ələsgərin nurlu çırağı,
Gəzdirdi adını dillərim Göyçə.

Gəzsəm də neçə yer, neçə oylaqlar,
Görsəm də çox sazlı, sözlü yaylaqlar,
Qəlbimdə öz yerin, öz məkanın var,
Üzülməz əlindən, əllərim Göyçə.

Hər dağın qoynundan gəlırsə bir səs,
Fazilə qoynunda alırsa nəfəs,
Ulular deməyib bu sözü əbəs,
Loğmandı çiçəyin, güllərin Göyçə.

QƏDƏMLƏRİN MÜBARƏK
“Göyçə” qəzetinin nəşrə başlaması münasibətilə

Yol gəldin o yurdun yurd yaddaşında,
Mənim “Göyçəm”, qədəmlərin mübarək!
Söz açdın tarixin Qorqud yaşından,
Mənim “Göyçəm”, qədəmlərin mübarək!

Ələsgər dədənin nurlu torpağı,
Alının, Nəcəfin, isti ocağı,
Dərdli ürəyimin dəfnə yarpağı,
Mənim “Göyçəm”, qədəmlərin mübarək!

Sən Səməd ağanın yurdundan danış,
Ərən igidindən, mərdindən danış.
Qərrib Göyçəmizin dərdindən danış,
Mənim “Göyçəm”, qədəmlərin mübarək!

İtməyibdi hər gümanım o yurda,
Yarışmasın qoy düşmənim o yurda.
Sarvanım ol, çək karvanım o yurda,
Mənim “Göyçəm”, qədəmlərin mübarək!

GƏLMIŞƏM

Göyçə mahalında, Cil torpağında
Bir alma ağacı qoyub gəlmişəm.
Axan göz yaşımlla, o qədim yurdun
Dağını-düzünü yuyub gəlmişəm.

Viranə qoydular Göyçə elini,
Kəsdilər bülbülün şirin dilini,
Bir el gözəlinin əlvən telini,
Elin sən toyunu sayıb gəlmişəm.

"Pəri" mənim xan bulağım, sultanım,
Orda qalıb xoş dövrənim, xoş anım.
Başı üstə dolanırsa düşmənim,
Onu orda necə qıyıb gəlmişəm?

Ağ bulağın, ağ daşları yanıbdır,
"Qara Daşın" qəlbi məndən sınıbdır,
Yağı mənim kimliyimi danıbdır,
Bu böyük bəlanı duyub gəlmişəm.

Faziləyəm, vətən deyib ağlaram,
Göz yaşımlla dərdi yuyub çağlaram.
Nahaq işin qapısını bağlaram.
Haqq yolunda haqqı deyib gəlmişəm.

GÖYÇƏ HƏSRƏTLİDİR

Nə biləydim bir də geri dönməyim,
Qəlbimdə ağrıya dönəcək, Allah.
Gələrkən dağlarnan görüşməməyim,
Çəkilməz qəm-kədər olacaq, Allah.

Vədəli gəlmişəm gözləyin yollar,
Göyçə ünvanına gələcəm yenə.
Süfrələr açılısın, görüşsün qollar,
Göyçə ünvanına gələcəm yenə.

Gələcəm dağların qar zirvəsinə,
Zirvələr köksümə məlhəm olacaq.
Ay ellər, bağların ilk kölgəsində,
Göyçəli balası qonaq qalacaq.

İncimə, köksümün yaralı üzü
Gəncliyin ən gözəl çağına düşüb.
İlahi, taleyin "didərgin" sözü
Ömrümün bu cavan çağına düşüb.

06.1993

A DAĞLAR

A dağlar, yığılın yasıma gəlin,
Sizsiz darıxmışam, aman günüdü.
Ömrümə, günümə, yaşıma gəlin,
Bu gün son ümidim, bu son günümdü,

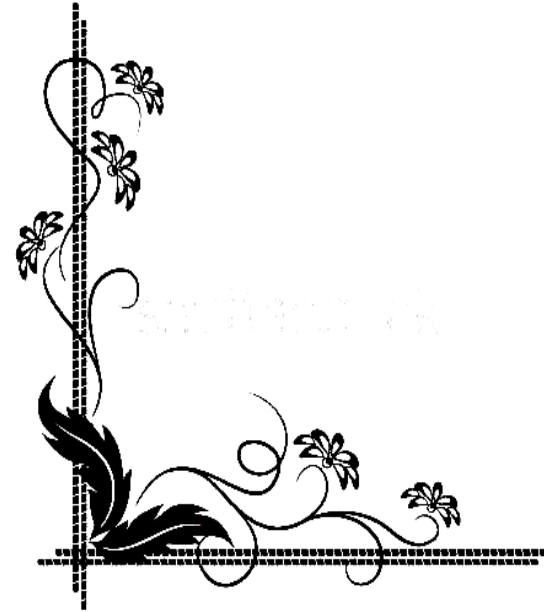
A dağlar, çiskinə, çənə bürünün,
Gözümdə boylanan nəmə bürünün.
Qayıdın ömrümə, aman günüdür,
Məni məndən alıb mənə bürünün.

A dağlar, baharda lilpara gəlin,
Sapsarı çiçəyi qaymağa bənzər.
Sənə uzanıqlı qalıbdı əlim,
Xəyalım hər zaman Göyçədə gəzər.

Gülsəm, gülməyə qoymurlar,
Ölsəm, ölməyə qoymurlar,
Gəlsəm, gəlməyə qoymurlar,
Canım, necə yaşayım mən?

SÖYLƏ, ANAM HANI DÜNYA

*Əzizim yerdə qaldı,
Nahaq qan yerdə qaldı,
Üz tutmuşam Allaha,
Haqdamı yerdə qaldı?*

HƏKİM

Atam xəstə yatarkən

Mən ki, sizdən tək atamı soruram,
Gözün gözlərimə dikilsin, həkim.
Hərdən darıxanda sizi yoruram,
Qıyma cavan qəddim bükülsün, həkim.

Atadı ömrümün xalı, xalçası,
Odur həyatımın bütöv parçası.
Atasız qızların olmaz boxçası,
Qoyma ömür xanəm sökülsün, həkim.

Dedin hazırlıq gör, əlim gəlmədi,
Anama deməyə dilim gəlmədi.
Ürəkdən qovruldu kimsə bilmədi,
Gözümdən qanlı yaş tökülsün, həkim.

Sordum Fazilədən axı, mən kiməm?
Bəlkə sazda siməm, kamanda siməm.
Mizrabsız nə ziləm, nə də ki, bəməm,
Dağlara dumanlar çəkilsin, həkim.

ARIYA

Dəmirçi, arıya milçək deməynən,
Lalənin, nərgizin barı var onda...
Yaylaqda otların, dağda güllərin,
Bilinməz bəxtiyar yarı var onda.

Bostanda meyvənin, bağçada barın,
Nə qədər olsa da sənin sağ canın.
Əgər ağrıyarsa hərdən bir yanın,
Əsil bir loğmanın narı var onda.

İynəsi dərmandır canlara onun,
Olmasın həyatda, ömründə sonun,
Necə lazımdırsa vərəmum, mumun,
On səkkiz dərmanın varı var onda.

Çox zəhmətkeşdilər, uçur hər yana,
Ruhu cilalayır, qan verir cana.
Fazilə, hər zaman yanar oduna,
O dədə yurdumun nuru var onda.

HEYRANAM

Bacım Adiləyə hədiyyə

Atamın, babamın gözəl adəti,
Qara zurna, telli saza heyranam.
Ağ libas geyinib, ağ günə çıxan,
Adilə tək göyçək qıza heyranam.

Gah “Cəngi Koroğlu”, gah “Göyçə gülü”,
Müğənni səsləyir güllə bülbülü.
Toy- bəsatlı, şənliklidir hər eli,
Nazlandırın yeni naza heyranam.

Ürək gərək bu sevdaya dayana,
Toy səsinə bütün ellər oyana.
Fazilə, qurbanı haqqı qanana,
Bahara vurğunam, yazı heyranam.

GETSƏN

Gedirsən get anam, get, baxışların
Məndə bir yadigar qalacaq, getsən.
Nurani sifətə, gözəl gülüşə,
Gözlərim intizar qalacaq, getsən.

Məzəli söhbətlər, duzlu misallar,
Xəyalda canlanan o ötən anlar.
Kəsəcək aranı yəqin dumanlar,
Küləklər dumanı qovacaq, getsən.

Faziləyəm, şux qamətin həsrətim,
Ayrılıqdı əvvəl gündən qismətim.
Fatma xala, nə gizlədim həsrətin,
Qəlbimi yandırır yaxacaq, getsən.

AY QIZ

Ehtiyac var bağçamızın gülünə,
Qoy dolansın qolum incə belinə,
Əzəl gündən vurulmuşam telinə,
Qurban olum ay qız, sənənin elinə,
Quzu kəsənim, o hə deyən dilinə.

Kədərənəmə təbəssümün silinər,
Mənə olan etirafın bilinər.
Buxağında tər bənövşə görünər,
Qurban olum ay qız, sənənin elinə,
Quzu kəsənim, o hə deyən dilinə.

Baxdım sağa gözüüm heç nə görmədi,
Döndüm sola gözdə həsrət sönmədi.
Sevdiciyim öz əhdindən dönmədi
Qurban olum ay qız, sənənin elinə,

Quzu kəsənim, o hə deyən dilinə.

Sehirbazsan mənə toruna düşmüşəm,
Ölməmişəm, ayaq üstə köçmüşəm.
Məcnun təki bil, çöllərə düşmüşəm,
Qurban olum ay qız, sənənin elinə,
Quzu kəsənim, o hə deyən dilinə.

Faziləyəm vallah candan usandım,
Sağ-soluna pərvanətək dolandım.
Can deməkdən, daha candan usandım,
Qurban olum ay qız, sənənin elinə,
Quzu kəsənim, o hə deyən dilinə.

DÜNYADA

Həyat bir ağacdı biz onun barı,
De ki, yaşamışam mən də dünyada
Əgər dadmısansa sevda nübarı,
De ki, yaşamışam mən də dünyada.

Ay yerə bağlıdır, Günəş də Aya,
Əl çatıb ünyetməz aydan o taya.
Sanasan ulduzlar gəlirsə saya,
De ki, yaşamışam mən də dünyada.

Zamanın hökmünə qadir ol hər vaxt,
Vidən paklığına demə qarabaxt.
Qüdrətdən yazılsa sənə də bir taxt,
De ki, yaşamışam mən də dünyada.

Qailəm mən haqdan gələn hər paya,
Açılsın sabahın bahardan yaya.
Yolunda olmasın nə daş, nə qaya,
De ki, yaşamışam mən də dünyada.

Ay Fazilə, yuxuların çin olsun,
Sənə baxan namərd gözlər yox olsun.
Qəlbin gözəl, ürəyin də tox olsun,
De ki, yaşamışam mən də dünyada.

LOVĞALANMA

Səni yumurta tək vurdum dişimə
Bildim bərkini də, boşunu da mən.
Gəl, artıq danışma sən özbaşına,
Süzdüm aşızəndən aşını da mən.

Ahəstə hərlənib çox lovğalanma,
Özgənin başında gəl darağalanma.
Arxadan durana çox arxalanma,
Keçirdim xəlbirdən daşını da mən.

Fazilə, silməzmi gözün yaşını,
O, heç vaxt unutmaz söz sirdaşını.
Özündən çox deyib tökmə başımı,
Keçmişəm sən keçən yaşını da mən.

AĞRIMAZ-AĞRIMAZ Gəraylı

İllər boyu saz kökləsəm,
Əlim ağrımaz-ağrımaz.
Şeir yazıb söz oxusam,
Dilim ağrımaz-ağrımaz.

Sərrəflıqla söz ustası,
Sənət yolu göz ustası,
Kabab üçün köz ustası.
Belim ağrımaz-ağrımaz.

Dağlar səndə qartal səsi,
Şahin düşən daş zirvəsi,
Cavanların şux bəhrəsi,
Elim ağrımaz-ağrımaz.

Qaynar bulağın çeşməsi,
Axar sular zümzüməsi,
Gözlərim gözəl seçməsi,
Ilim ağrımaz-ağrımaz.

OVÇUYA

Bir ovçuya düşər oldum,
Yaraladı ürəyimdən.
Heç bilmirəm necə oldu,
Oxun vurdu kürəyimdən.

Könlüm evi yasa batdı.
Naləm elləri oyatdı
Gedib məni yada saldı
Ayrıldım xoş diləyimdən.

Gözlərimdə seldi yaşlar,
Qan ağlayır dağlar, daşlar.
Qərib könlüm harda qışlar
Uzaq düşdüm mələyimdən.

Keçir aylar, ötür illər,
Hər baharda açır gullər.
Faziləyəm ötən günlər,
Bir-bir keçər ələyimdən.

ELDAR

Ustadım Eldar İsmayıla

Sən hallanıb nə xəyala gedibsən?
Oyansın sazında tellərin, Eldar...
Bu coşqun həyatda nələr edibsən,
Ötsün tuti təki dillərin, Eldar.

Cövlan etsin ürəklərdə sözlərin,
Şölə saçsın el yolunda gözlərin.
Qoy güc alsın bu torpaqdan dizlərin,
Qəlbinə nur saçsın ellərin, Eldar.

Faziləyəm sonsuz eşqlə yaşaram,
Mən ustad yolunda dağlar aşaram.
İlk incini şair, sənə qoşaram,
Ağarsın şöhrətlə tellərin, Eldar.

GÖZ DEYƏNDƏ GƏL

Darıxın gözlərin hey yol çəkərsə,
Qəlbim döyünərsə, ruhum əsərsə,
Yoxluğun omrümdən ömür kəsərsə,
Dilin demədiyin köz deyəndə gəl.

Bir yalan rəya tək dünyada qalsan,
Həsrətli, küskünlü könlümü alsan
Məni unütməyib yadına salsan,
Aşıqlar məclisdə söz deyəndə gəl

Əlin titrəyəndə, dizin əsəndə,
Ağlına güc gələn külək kəsəndə,
Fazilə dünyadan əlin üzəndə,
Yaralı köksümə göz deyəndə gəl.

ANA

Demirəm yad elədə doğulmuşam mən,
Ruhumun gəlməsi Vətəndi, Ana!
Lalə yanağımın, gül dodağımın,
Alışib yanması Vətəndi, Ana!

Vətəndə vətənsiz dolanmağımın,
Dünyaya vəfasız boylanmağımın,
Köksümü ötürüb oxlanmağımın,
O şirin laylası Vətəndi, Ana!

Deyirsən gül rəngin niyə qaradı?
Görmüsənmi bağrım para-paradı.
Əl vurma köksümə köksüm yaradı,
Yaramın dərmanı Vətəndi, Ana!

Ellər pərən düşdü, yurdum dağıldı,
Fazilə, bu rəya, bəlkə nağıldı,
Dilim titrəyərək Vətən çağıldı,
Ömrümün səfası Vətəndi, Ana!

MƏN ANAMI AXTARIRAM

*1988-cu il Ermənistandan
Azəri türkləri qovulan zaman
dedilər anan gələ bilməyib. Onda mən
Bakıda tələbə
idim və gücüm yalnız bu şeirə çatdı.*

Didərgindi obam, elim,
Niyə solub Göyçə gülüm?
Haray qopar, haray, dilim,
Mən anamı axtarıram.

İki qonşu bir yerdəmi,
Ürək sözü dillərdəmi.
Fəryad edir ellərdəmi?
Mən anamı axtarıram.

Cığırınların qoşa-qoşa,
Cənnət bağların tamaşa.
Nəzir deyib Qaradaşa,
Mən anamı axtarıram.

Ululuq var diləyimdə,
Dünya gücü biləyimdə.
Təpərim var ürəyimdə,
Mən anamı axtarıram.

Çeşmələrin kimə qaldı,
Yağı düşmən qılınc çaldı.
Göy durnalar qanad saldı,
Mən anamı axtarıram.

Seyid Əli öz ağamdı,
Yer üzündə sınağımdı.
Gözlər suyu bulağımdı,
Mən anamı axtarıram.

Zülümkarın üzü qara,
Çəksələr də məni dara,
Üz tutuban o dağlara
Mən anamı axtarıram.

Çalın-çarpaz olur ciyər,
Çəkməyənlər hardan duyar,
Dağlar, bizi kim qınayar?
Mən anamı axtarıram.

Axtarıram anam haray,
Yaşıl başlı sonam haray,
Haray ellər, anam haray,
Mən anamı axtarıram.

Faziləyəm ünüm hanı,
Neynir anasız cahanı?
Viran qalsın bu dünyanı,
Mən anamı axtarıram.

ANAM HANI?

*Ana tək müqəddəs olan doğma
yurdum o, torpağa, anama*

Mən nənəmin qoynundayam,
Söylə, anam hanı, dünya?
Taleyin min oynundayam,
Söylə, anam hanı, dünya?

Sorduğum vətən həsrəti,
De kim sevibdi qürbəti,
Kim götürər bu dəhşəti...
Söylə, anam hanı, dünya?

Hanı ömrün bahar çağı,
Yeridi üstümə yağı.
Çəkdi mənə sinə dağı,
Söylə, anam hanı, dünya?

O üzdiyüm son gülləri,
Itirdim gözəl illəri.
Daşların da var dilləri,
Söylə, anam hanı, dünya?

Faziləyəm dağlar məndə,
Bulud məni apar kəndə.
Qoy odlanım Göyçə səndə,
Söylə, anam hanı, dünya?

BAĞIŞLA MƏNİ

*Buluda bax buluda,
Salıbdı məni oda.
Bu dərədə dözməz oldum,
Qoy tanrı çatsın dada.*

AYLI GECƏDƏ

İlk körüş gecəsi, ilk and gecəsi,
Hələ gözlərimin qabağındadır.
O, lalə yanağın, şirin busəsi,
O vaxtdan hələ də, damağımdadı.

Bir aylı gecədə ayrı könlümüz,
Danışıb, barışıb bir ümman oldu.
Sənli, mənlı təkcə qalan ömrümüz,
Dönüb dünyamıza bir zindan oldu.

BU DÜNYA

Əzizim, qınama, qınama məni,
Səni axtarmağa dəyməz bu dünya.
Nə olsun canım tək sevirəm səni,
Səni axtarmağa dəyməz bu dünya.

Sən mənim taleyim, ilk baharımsan,
Sevgimsən, eşqimsən, ilk nübarımsan
Qəlbimə hakimsən, ixtiyarımsan,
Səni axtarmağa dəyməz bu dünya.

GÖYƏRÇİN

Mərifətdən uzaq, kamaldan qaçaq,
Uçurdu aqlını xalı Göyərçin.
İpəkdi, tirmədi bilmirəm nədi,
Başına saldığı şalı Göyərçin.

Gül üzlü sifəti, səxalı əli,
Ürküdüb axtaran o incə beli.
Dal gərdanda şana düzübdü teli,
Sümürüb ləbləri balı Göyərçin.

Ulduzlu gecədə çeşmə başında,
Bir gözəl görmüşəm on beş yaşında.
Gözüm qaldı o aypara qaşında,
Necə xoşdu bu gün halı Göyərçin.

Güləndə zənəxdan zövq verir mənə,
Faziləyəm sözüm deyirəm sənə,
Məndən salam söylə məndən küsənə,
Kəsilsin bu qeylü-qalı Göyərçin.

Başım daşdan-daşa dəydi,
İllər ötdü yaşa dəydi.
Bel büküldü qəddim əydi,
Yaş da ötdü yaşa dəydi.

BAĞIŞLA MƏNİ

Son dəfə ürəyim daşa dönübdü,
Bu əzab içində bağışla məni.
Günahkar mənəmmi, bəxtim dönübdü
Bu əzab içində bağışla məni.

Arxamca çox məyus baxsan da mənim,
Dəryada mayaksız qalıbdı gəmim.
Dəyməsin ilk oxun daşlara sənin,
Bu əzab içində bağışla məni.

Faziləyəm hardan gəlmiş bir səda,
Qoy yaradan özü yetişsin dada.
Taleyim qismətim dostu, ya yada?
Bu əzab içində bağışla məni.

DEMƏDİM Kİ

Sənə könlüm dedim, əzizim mənim,
Könlümü gəl məndən al demədim ki...
Dedim vəfalı ol sultanım, şahım,
Əqlimi başımdan al demədim ki...

Sən kimsən, nəçisən, özün bilərsən,
Ay zalım, ölürəm nədən dinmirsən?
Hərdən bir, arabir bizdən gələrsən,
Ömürlük gəl bizdə qal demədim ki..

Qərib könlü hicranından dərdliyəm,
Sən dərdli deyilsən, mən dərd əhliyəm.
Dedin göbəkəsmə, vallah dehliyəm,
Ömürlük min dərdə sal demədim ki...

DÜZÜRDÜK

Xəyal dəryasında, xəyal gölündə,
Səninlə hər zaman qoşa üzürduk.
Bəxtəvər dünyada, ellər mülkündə,
Şahin tək qayadan qoşa süzürduk.

Sevgilim, ömrün bir xoş çağında,
Ağac kölgəsində, yol rırağında.
Bir çüt tərlən kimi sevda bağında,
Qoşa ranadlanıb, qoşa gəzirdik.

Vəfasız dünyada ömür yol üstə,
Sən ki darıxırsan, bir şeir istə.
Faziləyəm, hər nə desən göz üstə,
Yadımdamı sözdən çələnək düzürdük.

Göy üzün bulud aldı,
Dərdin könlümə saldı.
O, leysan yağış bizi
Ana tək qucaqladı.

İNSAF EYLƏ

Nə zamandı bu yerlərdən getmişən,
Nə olar gedəndə gəl, insaf eylə.
Bilirsənmi mənə zülm etmişən?
Dindirib dərdimi bil, insaf eylə.

Zalım fələk kəməndini atmısan,
Yatan bəxtim qoy oyansın, yatmısan.
Doğan günəş belə vaxtsiz batmısan,
Dön sən də üzümə gül, insaf eylə.

Sevincimdən qoy ürəyim odlansın,
Vüsalımdan dil-dodağım dadlansın.
Biz qovuşaq dost-tanıqlar şadlansın,
Danış şəkər sözlü dil, insaf eylə.

Faziləyəm tuti dillər oyansın,
Göy çəmənələr al şəfəqə boyansın.
Uçan quşlar bir anlığa dayansın,
Kədəri gözündən sil, insaf eylə.

QADAN ALIM

Deyirlər küsmüsən, düz eləmişən,
Barış xatirinə gəl, qadan alım.
Bağrımın başını göz eyləmişən,
Bir yol bu üzümə gül, qadan alım.

Buxağın büllurdur, yanağın qönçə,
Əqil başdan çıxır səni görüncə.
Inan unutmaram səni ölüncə,
Nə olar qəlbimi bil, qadan alım.

Faziləyəm sağım, solum sənmişən?
Dağlarımda hey axışan çənmişən?
Saçlarıma vaxtsız düşən dənmişən,
Qəlbimdən kədəri sil, qadan alım.

BİLMƏZ

Mən elə yalnızam, yalnızam, Allah,
Özgələr bu dərdi çəkə də bilməz.
Viranə qoyduğun könül yuvamı,
Çalışıb, vuruşub tikə də bilməz.

Bir ömür borcluyam ömür laylama,
Bir həyat borcluyam könül aynama.
Bir həzin nəğməylə mənim dünyama,
Bir sevinc toxumu əkə də bilməz.

Xəyalım, varlığım öz ormanında,
Çox sözlər söylənir dost fərmanında.
Çiçəklər dərəcəm öz baharımda,
Yolumdan ayrılıb çəkə də bilməz.

BİLMƏDİM

İllər kölgəsini saldı üstümə,
Kölgəli illərdən qaça bilmədim.
Alışdım yad elli gəldi tüstümə,
Könlümə bir qapı açə bilmədim.

Nədəndi fələyin çarxı dönübdü,
Yolumun üstündə işıq sönübdü.
Arzular, istəklər nakam ölübdü,
Ölməmiş bir işıq saça bilmədim.

Bir ömür yolunda puç oldu qəlbim,
Özümə bəs etdi özümün dərdim.
Qəlbimi süfrətək ortaya sərdim,
Kədərin əlindən qaça bilmədim.

KEÇİBDİ

Səni bu dünyada axtaracam ki,
Nə vaxtsa gəncliyim sənle keçibdi.
Baharda durnalar köç edən kimi,
Taleyim ötəri günlə keçibdi.

Əsdi baharımdan xəzan küləyi,
Uçundu sevgimin məsum ürəyi.
Sən demə, fələyin qanlı kələyi,
Qönçəli günümə sellə keçibdi.

QURBAN OLUM

Sən mənimsən gözəlim,
Gözlərinə qurban olum.
Şirin-şəkər, bal ətirli,
Sözlərinə qurban olum.

Göyçə adlı mahaldansan,
Göyçə gölü nə haldasan?
Sən könlümdə axardasan,
İzlərinə qurban olum.

Deyirəm ki, haralısan?
Sən könlümün maralısan.
Vətən sarı yaralısan,
Düzlərinə qurban olum.

Damla-damla göz yaşının,
Göy çəməninin, göy daşının,
Həsrət-həsrət baxışının,
Gözlərinə qurban olum.

YARI-YARI

Zöhr oldu dünyaya məxluqu-aləm,
Sökülür üfüqdə dan yarı-yarı.
Tapsa da dünyada yar öz yarını,
Vermirlər vüsalı tən yarı-yarı.

Yaradan həp kəsə yazdı yazılar,
Inanma yazılan bir də pozular.
Çox yuxular min bir yerə yozular,
Axır damarlarda qan yarı-yarı.

Sevgilim, köksündə ürəyin yanır,
Yalan ürək vüsal üstə yar anır.
Fələkmi verdiyi fərmanı danır,
Deyir bu dünyada yan yarı-yarı.

Fazilə yerin var közüm üstündə,
Qıyma yadlar gəzsin sənin köksündə.
Bütövlük aradım,könül mülkündə,
Olmasın dünyada can yarı-yarı.

DÜŞDÜ

Sənlə keçirdiyim ötən günlərin,
O gözəl çağların yadıma düşdü.
Ərköyün gözəlim, gülüşlərində
Sevdalı baxışın yadıma düşdü.

O, sən deyilsən ki, daha gördüyüm,
Yolunda canımı qurban verdim.
Vəfalı dost kimi sadıq bildiyim,
Ayrılıq mənim də adıma düşdü.

VAR

Məni qınamasın dostlar, tanışlar,
Əlbəttə könlümdə vəfadarım var.
Azacıq hiss edən, duyan alqışlar,
Özümün özümə qeyri yarım var.

Desəm nalə çəkir, desəm dil tökür,
Əlində xəncərin köksümə çökür.
O, ülvi hislərdən qısqanır, hürkür,
SİNƏMDƏ BİVƏFA LÜTFİKARIM VAR.

Allahım xridar verdin dünyama,
Min bir ətir çökdü quru səhrama,
Sevgili bir aşiq gəldi rüyama,
Onu sevməyimə ixtiyarım var.

Faziləyəm, yalanlardı yad mənə,
Yaxşılardan yaxşıydı ad mənə.
Kimsələrin dediyindən kimə nə,
Düz əhdim, düz sözüm, düz ilqarım var.

GƏLƏNƏ KİMİ

Mən belə deyildim, arzum, ümidim,
Mən də hər kəs kimi dünyaya gəldim.
Nə murada çatdım, nə bir gül dərdim,
Sınəmlə üz-üzə gələnə kimi.

Kimi oxun atıb köksümü dəldi,
Kimi düşmən kimi üstümə gəldi.
Kimi sevincindən göz yaşı sildi,
Sevgimi, qəmimi bölənə kimi.

Qarlı dağlar aşılıb, dərələr keçdim,
Sərin çeşmələrdən saf sular içdim.
Təhnədə yoğrulub, təndirdə bişdim,
Yaxşını - yamanı bilənə kimi.

Məni bağça bilib gülümü dərmə,
Fazilə Yəhyanı, sən karı görmə.
Hər yoldan ötənə könlünü vermə,
Taleyin üzünə gülənə kimi.

QALDI

Sənə ümid olan, mənə təsəlli,
Həsrətin qəlbimin gözündə qaldı.
Niyə söylədiyin o şəkər sözlər,
Donub taleyimin gözündə qaldı.

Elə məlul-mələl baxırdın nədən,
Baxışın inciyib küsürdü məndən,
Fələkmi ayırdı de, mənə səndən,
Yoxsa yadlarınmı sözündə qaldı?

Faziləyəm, ümidlərim puç oldu,
Arzularım ürəyimdə tez soldu.
Gözlərim kədərlə, həsrətlə doldu,
Günahın çoxusu özündə qaldı.

GƏLƏN DEYİLƏM

O görüş yerində gözləmə mənə,
Bir daha o yerə gələn deyiləm.
Nə gözləyib yorul, nə mənə incit,
Bir daha o yerə gələn deyiləm.

Bağışla! Bu sözün uyudur mənə,
Ötən günlərim də unudur səni,
Ömrümə xal salır ayrılıq dəmi.
Bir daha o yerə gələn deyiləm.

Qəlbimin qanını mey tək içənlər,
Sağ ikən könlümdən vaxtsız köçənlər,
Ən böyük səhvimdi olub keçənlər,
Bir daha o yerə gələn deyiləm.

GƏLƏRDİ

Sənə busə olan bir ötkün öpüş,
Mənimçün çox baha başa gələrdi.
Son dəfə təsadüf bir ilkin görüş,
Kirpiklə göz kimi qaşa gələrdi.

Nabələd ovçu tək düşdün düzlərə,
Heç fikir vermədin sən bu izlərə.
Hələ cavan ikən yandın közlərə,
Dördcə il tez gəlsən xoşa gəlirdi.

Bilmirəm ya səhvimi, ya düzmü etdin,
Qanrılıb bir anlıq gözümdən itdin.
Fazilə, min dürlü xəyallar etdin.
Dinməsən, bəlkə də cuşa gəlirdi.

KÖNÜL ASTANAMI

Qapı, pəncərəmi hamı boylana,
Könül astanamı, hər kəs dayana?
Hər şirin laylaya yatıb durana,
Könül astanamı, hər kəs dayana?

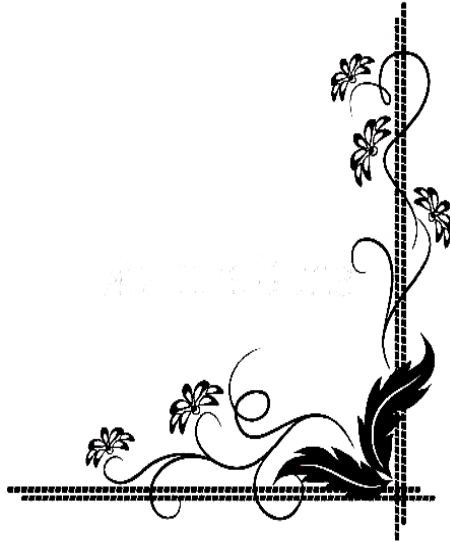
Baharda sevinib qışda atana,
Boranda, çovğunda qara batana,
Gözləri həsrətdən nəmli yatana
Könül astanamı, hər kəs dayana?

Vüsalı dadmamış, hicrana düşdüm,
Xəyalda yığışıb sizə də köçdüm,
Qəlbimi açanda sevdana düşdüm,
Könül astanamı, hər kəs dayana?

Sevdasını bir nadana satana,
Vəfasını ilqarını atana,
Fazilə, əzizim, hər yol ötənə,
Könül astanamı, hər kəs dayana?

***MƏNİM OLUB, MƏNİM
OLMAYAN MƏKTUBLAR***

*Danışmağa sözüm yox,
Söz deyəsi üzüm yox,
Yalanlar düzə çıxıb
Daha məndə dözüm yox.*

MƏNİM OLUB, MƏNİM OLMAYAN MƏKTUBLAR

Lirik poema

1-ci MƏKTUB

Gülüm, güllər içində,
Mən səni aramışam.
Aylar, illər içində,
Mən səni aramışam.

Axtarıram mən səni,
Milyonların içində
Axtarıram bəlkə də,
Ömrün bahar köçündə.

Axtardım, düzlər, dağlar
Düşüb tale köçümə.
Heç bilmədim ki nə var,
Bu qəlbimin suçu nə.

Səhərin dan ulduzu,
Doğan günəşi gördüm.
Mən qəlbimi qovuran,
Yanan atəşi gördüm.

Yuxuma girdin gülüm.
Ağuşuma sığınıb
“Səni sevirəm”- dedin,
Fikrin süzgün, dağınıq.

Ağladım, - ağladım hey
Qəm-qüssəyə tuş oldum.
Dolmuş buludlar kimi
Damla-damla yox oldum.

Döndüm yanıqlı neyə,
Həsrətim dilə gəldi.
Neyləmişdim fələyə,
Mənimki belə gəldi.

Əsdi, titrədi qəlbim,
Bu nə dərd, nə qovğadı?
Görən gözəmi gəldik,
Mənə kimlər qarğadı.

Sənsiz səni yaşatdım,
Bezdim özüm-özümdən.
Varlığın mənə qaldı,
Xəbərsizsən özündən.

Baharım qışa döndü,
Sanki varlığım söndü,
Bu nisgilli çağında,
Həyat gerimi döndü?

Döndü üzü dönən tək,
Söndü ocaq sönən tək.
Sən mənə kölgə oldun,
Hər an qəlbim dinən tək.

Könlüm səninlə vurur,
Gözün qalib gözümdə
Hər an səni aradım
Mən özümdə-özümdə.

Axı, sevən qəlbimin
O, nurlu çırağıydı.
Hər xoş keçən günümün
O bahar növrəğıydı.

Yandım tüstüm çıxmadı,
Dostlar mənə baxmadı.
Neyləyim ki, dünyada,
Gözüm yada baxmadı.

Qarğayımı yar səni?
Ağlayımı yar səni?
Mən ki, səni sevmişdim,
Niyə incitdin məni?

Könlümün baharında,
Açılan çiçəyimdin.
İnsan qəlbsiz yaşamaz,
Sən mənim ürəyimdin.

Qoyma eşqin, həsrəti,
Gözümə kölgə salsın,
Qıyma cavan gəncliyim,
Dönüb tari-mar olsun.

Axı, səni sevirdim,
Dünyam nur tək saçanda.
Təkcə səni görürdüm,
Gözlərimi açanda.

O sevimli illəri,
Ayları qaytar mənə,
Məni dərdə salmışan
Toyları qaytar mənə.

Niyə dinmirsən axı,
Bəlkə yalan deyirəm.
Olub keçən ömürdü,
Ömrə talan, deyirəm.

2-ci MƏKTUB

Nə xoş idi o günlər,
Sənin ilə baş-başa,
Ah o günlər o günlər,
Yuxuydu başdan-başa.

Qəfil gələn qış kimi,
Həsrət gəldi üstümə.
Soyuq, cansız daş kimi,
Qalıbdı yollar mənə.

Dayan, ürəyim, dayan,
Saxla axan zamanı.
Şirin xülyalar kimi
Ötüb keçənlər hamı?

Bu nə sirdi, sehirdi,
O nə qəmndi gözümdə?
Sən ki, dönük çıxmısan.
Nə kədərdir üzün də.

Suallar məni yorur,
Bir deyil, ya min deyil.
Hər sözdə sual durur,
Mən tanıyan o deyil.

Tay-tuşların içində,
Niyə sən məni seçdin?
Mən yolumdan ayrıldım,
Ötüb yad kimi keçdin.

Neynək, indi özün də,
Deyirsən məndən əl çək.
Başqasını sevirsən,
Mən səni sevdiyim tək.

Inanmırsan, inanma,
Təkcə səni sevirəm.
Sənin ən ülvi sözün,
Ünvanım tək bilirəm.

Yollar ala yarımçıq,
Saçlarıma dən düşür.
Nə ayılıb qaçırıq,
Nə eşq ürəkdən düşür.

3-cü MƏKTUB

Gəlsə ayrılıq dəmi,
Gəlməz limana gəmi.
Olan keçmişdi daha,
Üzüm bir xoş sabaha.

Ürkək-ürkək baxmadan,
Hər çuxura axmadan,
Get, sən Allah, get yetər,
Heç arxana baxmadan.

Sən mənə yar olmadın,
Qəlbimə yara oldun.
Mənə hüşyar olmadın,
Özgəyə çarə oldun.

Sən sındırdın qəlbimi,
Qəlbi sınıq gəzirəm,
Sən yandırdın qəlbimi,
Daha yanıq gəzirəm.

Sənsizliklə barışdım,
İndi bir yox kimisən.
Sən hədəfsiz atılan,
Sınıq bir ox kimisən.

Həyat oyuncaq deyil,
Nə mən uşaq deyiləm.
Demirəm ki, sən əyil,
Çətin mən də əyiləm.

Varlığım bir heç imiş,
Göz tökən tüstü kimi.
Hər naşı mizrabıyla
Titrəməz sazın simi.

Səmmum yelləri kimi,
Ömrü verdim yellərə
Ağlamaqdan göz yaşım,
Döndü daşqın sellərə...

4-cü MƏKTUB

Arzularım puç oldu,
Ömrüm, günüm heç oldu.
Həsrətin qucağından,
Ayrılmadım gec oldu.

Adını çəkimmə, mən?
Oğul olsan çəkərdim.
Ya sənək oğulların,
Yerində turp əkərdim.

Səni yüz yol ələdim,
Sevgilərlə bələdim,
Qəlbə dəfn eylədim.
Daha, sevmirəm səni.

Vaxtsız soldu bu sevgi.
Solən çiçəklər kimi.
Nakam Öldü bu sevgi,
Ölən diləklər kimi.

5-Cİ MƏKTUB

Deyirlər evlənirsən,
Sənə nişan taxılıb.
De, niyə susmusan sən,
Bəlkə qəlbin sarsılıb.

Bəlkə peşman olmusan,
Nə susursan din barı?
Bəlkə ötən günlərin,
Toya dəvət anarı?

Mən səndən nə gizləyim,
Sənin varlığın budur.
Mən səndən nə gizləyim,
Gəl özünə bax, buyur.

Bilmədin sevgi nədir,
Ruhun qandal içində,
Varlığın əfsanəsidir,
Özün xəyal içində.

Ehtiyac var, əzizim,
Bir əbədi nəğməyə.
Daha səni üzməyim,
Sözün varmı deməyə?

İndi susmaq vaxtıdır,
Dinməyə dilinmi var?
Vəfasızlar nə bilər,
Nədir vəfa, etibar.

Özün-özünə qarşı,
Bəlkə üsyan eyelədin.
Fəqət gecdir, daha gec,
Eh nə danış, nə də din.

Özündəmi küsürsən?
Hər şeyin öz vaxtı var.
Taleyinə daş atan,
Axır başımı tutar.

6-cı MƏKTUB

Hərdən mənə deyirdin,
Sən belə söyləyirdin?
Mən sevgi istəyirəm,
Sevdaların içində.

O təkə mənim olsun
Dəryalar kimi dərin.
Kölgələr kimi sərin
Günəş kimi nur saçan,
Tərhanlar kimi uçan.
Yalnız mənim,
mənim olsun....

Qoy zövq alım bu dünyanın.
Sevgi adlı nəğməsindən.
O, sevginin vüsalından,
Qəlbim doysun
İçim sevgi piyaləsin
Damla-damla.
Sevən könül gərək bihuş,
Həm məst olsun.
Sonra isə dalım
Xəyal dünyasına.
İlk sevginin aynasına
boylanaraq.
Laylay çalım o illərə.
O illər ki, gəncliyimdə,
Varlığım da donub qalıb.
O illər ki, vaxtsız solub.
Ancaq gülüm, o, yenə də
Mənim olub,
mənim olub...

Bağışla məni dünyam,
Gəl bağışla sən məni.
Çalışdım səni duyam,
Sənsə axtartdın məni.

Səni səndə aradım,
Könlüm evin taladım.
Aylar, illər keçsə də,
Mən səni sayıqladım.

YAŞANTI

Könül evim talan olmuş,
Yaşantımız yalan olmuş,
Kor bayquşlar vətənimdə,
Viranələr salan olmuş.

Söyləyirlər bir çarə qıl,
Nəyə, gülüm?
Nəyə, söylə?
Ölüməmi?
Qalımamı?
Yoxsa!..
Məni səndən, səni məndən alanamı?
Yox, bu işlər mənlik deyil,
Heç mənlik də ola bilməz.
Çünki alın yazım belə,
Eh, yaşamaq eşqi ilə,
Daha ürək gəlmir dilə,
Daha ürək gəlmir dilə.

26.03.1999

ŞAIRLIYIM-TÖHMƏTİM

Dinmək istədimsə, dinmə dedilər,
Budur, şairliyim töhmətim oldu.
Boynuma almadım, şair dedilər,
Sevincdən gözlərim yaşardı, doldu.

Susdum, sellər-sular qəlbimə axdı,
İlahi, necə ah, necə fəğandı?
Budur, gözlərimdə ildırım çaxdı,
Gümanlar puç oldu, son ümid yandı.

Yandım öz oduma kölgəm qalmadı,
Hey elə bildilər kef içindəyəm.
Tanrım! Dizlərimdə taqət qalmadı,
Ömrümün qayıdan günlərindəyəm.

29.07.2000

CANIM, NECƏ YAŞAYIM MƏN

Boş gəlmişdim, dolu getdim,
Canım, necə yaşayım mən?
Diri gəlib, ölü getdim,
Canım, necə yaşayım mən?

Bu ayrılıq sıxdı məni,
Ət tək şişə taxdı məni,
İldırım tək yaxdı məni,
Canım, necə yaşayım mən?

Sözüm özümdəmi qaldı,
Eşqim sözümdəmi qaldı,
Arzum gözümdəmi qaldı,
Canım, necə yaşayım mən?

Bu yolları necə getdim,
Gündüz gəlib, gecə getdim.
Özümlə iç-içə getdim,
Canım, necə yaşayım mən?

Ömrün şirin günü məndə,
Bir məktubun külü məndə,
Fazilənin ünü məndə,
Canım, necə yaşayım mən?

25.07.2000

ƏKDİYİNİ BİÇMİSƏN

Sən də qocalacaqsan,
Belin büküləcəkdir.
Əlin əsa tutanda,
Dizin titrəyəcəkdir.
Ağır olacaq daşın,
Üz-gözün gülməyəcək,
Hətta həyat yoldaşın,
Sözünü deməyəcək.
Üzünə gülən olsa,
Sırr ilə baxan olsa,
Yadına salan olsa,
Küsəndə də könlünü,
Arabir alan olsa,
Bil ki, bütün bunları
Gəncliyində etmişən.
Yaxşı, yaman özünün,
Əkdiyini biçmişən.

EYLƏMƏSİN

Təbiət qoynuna alıbdı məni,
Sağ ilə, sol mənə naz eyləməsin.
Fələk bir oyuna salıbdı məni,
Quşlar nəğməsini az eyləməsin.

Gəlmişəm Qubada qonağam bu gün,
Telinə çəkilən darağam bu gün,
Asmalı körpüdə sorağam bu gün,
Qəfəslər bülbülə naz eyləməsin.

Bulaqlar qıjhaqı axır, hey axır,
Saat səkkiz olub yatanlar qalxmır,
Ürək Fazilənin sözünə baxmır,
Deyir, yoldan keçən, toz eyləməsin.

27.06.1999

GƏLMIŞƏM

Hüzuruna damla-damla axında,
Göz yaşını saxlamağa gəlmişəm.
Vətən! Sənin torpağını, daşını
Qarış-qarış qorumağa gəlmişəm.

Mən ayrıldım, gül qaşların çatıldı,
Yağı düşmən düz qoynuna atıldı,
Amalsızlar beş paraya satıldı,
Mənsə səni qaytarmağa gəlmişəm.

Göyçə gölü həsrət üstə daşlamb,
Aynlıqdan gözü yaman yaşlanıb,
Azərbaycan!.. haqq savaşın başlanıb,
Bu döyüşə qatılmağa gəlmişəm.

Əlim titrər qələmimin önündə,
Nələr varmış namərd qonşu gönündə,
Yarəb, tapsın öz bəlasın özündə,
Müjdəli gün aparmağa gəlmişəm.

Bir canım var, qurban verrəm yolunda,
Ya olumdu, ya ölümdü sonunda,
Qoy görməyim səni düşmən qoynunda,
Qılınc çəkib doğramağa gəlmişəm.

İyul, 1992

YALVARDIM SƏNƏ

Kül olub xəlbirdə ələnim deyə,
Mən daşa, torpağa bələnim deyə,
Səfil tək vətəndə dilənim deyə,
Üz tutub, Allahım, yalvardım sənə.

Sevincim çoxalıb min olsun deyə,
Başımız üstündə gün olsun deyə,
Mənim də diləyim çin olsun deyə,
Üz tutub, Allahım, yalvardım sənə.

Qaranlıq gecədə ay olum deyə,
Dağlara səs salan çay olum deyə,
Gecələr rəyamdan pay alım deyə,
Üz tutub, Allahım, yalvardım sənə.

10.06.1999

QARDAŞ

*Qardaşım Əlinin
ilk övladı olması
münasibətilə*

Qardaş, gözlərin aydın,
Sirdaş, gözlərin aydın,
Bu gün ata olmusan,
Atam, gözlərin aydın.

Ata-oğul baş-başa,
Bir yaşayıb yaşlaşa,
Namərd düşmənin olsa,
Kor olub dönsün daşa.

Yeri, yeri, Kənan, yeri,
Dağları dolan yeri,
Gəzib Göyçə mahalın,
Ol yara canan, yeri.

İNCİMƏRƏM

Sənin əllərinde ölmək səadət,
İstərsən al canım, heç incimərəm.
Aynlıq hər zaman səndə nə adət,
Məzarım üstündən keç, incimərəm.

Bil ki eşqin olub qəlbimə hakim,
Mənləmlə bərabər evimdə sakin,
Əgər üzün dönsə, əzizim, lakin,
Məndən üstünü seç, incimərəm.

Səndən başqa gözüm kimsəni görməz,
Ürəyim əhdindən, sözündən dönməz,
Bu qəlbim yolunda nur saçar, sönməz,
Olsa da vüsəlin gec, incimərəm,

07.05.1999.

GÖZƏL İNSAN

Mən bir insan tanıyıram,
Təbəssümü, gülər üzü.
Mən bir insan tanıyıram,
Sözü bütöv, açıq sözlü.
Mən bir insan tanıyıram,
Adil,
Aqıl,
Həm rəhmdil.
Mən bir insan tanıyıram,
Səxavətli,..
Məhəbbətli.
Rənglər kimi insanlar da dəyişkəndi,
Rənglər kimi insanlar da min bir rəngdi.
Mən bir insan tanıyıram,
O, min deyil,
Tək bir rəngdi.
Bu rənginsə
Bir sahibi, bir ədibi var mənim üçün,
Zəkası nur, qayəsi nur, gənc nəsilə
Örnək olan
Gözəl insan!

22.11.1998

**ŞAIR ELДАР İSMAYILLA
FAZİLƏ YƏHYANIN DEYİŞMƏSİ**

Eldar İsmayıl:

Üzünü belə tut, dağlar gözəli,
Könlündən keçəni yaz, göndər mənə,
Üşüyən qəlbimi isitmək üçün,
Bir çınqı qor ələ, köz göndər mənə.

Fazilə Yəhya:

Səen Göycə ətirli şeir istədin,
Uçan quşlardan da tez göndərərəm.
Tək darıxdığımı duyasan deyə,
Canımın odundan köz göndərərəm.

Eldar İsmayıl:

Bir sevda quşuyam hər işim dastan.
Min töhmət gəlibdi tanışdan, dostdan,
Qoynun cənnət bağı, güllü-gülüstan,
Ordan bir bənövşə üz, göndər mənə.

Fazilə Yəhya:

Üzülüb əllərim doğma elimdən,
Vətənin həsrəti çıxmaz qəlbimdən,
Sazımın telləri, mizrabı qəmdən,
Əgər çala bilsən, saz göndərərəm.

Eldar İsmayıl:

Eldarı eşidib əməl elərsən,
Hər sözü, söhbəti seçib ələrsən,
Hər nə göndərərəsən özün bilərsən,
Yubatma sən allah, tez göndər mənə.

Fazilə Yəhya:

Fazilə qəlbinə quldu, külədi,
Hər sözü, söhbəti seçib ələdi.
Murada çatmağı haqdan dilədi,
Tələsmə hələlik, döz, göndərərəm.

DÜZ YOL SƏNINKİDİR

Ərən oğul, ərən igid, ərən ər,
Var sözün meydana gir, qadan alım.
Qoyma ərənlərin qəflətdə yata,
Düzünə sahib ol, nər qadan alım.

Qılıncdan kəsərli qələmin olsun,
Namərdlər çəkilib qınına dolsun,
Ərən oğul, ərən igid, ər olsun,
Hər kəlmən qoy olsun zər, qadan alım.

Haqqın, ədalətin üstündən keçmə,
Zəmi yetişməmiş sən onu biçmə,
Düz yol səninkidir, ayrını seçmə,
Sənəni mərdanə gər, qadan alım.

AĞ TELLƏRİN NİŞANƏSİ

*Akademik Hüseyn Əhmədova
ithaf olunub*

Ağ tel ürək yangısının,
Tüstüsünə işarədir.
Göyçə gölü həsrətinin,
Sevgisinə işarədir.

Hər kəlməsi dürr danəsi,
Süzülür yağ tək ürəyə.
O bir qeyrət nişanəsi,
Minnətdarıq biz fələyə.

Elmimizin Hüseyni,
Kamildi hər sözün sənin.
Ağdır iki cahanda da,
Bax, bu nurlu üzün sənin.

24.10.2000

GƏLMIŞƏM

Həzrət Əli, sənin haqq ocağına,
İbadətə, ziyarətə gəlmişəm.
Dolanım qəbrinin hər bucağına,
Varlığım ilə xoş niyyəyə gəlmişəm.

Haqq nurumdu, haqq pirimdi, bil, mənim,
Yanan şam da ürəyimdi, bil, mənim,
İslam mənim, quran mənim, din mənim,
Din yolunda ülviyyəyə gəlmişəm.

Faziləyəm, şəriyyəyə dad mənəm,
Arzu mənəm, dilək mənəm, şad mənəm,
Saf eşqimə ünvan mənəm, ad mənəm,
Öz ömrümə hürriyyəyə gəlmişəm.

29.08.1998

ALLAH

Gədələr kəndxuda oldu,
Rəiyyəti qoru, Allah.
Güllər açılmamış soldu,
Rəiyyəti qoru, Allah.

Qoru bizi özümüzdən,
Qoru bizi sözümdən,
Qoru bizi gözümdən,
Rəiyyəti qoru, Allah.

Faziləyəm, haqdi yolum,
Açıq olur sağım, solum.
Haqqa qayıt, qurban olum,
Rəiyyəti qoru, Allah.

09.06.1998

ELOĞLU

Sən gələndə sanki yer, göy titrəyir,
Əsil köklü şan-şöhrətsən, eloğlu.
Bilirsiz ki, sizi hər kəs istəyir,
Deyim sənə qiyamətsən, eloğlu.

Nəcibsən, ötkəmsən, bütöv sözlüsən,
Bəzən əsəbisən, gülər üzlüsən,
Qartal zirvəlisən, şahin gözlüsən,
Başdan-başa dəyanətsən, eloğlu.

Bir az yanımızdan düşəndə uzaq,
Sanki üstümüzü alacaq sazaq,
Bizim borcumuzdu sözü düz yazaq,
Xeyirxahsan, ülviyyətsən, eloğlu .

Bunlar sənə agahdımı, İlahi,
Heç kimsənin qoy olmasın günahı,
Faziləyəm, səslədim xoş sabahı,
Sən həm haqşan, ədalətsən, eloğlu.

21.01.1999

YAĞMIR YAĞIŞ

Bu dünyanın dağı, düzü,
Ürəyimdə daşılıb qalıb.
Milyonların göz yaşığı tək,
Gözlərimdə coşub qalıb.
Deyirdilər bir bahardın,
Bu baharın öz ətri var.
Ətirindən bihuş olan,
Ləçəklərin yaddaşı var.
Yaddaşlarda donub qalan,
Dondurmada buz bağlayan,
O buzun da bir anı var.
Duz töksələr yaran üstə,
Yaran yanar, buz əriyər,
Əriyən buz selə dönər,
Şimşək çaxar,

Sel qayalar parçalayar,
Bu sel, köklü qayalardan
Bilirsənmi nələr çalar.
O, ilk öncə kolu-kosu,
Yosmalayar, yuvarlayar.
Yaylaqlardan alaçığı,
El-obadan bənd, bərəni,
Oynadardı sel yerindən,
Deyərdilər: seldi gələn,
Sel yağışdan qabaq gəlib,
Səma aydın, göy tərtemiz,
Axı, hanı, yağmır yağış.
Eh, ay yazıq, nə bilirsən,
Nə görürsən gözlərimdən
Ürəyimə o şıdırığı axan yaşığı.
Görməmişən... Görməzsən də!
Allah sənə göstərməsin,
Bu dünyanın astar üzün.
Namərd üzün, yalan üzün,
Bilməyirsən hələ nə var,
Bu nələrin kölgəsində,
Tikanlar var, iynələr var,
Bu tikanın çox dəhşətli,
Ağrısı var,
Ağrıtsa da öz dadı var.

SƏN ÖLMƏYƏCƏKSƏN

Bu gün özümdə deyildim,
Özümü axtarmağa çıxdım şəhərə,
Gördüm ki, ölümlə əlbəyaxa
çabalayıram.
İstədim yetişəm tez imdadıma,
Baxdım ki, yarama köz bağlayıram.
Uzaqdan seyrinə dalmışdım onun.

Geymişdi düşmənim qırmızı donun.
Hələ mən? Can verirdim.
Bu an, bu zaman deyəsən qeybdən
Gur səslə bir səda eşitdim həməni,
Sən ölməyəcəksən,
Sən ölməyəcəksən.

aprel, 2000

MƏNƏ KÖNLÜNDƏ YER VER

İstər “yarım” de mənə,
İstər “canım” de mənə,
Nə istərsən özün bil,
Mənə könlündə yer ver.

KÖNLÜM

Nə ocaq axtardım, nə də ki, bulaq,
Özündən qaynayan bulaqdı könlüm.
Nə qılınc axtardım, nə də ki, yaraq,
Hər zaman qalxandı, yaraqdı könlüm.

İnsanın ürəyi bir sirli sandıq,
İçində olanı arayıb, andıq,
Eşqi pünhan bilib dünyamı sandıq?
Oxunan kitabdı, varaqdı könlüm.

Özüm öz sevdama tutqun olalı,
Hərlənib gəzirəm başı bəlalı,
Dəryada görürəm şirin xəyalı,
Gündüzlər røyama oraqdı könlüm.

Faziləyəm, nə ayrılıq, nə ölüm,
Yaxın olur eşq yoluna yol, dönüm,
Qıymayın mən odsuz-ocaqsız sönüm,
Mənim öz əlimdən qaçaqdı könlüm.

31.01.99

MƏNƏ

Mən sənə həsrətəm dan ulduzu tək,
Günəşə boylanın çırağ ol mənə.
Gəl mənə ümid ol, ürəyimi çək,
Belimə qurşanan yaraq ol mənə.

Su tək axarını tap ürəyimdə,
Od olub, alışıb yan ürəyimdə,
Sazımda, sözümdə, hər diləyimdə,
Telimə çəkilən darağ ol mənə.

Ümid var kövrələn yar baxışında,
Min budağ çırtlayar yaz yağışında,
Ara taleyini öz axışında,
Günümdə gül biçən orağ oi mənə.

Ruhumu oxşayan el havası çal,
Küsdürüb könlümü aradabir al,
Yığış, ay insafsız, gəl, mənimlə qal,
Yanımda dağ kimi dayağ ol mənə.

Əzizim, imana, dinə gəlmişəm,
Arzuya, ümidə, ünə gəlmişəm,
O sənli, vüsallı günə gəlmişəm,
Qəlbimdə oxunan varaq ol mənə.

05.06.2000

MƏNİM DƏRYAM

Könlümün hökmüdarı,
Sənə qulam hər zaman.
Ömrümün ixtiyarı
Sənə verilib inan.

Bilmirsənmi, əzizim
Olmusan görən gözüm.
Mənim dəryam, dənizim,
Qoy sularında üzüm.

Səsinin hənirindən,
Bişu olmuşam inan.
Müşki-ənbər iyindən,
Doymağa varını güman?

Bax, beləcə oxşayım,
Səni hər an, hər zaman.
Səndən yana baxmayım
Olasan mənə mehman.

Səmalarda görüşək,
Buludlar örpəyimiz.
Dərdi, qəmi bölüşək,
Günəş olsun çöhrəmiz.

1999

GEDİR

Deyirsən qəzəlخانam, qəzəllərim şaha gedir,
Qoşmadan, gəraylıdan, bağlamadan baha gedir

Ötübən tuti kimi, gələnlərə vermirsən söz,
Sən olarkən məclisdə, yalnız elə dava gedir.

Yazdığım qəzəl deyil, bəlkə elə bənzəri var,
Köks ötürməklə işim yoxsa, elə aha gedir.

Ay Fazilə Yəhya, qəzəl, xanəndə tar ilə,
Gecədən ötdü məclis, o, indi sabaha gedir.

27.10.1998

DAHA GƏLMİR

Oxuyursan könlümü
Varaqlayıb bilirəm.
Görürsənmi tüstümü
Külə dönüb dinmirəm.

Kül altda közüm qalıb,
Üfləyib qor etmə, gəl.
Məndə az dözümlü qalıb,
Sən də qoyub getmə, gəl,

Bəlkə də qınayırsan,
Nə duyğusuz qızdı bu.
Bəli düz tanıyırsan,
Daha gəlmir arxa su.

04.09.1999

ƏMİNƏ

Didib, didib qanadırsan yaramı,
Niyə məni qınayırsan, Əminə?
Nə bilirsən mən çaldığım havanı,
Niyə məni qınayırsan, Əminə?

Sellər, sular axarını saxlarmı?
Uçan quşlar uçarından qalarmı?
Bəndə olan taleyindən qaçarmı?
Niyə məni qınayırsan, Əminə?

Arzu var, dilək var hər ilk nəfəsdə,
Bülbül gülə həsrət daim qəfəsdə,
Ruhum coşqun, ürək min bir həvəsdə,
Niyə məni qınayırsan, Əminə?

Mənim eşqim ürəyimdə xalıda,
O, könlümün sərvətidi, malıdı,
De, kim-kimin dünyasından halıdı,
Niyə məni qınayırsan, Əminə?

01.01.1998

İNCİDƏ BİLMƏRƏM

Sən qaynar çeşməsən - suyun bal kimi,
Gözlərin həyatın mənasın deyir.
Sən şirin röyasan - səadət kimi,
Gəz də, gör dünyanın səfasın deyir.

Nə mənsən, nə osan, nə kimsəsən sən,
Özünsən, bu dünya öz varlığında,
Bax budur, əzizim, sevilməlisən,
Mehman olmalısən cavan çağında.

Sən, Rəna, sirtini pünhan söylədin,
Mən sehr qalası, sirt qalasıyam.
Sən insan sərrafi dünyaya gəldin,
Mən də Göyçəliyəm, dağ balasıyam.

02.10.1995

QAPINIZI DÖYƏRDİM

Eyvənımız qoşaydı
Bizim, a qonşu qızı.
Ömrümüz tamaşaydı
Bizim, a qonşu qızı.

Günəş kimi hər səhər
Pəncərədən boylanıb
Məni salamlayırdın.
Gecə ayı, ulduzu
Özün tamamlayırdın.
Hərdən görünməz olsan,
Qapınızı döyərdim.
Sənə ürək sözümü
Gözlərimlə deyərdim.

Nə oldu illər, aylar
Bizi ayrımı saldı ?!
Sənin könlündə biri
Mənim yerimi aldı?!
Niyə axı, de nədən
Bizi ayrılıq sardı?!

26.01.2001

QADAN ALIM

Məqsədin könlümü almaqsa əgər,
Mənim istəyimlə al, qadan alım.
Elçilər gələndə ilk öncə özün,
Qapının zəngini çal, qadan alım.

Atam araşdırır sənin soyunu,
Elçilər boynuna alır toyunu,
Mənsiz darıxanda hər vaxt yolunu,
Bizim məhəllədən sal, qadan alım.

Küsəndə könlümü gülüb alsan da,
Başqa gözlərə meyil salsan da,
Çoxunun qəlbindən keçmiş olsan da,
Mənim ürəyimdə qal, qadan alım.

12.10.1998

ÜZBƏÜZ

Bu bizim eşqimiz, bu sən, bu da mən,
Oturaq üzbəüz, gülək üzbəüz.
Görüşə gələndə eşqin camından,
Badəyə şərabı süzək üzbəüz.

Tanrı fərman versin lal eşqimizə,
Qayıdaq dünyaya gəlişimizə,
Vüsallı, hicranlı görüşümüzə
Könüldən incilər düzək üzbəüz.

Dəyişsin donunu aləmin özü,
Budur canım-gözüm, bax sözün düzü.
Mənim sevgilimin dəryadı gözü,
Qol atıb qoynunda üzək üzbəüz.

17.02.2000

BİR MƏKTUB ALMIŞAM

Çiçəkdən zərifsən, güldən incəsən,
Əl vursam ləçəklər pozula bilər.
Əzizim!
Sən mənim ürəyimcəsən,
Sevincim min yerə yozula bilər.

Bir məktub almışam o mənli səndən,
Canım çiçək dolu yaz vəd eyləyir.
Min həsrət duyğulu sətirlərindən
Boylanan gözlərin saz vəd eyləyir.

Yerişin bənzəyir dağ kəkliyinə,
Səkirən çəməndən çəmənə, gülüm.
Qəlbimdə döyünən ürək kimisən,
Səndən söz düşəndə titrəyir dilim.

17.02.2000

YARALANDIM ÜRƏYİMDƏN

Bir ovçuya düşər oldum,
Yaraladı ürəyimdən.
Heç bilmirəm necə oldu,
Oxun vurdu kürəyimdən.

Könlüm evi yasa batdı,
Naləm elləri oyatdı.
Gedib məni yada satdı,
Ayrıldım xoş diləyimdən.

Gözlərimdə seldi yaşlar,
Qan ağlayır dağlar, daşlar,
Qərib könlüm harda qışlar,
Uzaq düşdüm mələyimdən.

Keçir aylar, ötür illər,
Hər baharda açır güllər,
Faziləyəm, ötən günlər,
Bir-bir keçər ələyimdən.

DAĞ ÇƏKİLƏR, AL SİNƏMƏ

Çıxart məni ürəyindən,
Ürəyində varamsa da.
Çıxar məni üzərindən,
Köynək kimi daramsa da.

Yağammasan dolu kimi,
Mənə çiskin, duman tək gəl.
Bir ömürün yolu kimi,
Sən ümid, sən güman tək gəl.

Əgər dönüb gələmməsən,
Yenə səni gözləyəyəm.
Məni sevə biləmməsən,
Öz eşqimi gizləyəyəm.

Birdən qıysan, əlin gəlsə,
Vermə məni yad əlinə,
Mən ağlarkən üzün gülsə,
Dağ çəkilər, al sinəmə.

1999

QƏRİB DURNAM

Mənim əlçatmazım, ünüm yetməzəm,
Özümün özümə sitəm sərhəddim.
Bu mənim taleyim, bu alın yazım,
Sənə toxunmağa de, varımı həddim.

Həyat neştəriylə dağladı məni,
Taleyim kor oldu bağladı məni.
Sağımda, solumda dostlar içində,
Təkcə “Qərib durnam” ağladı məni.

Köksümün içində qərib bir qəbir,
Ax mənim ürəyim məzardır nədir?
Orda rahat uyu, ey xəyal dünyam,
Mənim də payıma düşən bu qəmdir.

25.08.2000

VURULMUŞAM

Qələm qaşlı, püstə dodaq,
Çağır gəlim sizə qonaq,
Mehman olum bir gecəlik,
Bu dünyanın dadın dadaq.

Eyləmişən bağrımı qan,
Demirsən ki, atəşdə yan,
Dillənsənə, ay insafsız,
Sənə qurban olsun bu can.

Sən söyləmə yorulmuşam,
Qaş-gözünə vurulmuşam,
Gəl al canım, mələk cəllad,
Dərd əlindən qovrulmuşam.

Elə baxma, gözüm mənim,
Şirin, şəkər sözüm mənim,
Sönməz olsun, ay Fazilə,
Bu candakı közüm mənim.

17.04.1998

GÖZƏLDİ

Fazilə, deyirsən dən düşüb saça,
Qananın saçında dən də gözəldi.
Dumanlı dağlara əzəmət verən,
Çiskin də gözəldi, çən də gözəldi.

Hissin ən ulusu məhəbbət olmuş,
Məcnunlar, Kərəmlər saralıb solmuş,
Tək sən yox, çoxunun gözləri dolmuş
Eşqin gətirdiyi qəm də gözəldi.

Saxla nəsihət tək, saxla bu sözü,
Bunları görübdü Münasib özü,
Amma ki, bir iş var - məhəbbət düzü,
Həm cəfa verəndi, həm də gözəldi.

DƏNİZ ÜRƏKLI ADAM

Ayrıldım ağlamadan,
Yara bel bağlamadan,
Mən getdim salamat qal,
Dəniz ürəkli adam,
Dəniz ürəkli adam.

Silmə gözüm yaşını.
Sıxma qəlbim başını,
Qucma o başdaşını,
Dəniz ürəkli adam,
Dəniz ürəkli adam.

Sevgin duru, tərtemiz,
Göz yaşına bənzəmiş,
Lal da dilə gələrmiş,
Dəniz ürəkli adam,
Dəniz ürəkli adam.

Mən bağbanam, sən bağsan,
Mən qayayam, sən dağsan,
Nə yaxşı ki, sən varsan,
Dəniz ürəkli adam,
Dəniz ürəkli adam.

23.08.2000

BİLMİRƏM

Sən mənim qəlbimi elə taladın,
Doğrulub özümə gələ bilmirəm.
Əyilib qarşımda sən elə sındın,
Bu anı gözümdən silə bilmirəm.

Yandım bu dünyada fələk, ey fələk,
Sən mənim bağrımı eylədin ələk,
Bilmədim bu nədir, bu necə kələk,
Bu dərd nə dərd idi, bilə bilmirəm.

Eyləmə, Fazilə, eyləmə haray,
Çoxları özünə qurubdu saray,
Demirəm ölürəm, haray, ay haray,
Bükülür qamətim, gülə bilmirəm.

12.12.98

SEVGI TOXUMU

Bu gecə yuxumdaca
Sənin mübarək əlin,
Telimə sığal çəkdi.
Uçunan ürəyimi
Sanki birdən, beləcə
O əllər suya çəkdi...
Çəkdi... və o yenə də
Gözlərindən qəlbimə,
Böyük bir məharətlə
Sevgi toxumu əkdi.

2000

GÖZƏLİM

Əlini köksümə qoyan gözəlüm,
Söylə sinəm üstə dondumu əlin?
Oğrunca baxaraq gülən gözəlüm,
Söylə vüsal anın daddımı telin?

Heç busə vermədin dodaqlarından,
Lalələr rəng alır yanaqlarından,
Təmasda olmadım yar buxağından,
Söylə ürək sözün dedimi dilin?

Canım can yolunda qurban gedərsə,
Bir gün elçilərım sizə gələrsə,
Mənim bu sevdamı sənə deyərsə,
Görən səni mənə verərmə elin?

Məcnunam, səyyada qul nə gərəkdə,
Bağçada bülbülsüz gül nə gərəkdə,
Dağlara səs salan bax bu ürəkdə,
Səndən olarmı de, anama gəlin?

25.10.1997

DÜNYA CƏNNƏT OLSA

Əllərin telimə sığal çəkəndə,
Gözlərin kövrəlib ağlamasın qoy.
Güc olmur, sevgilim, axı tək əldə,
Göz yaşın sinəmi dağlamasın qoy.

Eşqinlə olmuşam göylərə hakim,
Yenə mələklərdi könlümdə sakin,
Dünya cənnət olsa, əzizim, lakin
Ayrılıq yolları bağlamasın qoy.

Sən mənim həm şahım, həm sultanımsan,
Döyünən qəlbimsən, canda qanımsan,
Varımsan, yoxumsan, ixtiyarımsan,
Fazilə bu sirri saxlamasın qoy.

15.12.1999

XATİRƏ

Yuxusuz gecələrim,
Səni unuda bilsə.
Məndəmi unudaram?
Vəfalı yarım dinsə.

İradəm qatlanarmı,
Cəsarətim çatarmı,
Könlüm səni atarmı,
Həyat üzümə gülsə?!

Niyə olan iş deyil?
Bu ürəkdə, daş deyil
O saxlandığı qəfəs,
Bax sümükdü, şiş deyil

Ömür ötüb keçsə də,
Telimə dən düşsə də,
Ürək unudan deyil,
Qəm şərbəti içsə də.

Bax belə illər, aylar,
Bizi qonaq eylədi.
Budur, Fazilə Yəhya
Bir xatirə söylədi.

15.01.2000

SEVGİMİZ

Günahkar deyilik biz.
Nə sən günahkarsan,
Nə mən günahkar.
Günahkar deyilik biz.
Qoy nakam qalmasın,
Qoy lal olmasın,
O sənli, o mənli,
Qərib sevgimiz.

Könül aynam!
Səni göz yaşlarımla
yuduğum azmış kimi,
İndi də qanımla
yuyuram səni
səni və
bir də səni.

MƏNİ

Sənin əllərindən çıxıb gedəcəm,
Axtaracaqsan məni, sonsuza kimi,
Tapa bilməyəcəksən.
O soyuq sinəni bağrıma basıb,
Gücüm çatanadək isidəcəyəm.
Qollarımda yuxulayıb
Üzünü üzümə çevirəcəksən.
Ağuşunda itəcəm,
Ancaq səndən xəbərsiz.
Sənsə hər yerdə
Məni haraylayaraq
dağlara səs salarsan.
Yaxınında olacam,
ürəyinin içində
Hərdən səni soruşub,
əhvalımı bilməyə,
sənin tək cəhd edəcəm.
Ancaq heç vaxt,
heç zaman,
sənə görünməyəcəm.
Lakin əbədi dünya
Bizə həmdəm olacaq.
Səadət çələngini
Orda toxuyacaqsan.
Orda xoşbəxt olacam,
Əbədi dünyamızda.
Bir sən,
Bir mən
Bir də ki,
Bizim o saf eşqimiz.

05.07.2000

*Söz qatarım yol üstündə,
Arxasınca çatammıram.
Mən bir könül itirmişəm,
Axtarıram, tapammıram.*

SƏNSSİZ ÇƏKİLMƏDİ

Sənsiz çəkilmədi bu ev, bu eşik.
Balamı gözlədim, səni gözlədim.
Sübhü səhərə tək çəkərək keşik,
Balamın və sənin yolun gözlədim.

Nağıllar məni də qoynuna aldı,
Xəyallar könlümü oynuna saldı,
Hayana uçdumsa quş qanadında,
Fikrim, zikrim yanında qaldı.

Sənsiz uyutmadı bu həyat məni.
Sənsiz oyatmadı ömür, gün məni,
Arzular dolandı, arzular keçdi,
Xəyallar qoynuna alanda məni.

Mən yaman gözlədim balamı, səni,
Kövrəlib qəlbimin bu sarı simi,
Yatacam yuxuyu həsrətli kimi.
Gəlib özün oyat bu səhər məni.

14.08.2011

OCAQ KÖZÜ

Ocağımın közü korğun,
Evə gəldim arğın-yorğun.
Yorğunam.
Qəlbim yaman kövrəlib,
Sənsiz darıxmışam,
deyəcəksənmi
Mənimlə danışib güləcəksənmi?
Ehtiyac duyuram
Şirin sözünə.
Qoy mən qurban olum,
Əzizim sənin.
Korğun-korğun yanan
Ocaq közünə.
Şirin baxışına,
Gülər üzünə.
Sənsiz darıxmışam,
Deyəcəksənmi?
Mənimlə danışib,
Güləcəksənmi?

PƏNCƏRƏ QABAĞINDA

Səhərin sübh çağında,
Pəncərə qabağında.
Əlində tel darağı,
Baxırdı bizə sarı.

Onu gördüyüm andan,
Sanki qəlbim dayandı.
Elə bildim əbədi,
Bu can ona qurbandı.

Can dediyin məkanda,
Ürək yandı alışdı,
San ki, göy üzündə də,
Ulduzumuz barışdı.

28/02.2006.

SƏN GETDİN

Məni incitməyə gəldin bu səhər,
Döydün haylı-küylü könül qarımı.
Ürək atlanmışdı, doluydu yəhər,
Onuncün sormadın yəqin halımı.

Mənsə sevgi dolu, ümman doluydum,
İstədim səninlə paylaşım bir az.
Nazın ağır oldu, karvanım yorğun,
Yetişdi dadıma yenə telli saz.

Sən getdin, bu gediş o gediş deyil,
Geriyə boylanma ehtiyacım yox.
Daha ayrılıqdan elə doymuşam,
Küsüb barışmağa indi halım yox.

DUYĞULARIM

Əllərimi əlinə al,
Bax, gör, bir mən nə haldayam.
Duyğularım sənə əsir,
Bax, gör, bir mən nə haldayam.

Nə üzünü görə billəm,
Nə sözümü deyə billəm,
Nə doyunca gülə billəm,
Bax, gör, bir mən nə haldayam.

Könlüm səndə qalib əsir,
Bu nə dərdidir, nədə ki, sir
Yar, sevdandan oldum yesir,
Bax, gör, bir mən nə haldayam.

14.11.2008.

DEYİRLƏR

İstədim əl eyləyəm
Sənə uzaqdan.
Sonra
Yan keçdim fikirdən.
Qorxdum.
Deyərlər dəli olmusan?
Deməzlər eşqə düşmüşən.
Həyat belədi
gözəl.
Heç vaxt düzün demirlər.
Hələ!
Nə ola yığılasan.
Vay o günə.
Baltasızda yüyürəcək
Üstünə.
Beləcə baş verəndi,
Bizdə zaman gərdişi.
Görənlər düzdə qalıb,
Tək-tək olan haqq işi.

12.03.2003.

Səma aydın göy tərtemiz,
Sanki günəş doğur dəniz.
Görməməkçün göz önünə,
Bulud pərdə tutmuş kənis.

MƏNİM

Səndən küsüb gedəcəyəm,
Ay ömrümü çapan mənim.
Dərd çəkməkdən öləcəyəm,
Ay sevgidən qopan mənim.

Ağzımdakı dadımdın sən,
Könlümdəki gözümdün sən,
Hər an qönçə gülümdün sən,
Ay ağırlı yaram mənim.

Niyə susub, dinmir dağlar?
Gözlərimi qan yaş ağlar,
Sənsiz ömür qubar bağlar,
Sevdiciyim qalam mənim.

Dilin yaman acı olub,
Yadlar mənə bacı olub,
Zaman mənə əlac olub,
Ay başımda tacım mənim.

Çox güvənib, çox sevdiyim,
Özümçün qiblə bildiyim,
Uğrunda sözsüz öldüyüm,
Daha məndən qaçan mənim.

14.09.2007.

ATA

Ata könül bağımıdı,
Bağım xanimanımdı.
O, atamdan yadigar,
Ayrılmaz bir canımdı.

Niyə getdin ay ata,
Anam qaldı tək-tənha.
Gözünün yaşı onun ,
Qurumayır heç daha.

Vəfasızım deyərək,
Ağlayır anam səni,
Bizə gileylənərək,
Yada salır hey səni.

Anam deyə hönkürüb,
Sızlayıb ağlayımmı?
Yetim qalan anamın,
Yarasın bağlayımmı?

Layla dedim anama,
Bizə candan yanana.
O titrəyən səsinə,
Qurban olum ay ana.

Atamdan gileylisən?!
Atamın Leylisisən?!
O səni qoyub gedib,
Sən niyə küsməmişən?!

01.08.2008.

GET

Canın sağ olsun get,
Get.
Get gedə bildiyin qədər.
O mənə fərq etməz,
Toxunur.
Fərqi sən yaşayacaqsan,
Yaşaya bildiyin qədər.
Deməyə çəkinirəm,
Dinməyə qorxuram.
Çünki mən biləndə gec idi.
Bişmiş işə qatmaq,
Mənə məxsus deyildi.
Sadəcə diləyim bu,
Allah peşman etməsin.
Allah peşman etməsin.

07.03.2010.

SƏNİNƏM

Məni xatirəndə yaşatma canım,
Hələ ölməmişəm, yaşayıram mən.
Seni atəşimdə isitmək üçün,
Külümə bürünüb yaşayıram mən.

Niyə susub dilin, lal olub yenə.
Məni hicranında əritmək üçün?
Nə keçir ağlından görəsən yenə,
Külümü göylərə sovurmaq üçün.

Sənsiz də səninem, sən sevməsən də,
Sənin olacağam ölənə kimi.
Bülbül olacağam qızıl qəfəsdə,
Bütün qızıl güllər solana kimi.

Boranda, şaxtada hərarətinəm,
İsti nəfəsinəm, gülən səsinəm.
Nə qədər söyləyim əzizim vallah,
Bütün varlığım mən ki, səninəm.

31.03.2010.

CAVABSIZ ŞEİRLƏR

Bir kəlmə sözün də yoxdu deməyə,
Salam- sabahında qalmayıb daha.
Bəlkə qudurmusan özün deməli,
Gəl görüş vəd edək bir də sabaha.

Yenə duyğularım gəmirir məni,
Yatsam yuxularım soruşur səni.
Ay Allah hissime əsir olmuşam,
Qələmim şeirlə paylaşır səni.

Niyə lal olmusan, niyə dinmirsən.
Söyləmə küsmüsən məndən xəbərsiz.
Səni öldürərəm, bəyəm bilmirsən?
Çalışıb atını tutma yəhərsiz.

Yazın təsiridi qanın oynayır,
Deyib əylənməyə qalxma sən indi.
Fazilə hirsindən coşub çağlayır,
Qiyət, sel gələcək bərk bağla bəndi.

31.03.2010.

MƏLƏK

Mələk xanıma

Adını atan verdi,
Qəlbini Allah sənin.
Mələk kimi Mələksən,
Gözəl baldızım mənim,
Gəl ol sən bacım mənim.

Sən mənim Mələyimsən,
Sevgi dolu nəğməmsən,
Sən ülvisən, gözəlsən,
Niyə bizə gəlmirsən?
Gözəl Mələyim mənim,
Sən ol həmdəmənim mənim.

Mən səni çox sevirəm,
Bəxtin gülsün deyirəm,
Sən buna çox layiqsən,
Əziz Mələyim mənim,
Arzum diləyim mənim.

01.08.2008.

BAKININ SƏHƏRİNDƏ

Günəş dan yerin söküb,
Üfüqə doğru qalxır.
Səni, məni-hər kəsi,
Bütöv Azərbaycanı,
Ürəkdən salamlayır.
Quşların nəğməsindən,
Bülbüllərin səsindən,
Meyxoş olur, el hamı,
Mən sevirəm cahanı.
Mən sevirəm cahanı.

Dərsə gedən uşaqlar,
Müəllimlər tələsir.
Hərə öz işindədi,
Həyat da gərdisində.
Bir qaynar canlanma var,
Bakının səhərində.
Bakının səhərində.

Sahil bağı,
Park,
Bulvar,
Sevənlərə şahiddi.
Nurani qocaların,
Gəncliyinə aiddi,
Bu xatirə xəyallar.
Bizi alıb aparır,
Körpəliyə, gəncliyə,
Bakı səhərində,
Günəş doğan dənizə.
Günəş doğan dənizə.

05.04.2010.

TÜRK DEMƏYƏ QORXURUQ

Millətimin adını,
Dandırıb ad verdilər.
Uşaq kimi qandırıb,
Yaddaşa od verdilər.
Bax beləcə bizimlə,
İkiüzlü zər atdılar,
Kimiyə boyun əti,
Kimiyə can verdilər.
Türk deməyə qorxuruq,
Özümüz-özümüzə.
Niyə sahib çıxmırıq,
Sağlam düşüncəmizə.
Başqasını sevəmməz,
Millətini satanlar.
Sabahını görəmməz,
Qəpiyə satılanlar.
Onlar, üst başa keçir,
Qeyrətsizdilər axı.
Səfəvilər dövləti,
Miras qoyduğu torpaq
Hanı, bu gün hardadı?
Babam Şah İsmayılın,
Ruhu bu gün dardadı.
Deyir mən olmasaydım,
Cümhuriyyət olmazdı,
Cumhuriyyətdən sonra,
AXC olmazdı.
Artıq qeyrətə gəlin,
Vətən torpağınızda,
Düşmən meydan sulayır.
Dönün Vətəndaş olun,
El sizi haraylayır.

Türk deməyə qorxmayın,
Türkün oğuz eli var,
Gücünüzü toplayın,
Torpağın harayı var.
Deyir məni qaytarın,
Qaytarın öz xalqıma!
Qoy doğmalarım gəzsin,
Mənim sinəm üstündə.
Xalqım qalsın qayğıma,
Həsrət yanır köksümdə.

20.02.2014.

XƏZƏR

Nə gözəldi günəşin,
Göz vurməsi xəzərə.
Ləpələrin nəğməsi,
Yol açıb könüllərə.
Elə bil nəğmə deyir,
Məcnun öz Leylisinə.
Fərhad ilə Şirini,
Əsliylə Kərəmi də,
Salamlayıb hər səhər,
Aşıqlərlə görüşür,
Bizim min nazlı Xəzər.
Bizim min nazlı Xəzər.

Bax beləcə seyr edib,
Baxsam sabaha kimi.
Doymaram ki, dənizdən.
Gözlərim ki günəşin,
Doğuşunu görüm mən.
Ləpələrin qoynunda,
Mavi gözlü Xəzərin
O nazlı sevgisinə

Sabahın xeyir deyim,
Bu sevgidən Xəzərin,
San ki gözü yaşarır.
Günəşlə ayrılığın,
Ömrü belə qısalır.
Onlar hər gün görüşür.
Onlar hər gün öpüşür.
Lakin bir türlü olsun,
Sevgililər qovuşmur,
Ayın əfsanəsi tək.
İstərəm ki, mən görüm,
Qayalara qovuşan
Öpüşünü Xəzərin.
İstərəm ki, mən görüm,
Ulduzlarla sayrışan
Coşqusunu Xəzərin.

Üç rəngli bayrağım da,
Sizə keşik cəkəcək.
Bakının gecələri,
Laylanızı deyəcək.
Azərbaycan səması,
Məsun-məsun güləcək.

Qayalara çırpınan,
Ləpələri döymə gəl.
O şahin gözlərinlə,
Öz-özünü öymə gəl.

Vurnuxub sağa-sola,
Ürəyimi boşaltdım.
Mavi gözlü Xəzərdə,
Mən özümə yer tapdım.

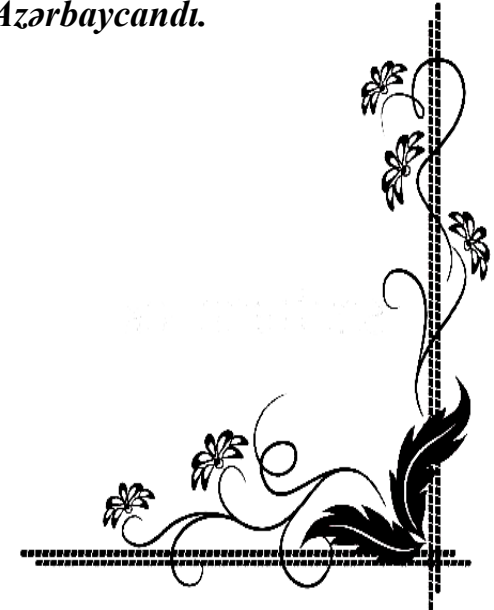
19.08.2010.

YUXUMDA

Mən bu gecə yuxumda,
Kəndimizə getmişdim.
Elə bil ki o anda,
Muradıma yetmişdim.
Mən bu gecə yuxumda,
Kəndimizə getmişdim.
Min sevinc, min həvəslə,
Dağı, daşı gəzirdim.
Sal qayalar gəzirdim.
Qanadlanıb uçaraq,
Səmalarda süzürdüm.
Mən bu gecə yuxumda,
Göyçə göldə üzürdüm.
Nənəmin bişirdiyi
Təndir çörəyin yeyib,
Xoş hal idim o anda.
Atam yuxuma gəlib,
Vətənsiz balam dedi.
Gəzdinmi gəncliyini?
Gördünmü yurd yerini?
Bax onlar da darıxıb.
Doğma nəsillər üçün.

22.05.2014.

*Ürəyimin nisgili var,
Adı Vətəndi
Ürəyimin ah dərdi var,
Adı Göyçədi.
Gözlərimin həsrəti var,
Kəndimiz Cildi.
Kiçiltməyin Vətəni,
Qərbi Azərbaycandı,
Qərbi Azərbaycandı.*

SALAM DEYİN

Salam deyin bu Göyçəyə, bu elə,
Salam deyin Göyçə adlı gözələ.
Salam deyin tarixlərdən süzülən,
Üzü bəri gələn bizim yerlərə.
Salam deyin Göyçə adlı o gölə.
Salam deyin!
Salam deyin!
Göyçə adlı o gölə.

14.06.2014.

UNUTMURLAR

Mə həyatı yazdım,
Yaşananları.
Onlar mənə özü gəldi,
Sadəcə şeir dilində.
Mən də yazdım.
Yazdım ki, yaşananlar
Unudulmasın.
Yazdım ki,
Unudulmasın, bizi yaşatsın.
Heç olmasa yaşananlardan nəticə,
Qonşulardan dərs alağ.
Axı bunun nəyi pisdi?
Nəticəsi göz önündə.
Yoxdan dövlət yaratdılar.
Biz olanları itirdik.
Çünki onlar unutmurlar,
Unudanları da sevmirlər.
Deyirlər,

“Unutdunsa ölüsən.”
Tarix də bağışlamır,
Biz tək unudanları.
Səni sənə unutdurur o zaman.

Unutmadılar,
Yoxdan tarix yazdılar.
Unutmadılar,
Yoxda dövlət yaratdılar.

07.03.2010.

DÜNYA NİYƏ DƏYİŞİR

Dünya niyə dəyişir?
Kimdi onu dəyişən?
Ya sən, ya mən,
Ya da biz.
Biz kimik...
Hə?..
Dövlət xadimlərimiz.
Xətirimə dəyirsən,
ABŞ böyük qardaşım,
Avopa da bacımdı.
Rusiya da babamdı.
İndi sözün varmı de.
Onlar bir yırtıcıdı,
Biz onların ovuyuq.
Ərazilər bölünür,
Səkkizlik arasında.
Belə-belə bölmələr,
Çəkişmələr, didmələr.
Qovğalar, qarışmalar,
Ara qarışdırmalar,
Didib parçalayırlar,
Bizi öz içimizdən.

Üsulca ayırırlar,
Bizi öz kökümüzdən.
Hamısı müsəlman ölkə,
Hamısı din qardaşımdı.
Axı mən neyləyim ki,
Dünyada güclü olan,
Aslanlar çox zalımdı.
Amma zalım dünyanın,
Bir ədalət üzü var.
Bu Allahın qurduğu,
O nizam tərəzidir.
Ey hegemon dövlətlər,
Sən əyib- düzdüyünü,
Bağışlamır o kişi.
Təbiəti oynadıb,
Öz yerini bil deyir,
Ədaləti gör deyir.
Dünya niyə dəyişir.
Bu sevgi timsalında,
Yer də, göy də birləşir.

SOYQIRIM

Hayeslərdən
Heç soruşan olmadımı,
Atam, Babam!
Bu Türk, Türklər.
Sizi niyə qırır axı?
Soyqırımlar halğa kimi,
Niyə sizin boynunuza
Keçir axı?
Soyqırımını tanıyıram
Deyən kəslər,
Yaltaq kəslər,

Yalaq kəslər.
Bu gün çaqqal
Erməninin əllərində,
Alət olan nəhəng kəslər.
Bir gün dönüb,
Erməniyə yem olacaq,
Öz qazdığı quyularda,
Erməniyə qul olacaq.
Dədələrimiz gözəl
Demiş,
“Əkdiyini, biçəcəksən.”
Səndə bir gün.

DÜNYA MALI

Dünya malı
dünyada da qalacaq,
Niyə səndən inciyim ki?
Dünya malı tapıldı,
Bacım tapılmayacaq.
Niyə səndən inciyim ki?
Bu inciklik deyil ki.
Uman yerdən küsərlər,
Bir də sənə deyim ki,
Hər meyvəni yeməzlər.
Qismətində olsa o,
Sonda sənə gələcək,
Dünya malın sevənlər,
Dünyaya gəlidiyi tək,
Dünyadan lüt gedəcək.
Bunu bilməyən varmı?
Ay mənim əziz dostum.
Qəlbimdən kecnələri,
Yazmağımla mən susdum.

KÖLGƏLƏR

Kölgələr,
Kölgələr,
Bir də kölgələr.
Kölgələr üstünə duman çən gələr.
Sənin arzuların mənim əlimdə,
Mənim arzularım məndən uzaqda.
Arzu dəryasında boğulan kəsin
İstəyi diləyi yenə arzular.

Hər cığır, hər bir iz mənə tanışdı,
O, həmin baxışdı,
həmin yarışdı.
Saxda gülüşlərdə təbəssüm olmaz.
Həyatın özü də bax,
bir yarışdı.

14.05.2009.

UNUTMA MƏNİ

Daha məndən danışanda,
Xatirədək danışırısan,
heyif ki.
Ürəyinin başında yox,
Yaddaşlarda yaşadırısan,
Heyif ki.
Söz düşəndə hərdən-hərdən,
Danış məndən,
Bir az pəsdən,
Ürəyindən keçənləri
bölüşərək,
Yenə səslən.
Uzaqlarda olsam belə,

Ömrü mənsiz vermə yelə.
Məndən çoxlu giley elə.
Bax bu sevgin çatsın mənə.
Çünki insan
Sevdiyindən gileylənər.
Qoy bunları deyim sənə.
Sevən ürək qüdrətlənər.
Sevən ürək qüdrətlənər.

30.04.2004.

Sordum ürəyimdən
Sənin yerini.
Qəlbimin başını göstərdi mənə.
Dönüb sənə baxdım,
Sım-sıcaq gözlərinə.
O gözlərində gördüm
mənim könlü evimi.

Yalvarıram ürəyimə,
Məni imtahan etməsin.
Yalvarıram kürəyimə,
Arxamı yerə verməsin.

**AY MƏNİM ŞİRİN PAYIM
AYXANIM**

Sənsən mənim ürəyim,
Sənsən bu çətin yolum.
Sənsiz söylə həyatda,
De mən necə var olum?

Səninlədir xəyalım,
Səninlədir hər anım.
Yaşadığım dünyada,
Sənsən mənim cahanım.

Ay mənim şirin payım,
Səsim, ünüm, harayım.
Anan qurban!
Həyatı
Qoy səninlə yaşayım.

Oxu Ayxanım, oxu.
Qəlbimə naxış toxu.
Ötən acı günlərim,
Dönüb olsun bir yuxu.

AYXAN

*Oğlum Ayxan üç yaşında məndən
çayı bu müraciətlə işləmişdir.*

Səma rəngli nəlbəkiylə,
Armudu istəkanda
Mənə çay gətir ana.

Çay istəyənlə istəyinə,
Qurban olum ay bala.

Çox sevirəm bilirsənmi,
Sənin nadir,
Sənin rəngli
Sözlərini.
Sənin rəngli
Sözlərini.

OĞLUMDAN MƏKTUB

*Oğlumuz Ayxanın 8 yaşı hələ tamam olmamışdı.
Xəyalən Amerkada oxuduğunu təsəvvür edərək
ailsinə yazdığı məktubu sizinlə olduğu kimi
paylaşırım.*

Salam ana!
Necəsiniz?
Mən Amerkadayam. Burada hər şey qəribədi.
Səni çox istəyirəm. Bura, canım Azərbaycanım
tək çox gözəldir.
Atam necədir?
Məndən salam de.
Mən isə burada oxuyuram.
Özümə dostlar tapmışam.

*Ayxan Şahbazlı.
26 noyabr, saat 09-05. 2009.*

**ƏZİZ OĞLUMA
CAVAB MƏKTUBU**

Salam oğlum!

Səni salamlayan anan və atandır.

Necəsən?

Dərslərin necə keçir?

Çətinlik çəkmirsən ki?

Çalış özünə yaxşı bax. Sağlığına və dostlarına qarşı diqqətli ol. Hər zaman özünə hörmət et. Özünə hörmət edənə, hər kəs hörmət edir. Böyüklərə sayqıyı unutma. Çalış adətlərimizi orada təbliğ edəsən. Dərslərini yaxşı oxu ki, canım Azərbaycanımın gözəlliyini qoruya biləsən. Vətən sizin kimi ağıllı gəncləri ilə gözəldir və sizin tək günü- gündən gəncləşir. Bizdən otaq yoldaşlarına və dostlarına salam de.

Qarşıdan gələn Qurban Bayramın mübarək olsun! Allah sənə neçə-neçə qurbanlar kəsib yetimləri doydurmaq imkanı versin. Amin! Yoldaşlarını bizim adımızdan təbrik etməyi unutma. Sağlıqla qal, oğlum, öpürəm, gözümün nuru, Allaha əmanət ol!

Hörmətlə anan

Fazilə Yəhya.

26.09.2009.

ŞÜKÜR SƏNƏ İLAHI

Səhər-səhər sən məni ,

Yuxudan oyadanda,

Hərdən əsəbləşirəm,

Söylə hiss edirsənmi?

Susursan,

Nə hə, nə də yox.

Cavab gəlmir ki, səndən.

Ayxan yuxudan durur,

Ana, ana,

Ay ana.

Can ana.

Bütün analar kimi,

Məndə qurbanam sənə.

Ay mənim körpə balam.

Ay gözümün işığı,

Atanı da çağır gəl.

Birgə nahar eyləyək,

Allah verəndən yeyib,

Allaha şükür eyləyək.

Şükür sənə ilahi,

Milyonlar kərə şükür.

Biz yeyib azaldırıq,

Sən özün yenə yetir.

Şükür sənə ilahi,

Bügünkü günə şükür.

Sabaha ümd verən,

Yaradan sənə şükür.

19.03.2012.

QAYTAR KƏDƏRİMİ

Qaytar kədərimin qəm karvanını,
Yalana bənzəyən həqiqətimi.
Qaytar göylərimin dan ulduzunu,
Şəfəqə bənzəyən ləyaqətimi.

Qaytar ümid dolu yaşantımı da,
Hərnəysə mənimdir, qoy mənim olsun.
Çıx get sevinc dolu göz yaşlarımda,
Sənə hədiyyəmdən hədiyyəm olsun.

Getsən nə olacaq, nə dəyişəcək?
Bəlkə göydən yerə ulduz düşəcək?
Hələ bilmək olmaz həyat nə deyir?
Sən yeyə bilmədin kimsə yeyəcək.

23.04.2008

QISQANMAQ

İSTƏYİRƏM

Qısqaqmaq istəyirən,
Hərdən səni sənə də.
Qısqaqmaq istəyirəm,
Yeridiyim yolada.
Qısqaqmaq istəyirəm,
Səni özümdən belə.
Gör bir hələ nə keçir,
Dəli könlümdən yenə.
Hərdən əlim titrəyir,
Tellərinə dəyəndə.
Mənə yanakı baxıb,
Gülüb boynun əyəndə.
Qısqaqandım,
Qısqaqıram,
Qısqaqacam yenə də
Çünki sevgim var sənə,
Çünki sevgim var sənə.

04.02.2004.

YETİM

Mənim bəxtim daş üstündə,
Axtarıram tapammıram.
Ürək daşlaşıb köksümdə,
Qapısını açammıram.

Qəriblikdə qaldım yetim,
Yetim yaşamaq çox çətin.
Yetimlikdə qal ay yetim,
Qoy namərdlər qalsın yetim.

Faziləyəm var Allahım,
Demirəm yoxdu günahım,
Ay işimə pəl vuranım,
Bil ki, göyə qalxır ahım.

05.04.2007

KEÇDİ

Gözlərində gülüş var,
Dodağında təbəssüm.
İgid oğul istəyir,
Onu görüb sevməsin.

Gəlib dursa yanında,
Ağlını başdan alar.
Bircə nazı qəməsi,
Qəlbini oda salar.

Ondan xahiş etlədim,
Üzümə gülüb keçdi,
Baxışıyla büsbütün,
Varlığım çalib keçdi.

Bir söz söylə sözündən,
Bəndə salım mən səni.
Hicranının oduyla,
Dərdə saldım sən məni.

Uzaqlara getdi könlüm,
Özümdə bilmədim hara?
Nəydi görən məni sıxan,
Haysız-küysüz çəkdi dara.

Gördüklərim damla-damla,
Ömrümü talan eylədi.
Yaşadığım bu dövrəni,
Həyatı viran eylədi.

KİMƏ QALACAQ?

Getsən nə olacaq, nə dəyişəcək?
Hələ bilmək olmaz həyat nə deyir?
Bəlkə göydən yerə ulduz düşəcək,
Ay məndən küsənim, qəlbin nə deyir?
Bax, bütün bunlara qəlbin nə deyir?

Sənin itirdiyin mənim saf eşqim,
Dildən–dilə düşüb dastan olacaq.
Sənsiz bu həyatı ömür- gün seçdim,
Yaşasam ayrılıq kimə qalacaq?

Sənsiz yaşamağa dəyərmə ömür?
Hicranın vüsali bal kimi zəhər.
Sənsiz əl çatmazdı bir qara kömür,
Yüyəni əlimdədi, boş qalıb yəhər.

Niyə dəyişmərsən məni özüntək?
Daha yaşamağın mənası qalmır.
Od tutub yanacaq sənsiz ölüm tək,
Bax, onda həyatın mənası qalmır.

11/05.2013

ŞAİR

Həsətimin üstündə,
Bu gün qanad çırpıram.
Yenə şair köksündən,
Hərifləri sökürəm.

Sökürəm ki, bax belə,
Şairlikdən əl çəkəm.
Yazıram ki, bəlkə də,
Sözümün qurdun tökəm.

Mən tək şair olmağa,
Nə var axı ay xanım,
Sən tək şair olmağa,
Qoy qalmasın gümanım.

Sözü uzatmaq ilə,
Di şair olmur axı.
Köhnə nağıl deməklə,
Yenilik olmur axı.

QƏLBİM

Göz nurum mənim,
Göz nurum.
Sən yat gözlərimin işığı,
Könlümün yaraşığı.
Sən yat,
Sən yat ki, məni satan,
gözlərimin göz yaşını görməyəsən.
Ona şahidlik etməyəsən.
Onsuz da mən ağlamıram ki!
Axı ağlamaq acizlikdi.
Sadəcə gözlərimdən.
Qeyri- ixtiyari
Sel kimi yaşlar axır.
Axı mən neyləyim,
Dünyamı acımasızdı?
Yoxsa mənim özümmü?
Bunu deyə bilmərəm,

Ancaq yoxsul deyiləm.
Mənim zəngin dünyam var,
Həm Allahım, həm də ki,
Məhəbbət dolu qəlbim.

22.07.2009.

ÜRƏK DEDİLƏR

Burada bax!
Sinəmdə,
bir nöqtədi ağrıyır.
Getmişdim həkimə,
Baxıb yoxlasın deyə.
Adına ürək dedilər,
Kimə gərək dedilər.
Sordu vermisen kimə,
Vurubdu yerdən-yerə.
Söylədinmi de niyə?
Bəlkə o, qansız idi,
Əgər beləydi onda,
Niyə gəzdin şərəfsiz?
Ürəyinə sahib dur,
O, sənə çox lazımdı.
Ürəyinə sahib dur,
Oğul böyüt arzundu.
Osuz da ki, dünyanın,
Bir üzü namərd gəlib.
Mənəm deyən həyatın,
Qabağımı dərd kəsib,
Axımını saxlayır.
Güya öz-özlüyündə,
Zamanı qabaqlayır.

Yox əzizim,
belə yox!
Belə getməz bu dünya.
Get qaytar ürəyini,
Sənə yetməz bu dünya.
Sənə yetməz bu dünya.

19.11.2003.

BU SƏHƏR

Bu səhər yolum üstə,
Ürkək bir ceyran gördüm.
Bir ovçu onu vurdu,
O ölmədi mən öldüm.

Dağlar qızı ceyran sən,
Gözlərinə heyran mən.
Bilki əcəlsiz ölsəm,
Günahkarım sənsən sən.

Yenə əlimdə qələm,
Səni sənsiz gəzirəm.
Ay məni qərribilən,
Yolunda can verirəm.

İzin üstə duraydım,
Hey yanında olaydım.
Mən kəsəndə könlümü,
Naz-qəmzənlə alaydın.

Nə xanam, nə vəzirəm,
Yoxluğundan bezirəm.
İtirdiyim qəlbimi,
Sətirlərdə gəzirəm.

Bu sabah bir gözəl gördüm,
Gözləri ürkütdü məni.
Yaxşı-yaman sözlər dedi,
Sözləri ürkütdü məni.

13.11.2005.

YAZ ÇİÇƏYİNƏ

Sən mənim ümid qapım,
Həm də pənah yerimsən.
Həm gümanım, həm eşqim,
Həm də vətən dilimsən.

Tutub əllərindən mən varaq-varaq,
Könlümü tək sənə oxudacağam.
Alıb götürdüün eşqin çırağın,
Təzədən özünə qaytaracağam.

Dönəcəm əlində yaz çiçəyinə,
Ətrimi nəfəsin duyacaq hər an.
Sənin can verdiyin körpə eşqimin,
Ən şirin laylasın çalacam hər an.

Yatıb yuxulara qatılmaq üçün,
Hətəda saniyəni salacam saya,
Hər an mən yanına qayıtmaq üçün,
Minbir bəhanəylə qaçacam sənə.

27.02.2006.

ANAM SAZIMI YANDIRIB

İçimdə bir od yanırdı,
Atəşindən qor olmuşdu.
Gözlərimdən axan yaşlar,
Yolum üstə sel olmuşdu.

Bu od sözün atəşiydi,
Günəş gözün gülüşüydü,
Dodağında açan güllər,
Bir ömürün nəşəsiydi.

Sazım yandı təndir üçün,
Çörək gətir pendir üçün,
Anam sazımı yandırır,
Siz doyunca yeyin-için.

Mizrablar telə dəyəndə,
Boynunu saza əyəndə,
Gözümün biri ağlayır,
Aşıqlar sözün deyəndə.

Faziləyəm yandım odca,
Yandım qorda, yandım odca,
Sazımı odca yandıran,
Mən yanırım hər gün odca.

19.07.2010.

DÜNYA

Dünya yaman sancılanıb,
Çalxalanır sağa-sola.
Vaxt- vədəsi tamamlanıb,
Nə istəyir torpaq ağa?

Udduğundan doymadımı?
Yeyib-içib uymadımı?
Bizi darda qoymadımı?
Axı nədir dərdin, qağa?

Ölmüş atı mahmızladın,
Cilovunu tarazladın,
Yenə kimi güdazladın,
Sorğusuz,sualsız dargə?.

Mərđi namərđlə dəyişdi,
Görən dedi bu nə işdi?
Fələk gərđişin dəyişdi,
Dünyamıza saldı qovğa.

21.07.2010.

GÜNAZ TV

*ABŞ-n Çikaqo şəhərindən yayımlanan Günaz tv
sevənlərə.*

Qoy yayılsın dünyaya,
Səsimiz Günaz TV.
Qoy sevinclə döyünsün,
Qəlbimiz Günaz TV.

Türk ulusu türk andı,
Tutubdur haqqın yolun.
Qoy zəfərlər qazansın,
Oğuz eli, türk qolu.

Şimal, Cənub nə lazım,
Vətəni bütün yazın.
Azərbaycan deyənin,
Adını eşqlə yazın.

Xüdəfərin körpüsü,
Can ciyərin hörgüsü.
Birləşsin başla bədən,
Günaz olsun körpüsü.

DAĞLAR MƏNƏ YOL EYLƏYİN

Çıxıb gedəcəyəm dağlara sarı,
Dağlar, mənə yol eyləyin, gəlirəm.
Unudub həm əhdi, həm də ilqarı,
Dağlar, mənə yol eyləyin, gəlirəm.

Gəlim layla çalın siz mənə yenə,
Bürüyün, bələnim dumana, çənə.
İlahi məhəbbət gəlsin könlümə,
Dağlar, mənə yol eyləyin, gəlirəm.

KÜSMƏ MƏNDƏN

Yenə şairliyim tutubdu mənim,
Səndən gileyliyəm şer yazacam.
Daha məhəbbətin sönübdü sənin,
Bu yerdə özümə qəbir qazacam.

Sənin haqqın çatır küsməyə məndən,
Deməsən, axı mən hardan biləydim?
Mən də çox inciyib küsdüm ki, səndən,
Kaş ki, bir bunları sənə deyəydim.

Tez küsüb, tezəcə də barışan canım,
De axı küsməyə səbəbin nədi?
Küsmüsən barışaq, qadını alım,
A Qiymət, bu qədər işvə-naz nədi?

01.04.2010.

SÖZ USTASI

Xalq şairi Zəlimxan Yaquba

Bizim şair söz ustası,
Mən nə deyim sizə indi?
Söz sərrafı, söz hakimi,
Mən nə deyim sizə indi?

Sözü necə oynadır,
Sözü, sözlə oynadır.
Elə bilki qazanda,
Sözdən plov qaynadır.

Bizə ustad yanında,
Söz demək düşməz əlbət.
Mənim də var qanımda,
Deyirəm ondan xəlvət.

YAŞAYIRIQ

Sən həyat eşqi ilə yaşayırsan,
Mənsə çabalayıram.
Sənin üz-gözündə sevinc var.
Məndəsə kədər seli.
İşlər tamamlananda,
Ömür başa çatacaq.
Ürək artıq əşyatək,
Bir küncə sığınacaq.
Bu qədər ağır yükü,
Sonatək daşımacaq.
Ruhum necə deyəcək,
“Bax bizdə yaşayırıq.”

18.09.2007.

BURAXDIĞIN YERDƏYƏM

Buraxdığın yerdəyəm,
Axan göz yaşlarımla.
Sənin kəməndindəyəm,
Hislərimlə oynama.

Həyat məni çağırır,
Mən neyləyim bilmirəm?
Ayrılıq məni yorur,
Özümə gələnmirəm.

Çırpınıram yenə də,
Yerlə göy arasında.
Tonqal yanır köksümdə,
O isə ədasında.

Aylı gecəyəm sənsiz,
Ulduzların yanında.
Sənin ruhun yaşayır,
Saf eşqimdə, canımda.

29.11.2008.

QOCA DÜNYA

Mən ağlamıram ki,
Sadəcə gözlərimdən
Gilə-gilə yaş axır.
Inancımı,
güvəncimi,
sevincimi axtarıram.
Ümüdümü axtarıram.

Yalançı dünyamızın,
Qaranlığı sökülür.
Dan üzünün torunda,
Həqiqətlər görünür.
Çünki həqiqət acı,
Dünyamız baş tacıdır.
Həqiqətin önündə,
Sən özün de hardasan?
Niyə susdun,

Qoca dünya?

Həqiqətin önündə sən.
Niyə susdun,

Qoca dünya?

Yenə tənha qaldım ki, mən.

14.03.2009.

**SƏNƏ
VERDİYİM KÖNÜL**

Saniyələr dəqiqələri,
Dəqiqələr saatları,
Saatlar günləri
Tamamladı.

Sən dinmədin,
Gözüm yollarda qaldı.
Günlər həftələri,
Həftələr ayları,
Aylar illəri səslədi.
Sən eşitmədin,
Bəlkə eşitmək istəmədin.
Yoxsa susmağınla,
Cəzamı verdin?
Verdiyini bu cəzanın,
Səfasını çəkdimmi?
Hadi söylə,

Söylə, biləlim.
Söylə, eşidəlim.

Hə.. dinmirsən.
İllər sənə azlıq edir?
Əsirlərmi gözləyirsən?
Yoxsada
eranımı?

Axı nədi məqsədin?
Bircə bunu bilsəydim.
Səni salamlayırdım.
Sənə verdiyim könlü,
Verdiyim tək alardım.

06.08.2009.

ATA İTKİSİ

*Gəlinimiz Nilufər xanımın
atasının ölümünə ithafən*

Allah rəhmət eləsin!
Başın sağ olsun canım.
Könül istərki sənin,
Yanıdaca olalım.
Nə yazıq gələ bilməm,
Atanı itirmisən.
Dərdini bölə bilməm,
Bu halımı görmürsən?
Könül istərki sənin,
Lap yanında olaydım.
Həm sağında olaydım,
Həm solunda olaydım.
Könül istərki sənin,
Mən yanında olaydım.

Yaşamışam bilirəm,
Ata itkisini mən.
Yaşamışam bilirəm,
Ata sevgisini mən.
Gözlərim hey axtarır,
Atamın kölgəsini,
Mən unuda bilmirəm,
Anamın qəm səsini.
Atanın baxışları,
Ana qucağı isdi.
Ata! sənin həsrətin,
Daha səbrimi kəsdi.
Anamın gözü yolda,
Qulağı da səsdədi.
Yanına gəlmək üçün,

O, böyük həvəsdədi.
Deyir məni səsləmir,
Yəqin daha istəmir.
Qoyun yanına gedim,
Dərdinə həmdəm edim.
Qoyun yanına gedim.
Sən babanı istədin,
Anan da qocasını.
Allah səbirlər versin,
Alan bilir vaxtını.

24.06.2011.

GƏL, GEDƏK

Deyirsən məni də özünə apar,
Gəl gedək, ay sənə qurbanın olum.
Gözlərim qor qoyur, ürəyim yanır,
Gəl gedək, ay sənə qurbanın olum.

Gəl gedək ayağın yerə dəyməsin,
Sənə sığal çəkim, səni oxşayım.
Dinib danışmağa söz tapılmasın,
Gəl gedək, ay sənə qurbanın olum.

Yollar, cığırlar da dolaşır düşsün,
Bizi sevənlər də qoy bizdən küssün,
Vüsalın həsrəti qəlbini üzsün,
Gəl gedək, ay sənə qurbanın olum.

Gəldim ki, bəxtimin atını minim,
Sənsiz darıxıbdı başımda telim,
Yolumu gözləyir vətənim, elim,
Gəl gedək, ay sənə qurbanın olum.

16.10.2013.

ÖLÜM CAVANLAŞIR

Bu şəkil ömrümün qızıl vərəqi,
Xatirə saralıb, solmayır heç vaxt.
Bu şəkil ömrümün gənclik nəfəsi,
Mən də cavan idim deyirlər, bir vaxt.

İndi xala desən diskiniyəm hey,
Hələ qocalığı qəbul etmirəm.
İstəməz olsam da çalınacaq ney,
Nə olsun özümə qoca demirəm.

Deyirlər nə tezcə biz qocalırıq,
Ruhumuz bədəndə hələ cavandı.
Təsəllim budur ki, biz ucalırıq,
Ölüm cavanlaşır, Allah amandı.

Xatirə gəzdirir bu şəkil məndə,
Dönüb gəncliyimə, geri baxıram.
Ey həyat bir izim varmı de səndə?
Elə düşünürəm, dağa qalxıram.

Hələ də cavanam deyirlər dostlar,
Bilmək olmayır ki, nə qalıb sona?
Yazda qonaq gəlir eyvana quşlar,
Qəlbə məlhəm olur, ruh verir cana.

17.10.2013.

Şair kövrələndə Allah amandı,
Yerlər də, göylər də ağlayır onda.
Göydəki quşlar da qanad saxladı,
Qoca tanrıya da xoş gəlir onda.

05.11.2013

GƏLDİM

Sənsiz darıxmışam mən sənin üçün,
Bəxtimin taxtını yazmağa gəldim.
Silib göz yaşınla itən ümidin,
Yerində bağ- bağça salmağa gəldim.

Boranda, tufanda, çovğunda batdım.
Şaxta, qar bilmədən könlündə yatdım.
Məcnun tək özümü çöllərə atdım,
Həsrətin dəmini pozmağa gəldim.

Gəldim, çələng hörüm telinə sənin,
Bu gün bal tökülüb dilinə sənin.
Yığış qonaq gedək elinə sənin,
Küsülü könlünü almağa gəldim.

06.11.2013.

MƏN BİR KÖNÜL İTİRMİŞƏM

Mən bir könül itirmişəm,
Axtarıram, tapammıram.
Ömrü başa yetirmişəm,
Geriyə yol açammıram.

Bu həyatdı sənli, sənsiz,
Bu qismətədi mənli, mənsiz.
İndi yetiməm kimsəsiz,
Taleyimdən qaçammıram.

De mən kimə neyləmişdim?
Kimdən giley eyləmişdim.
Demirəm ki, sevməmişdim,
Sevdiyimə çatammıram.

Faziləyəm küsdüm yardan,
Gileyliyəm bu həyatdan,
Öldür mənə, ay yarıdan,
Yuxusuzam, yatammıram.

20.10.2013

SƏNİN DEYİLMİŞ

Sən demə, sənə deyilmiş,
O sinəndə gəzdirdiyin.
Sən demə, mənim deyilmiş,
Bu sinəmdə gəzdirdiyim.

Alıb məndən aparıblar,
Ruhu candan qoparıblar,
Məni gözdən çıxarıblar,
Gözlərimdə gəzdirdiyim.

Mənzil uzaq, ömür dolaş,
Gəl bu yolu sən indi aş.
Xəyalını qurmazdım kaş,
Ürəyimdə gəzdirdiyim,
Ürəyimdə gəzdirdiyim.

20.10.2013.

DEYƏRƏM

Onu ürəyindən çıxar, mənə gəl!
Bax onda mən sənə bir ər, deyərəm!
Xəncəri çıxarıb ya bağrımı dəl?
Boynuma atılan bir şər deyərəm.

26.10.2013.

DEYƏRDİM

Özümü özümdən qaçıra bilsəm,
Sanardım dünyanın bəxtəvəriyəm.
Könlümü quş kimi uçura bilsəm,
Deyərdim göylərin bir mələliyəm.

DÖNDÜ

Niyə ürəyimi çaldılar mənim,
Ürəyim bir anlıq xəzələ döndü.
Səndən gileyliyəm, ay ömrüm səndən,
O sevgi bağçamız məzara döndü.

27.10.2013.

CANIM

Bir gün bitəcəyəm damlalar kimi,
Axıb çuxuruna çatmadan, canım.
Bəlkə sevəcəyəm dəlilər kimi,
Xatirən olacam əbədi, canım.

Isti yuvamıza soyuq qış gəldi,
Nurlu gözlərimdən yenə yaş gəldi,
Yolumun üstünə qaya, daş gəldi,
Arzuya, murada çatmamış canım.

217

Mən elə sevmişdim ilk bahar kimi,
Könlümü vermişdim ilk nübar kimi,
İndi sızlayıram ixtiyar kimi,
Gecələr yuxumu yatmıram, canım.

27.10.2013.

DÜŞÜNÜRƏM

Bir gündə qocaldım,
Bu gün deyəsən.
Daha kərpiclərim geri sayılır.
Bu ömürdən keçən hər –bir günümün,
Ayları, illəri geri sayılır.
Gözüm yaxınlığa çətinlik çəkir,
Ürəyim get-gedə çox tez kövrəlir.
İndi alınıram hər adi sözdən,
Deyirlər yaş üstə artıq yaş gəlir.
Nə bilim Fazilə!
bu düşüncələr,
Məni karvanında aparır hara.
İndi hər-bir anım çəkilir dara.

21.09.2013.

SƏNDƏN DOYDUM

Sən məndən doydunmu?
Deyə bilmərəm.
Amma
Mən səndən doydum!
Laqeydliyindən,
biganəliyindən,

218

Diqqətsizliyindən,
Müştəbəhliyindən.
Təkəbbüründən
doydum.
Məndə çalışacam ki,
Artıq sənin tək olum.
Sənin öz xörəyinlə,
Hər an qonağın olum.
Bax beləcə qaytarım,
Sənin payını sənə.
Sevmədiyim söyləyim,
Sevgi gəlsin qəlbinə.
Əgər qəlbin var isə,
Onda anlarsan məni,
Yox, əgər qəlbin yoxsa,
Onda qınamam səni.

10.11.2013.

BAXAR

Deyirsən doymuram mən gözəllikdən,
Gözəl göz hər zaman gözələ baxar.
Yandır tüstülənsin o üzərlikdən,
Fikirlər yayınar, göz ələ baxar.

Hər kəs məftun olur gözəl görəndə,
Bağçada gülləri gözəl dərəndə
Ala gözlər gözəlləri süzəndə,
Özünü itirib düz ələ baxar.

GECIKMIŞ BƏNÖVŞƏ

Mən gecikmiş bənövşə,
Sənsə bir qarlı dağsan.
Mən yetişmiş bir ürək,
Sən də əhdə ilqarsan.

İllər fəsli yaşar tək,
Sən illəri yaşadın.
Ömrün oldu gül çiçək,
Sən gülləri yaşadın.

Mən gecikmiş bənövşə,
Ürək təkəki yaşadım,
Hər gün, hər an dəyişən,
Bir ömürə başladım.

Budur hər ikimizdə,
Gövdəyə çevrilmişik.
Sən köklü bir gövdəsən,
Eyni yolu gəlmişik.

İllər ötüb keçəcək,
Yaş bizə yad gələcək.
Fəsillər sərtləşəcək,
Qarıya qış gələcək.

Ruhumuz cavan hələ,
Deyəcəyik hər zaman.
Oxu məni, vərəqlə,
Qalma səndə nagüman.

07.05.2014.

ALIN YAZIMIZ

Fazilə Yəhya:

Mən onu görmüşəm, görüb gəlmişəm.
O uçuq körpünü hörüb gəlmişəm.
Sənə sevgi dolu ürək vermişəm,
Deyirsən beləymiş alın yazımız.

Qiyət Məhərrəmli:

Ay sənin dilinin şəhdinə qurban,
Pozulmaz andına, əhdinə qurban.
Ürək ovsunlayan cəhdinə qurban,
Şükürkü beləymiş alın yazımız.

Fazilə Yəhya:

Qurbanın qoyundan, quzudan olsun,
Əhdimiz çörəyin duzundan olsun,
Ay bacım, deyirəm payın çox olsun,
Nə gözəl beləymiş alın yazımız.

Qiyət Məhərrəmli:

Qurbanlıq qoyunun, quzun var olsun,
Xeyir bərəkətin, ruzun var olsun,
Süfrəndə çörəyin, duzun var olsun,
Yaxşı ki, beləymiş alın yazımız.

Fazilə Yəhya:

Gəl gedək mənimlə bizim ellərə,
Qoy səni beləyim Göycə güllərə,
Fazilə qurbandı şirin dillərə,
Nə gözəl beləymiş alın yazımız.

SALAM DEYİN

Salam deyin, bu Göyçəyə, bu elə,
Salam deyin, Göyçə adlı gözələ.
Salam deyin tarixlərdən süzülən,
Üzü bəri gələn bizim yerlərə.
Salam deyin, Göyçə adlı o gölə.
Salam deyin!
Salam deyin!
Göyçə adlı o gölə.

14.06.2014.

EŞQİMİ

Mən eşqimi ağlayıram,
Ölən eşqimi.
Məzara qoymaq istəyirəm,
Məzarsız qalan eşqimi.
Nə ürəyim gəlir,
Nə də ki, əlim,
Öldürüb dirildəm
Yetim eşqimi.
Öldürüb dirildəm
Yetim eşqimi.

AY ADAM

Qatılmış bir ürəklə yaşadın,
Yazıq, hayıf bu ömürə, ay adam.
Kimlər gəldi, kimlər getdi dünyadan?
Gəlməz oldun mərhəmətə, ay adam.

Keçmişini tez unudub, tez sildin,
Yaxşı- yaman, hörmət, izzət bilmədin.
Namərd oldun edənləri görmədin,
Qarşı gəldin xoş niyyətə, ay adam.

Faziləyəm sənə deyim unutma,
Mən aslanam dişi deyib oyatma,
Dünən gördün, bu gün şıllağın atma,
Su arxından hey su gələr, ay adam.

28.08.2014.

GƏLMƏDİN

Yaxın oldun ürəyimə lap yaxın,
Amma orda nələr oldu, bilmədin.
Bu yaxınlıq yaxın qədər uzaqdı,
Uzaqlığı yaxın etdim, görmədin.

Başın şirin xəyallarla dolaşdı,
Ağlın çaşdı, gözün yaman qamaşdı.
Sevən könlüm bu həsrətdən alışdı,
Sənsə baxıb lal- kar oldun, dinmədin.

Küsdü ürək sevdəsindən çox yaman,
Fələk buna niyə verdin de aman?
Saxla mənə ürəyində bir güman,
Bu gümanım ümman oldu gəlmədin.

Faziləyəm qəriblikdi qərib səs,
Yoxmu məndə bu görüşə bir həvəs.
Sənsiz qalıb kəsilsə bu nəfəs,
Demə, qərib göz yaşımı görmədin.

29.08.2014

GECƏLƏRİN ŞAIRİYƏM

Gecələrin şairiyəm,
Şair sevgidən doğulur.
Gündüzlər yaza bilmirəm,
Könlüm sevgisiz yox olur.

Mən beləyəm neyləyim ki?
Bəxtimə sevmək düşübdü.
Həsrətindən yazacam ki,
Saçlarıma dən düşübdü.

Şair sevgidən doğulur,
Üstü unlu bir sevgidən.
Mayası məhəbbət olur,
Həsrəti ürək göynədən.

Ürək seversə anlayar,
Sevməyənlər hardan bilsin.
Şairlər də yas saxlayır,
Gözlər olsun ki, görməsin.

Mən qəribəm, qəriblik də,
Göyə qalxmağa qoymurlar.
Şeir yazdım Göyçəmizdən,
Dərimi duzsuz soymurlar.

05.09.2014.

BU TAYDA GÖYÇƏSİZ QALAN ÜRƏYİM

Gülüm Göyçədə qaldı,
Gölüm Göyçədə qaldı,
Atam sığal çəkdiyi,
Telim Göyçədə qaldı.

Qəribi qərib anlar,
Dərdini bilib anlar.
Gör biz qərib olalı,
Köçübdü neçə canlar.

30.08.2014.

Yenə sənsiz qalmışam,
Yerlə göy arasında.
Sənə şer yazmışam,
Qözümün qarasında.

Ürəkdə təpərim yox,
Dizlərimdə taqətim.
Deyiləsi sözüm çox,
Susmaq olub qismətim.

Ürəyim əsir sənsiz,
Qərarım kəsir sənsiz,
Vüsəlın çox şirindi,
Həsərətın keçmir sənsiz.

13.09.2014.

BAYATILAR

Kəklik qoxulu dağlar,
Sənsizlikdən darıxdım.
Çağlayan buz bulaqlar,
Susuzluqdan qarıxdım.

Xınalı qayaların,
Xınası əskilibmi?
Gül çiçəkli bağların,
Gül ətri çəkilibmi?

Xınalı qayalarda,
Kəklidlərin səkirmi?
O nişanlı qızların,
Ələ xına çəkirmi?

Sısqa bulaq başına,
Qız- gəlinlər gəlirmi?
Qayasına, daşına,
Elçilər tuş gəlirmi?

14.09.2014.

Bağrıma basın daşı,
Selə döndü göz yaşı,
Mən vətənə gedirəm,
Çağır qohum qardaşı.

Dağlara verin yaddaş,
Olum onunla qardaş.
Öləndə qəbrim üstə,
Dağlardan gətirin daş.

Könlünə vətəni düşən insanın,
Gecələr yuxusu ərşə çəkilər.
Qürbətdə yaşayıb ölən insanın,
Ruhu yerdən göyə dara çəkilər.

29.09.2014.

TƏBRİZLƏ BAĞLI BAYATILAR

Təbrizdən gül gətirin,
Gülə, bülbül gətirin.
Bu həsrətli könlümə,
Bütöv bir el gətirin.

Gedirəm gəlmək üçün,
Gülləri dərmək üçün.
Sənsiz keçən günlərə,
İllərə dönmək üçün.

Sarı güllər saraldı,
Ayrılıq yolda qaldı.
Sənsiz ömür başladım,
Yarı yolda qocaldı.

Bahar gecəsi aydın,
Qovuşmağa gün saydım.
Qəriblikdə çürüdüm,
Gəldim gözlərin aydın.

Al kəməndə sal məni,
Sal kamanda çal məni,

Həsrətindən ölmüşəm,
Al mizrabı, çal məni.

Oxşadım, oxum gəldi,
Ac oldum, toxum gəldi.
Tək ümidim Allahdı,
Sənə gümanım gəldi.

O yandan eldi gələn,
Bir qara teldi gələn,
Mən niyə yanılmışam?
Sən demə seldi gələn.

Təbrizə gəl,
Gəz dolan, Təbrizə gəl.
Mən Göycəyə getmədim,
Sən barı Təbrizə gəl.

Təbrizi azad görəydim,
Telini birgə hörəydim,
Vahid Azərbaycanı,
Kaş ölmədən görəydim.

İncidim, gələ bilməm,
Sevgimi deyə bilməm,
Nifrətimmi üstündü?
Yarıya bölə bilməm.

Ayım, günəşim dedi,
Sonsuz həvəsim -dedim,
Daha gəlmir arxa su,
Bitib nəfəsim- dedim.

Ay mənim, ulduz mənim,
Gecə və gündüz mənim,
El xətrimi istədi,
Kəsmədi üzüm mənim.

**XINA MƏRASİMİNİN KEÇİRİLMƏSİ ZAMANI
OXUNA BİLƏCƏK BAYATILAR**

Qızlar xınalı gəlin, ay mübarək
Əli xınalı gəlin, ay mübarək
Bu gün qardaş toyudur, ay mübarək
Sizdə xınaya gəlin. ay mübarək

Əlində var xınası, ay mübarək
Hazırlanıb boxçası, ay mübarək
Qızımız gəlin köçür, ay mübarək
Ağlamasın anası. ay mübarək

Nənəmin sandıqcası, ay mübarək
Açılıbdı boxcası, ay mübarək
Gəlin köçən bu qızın, ay mübarək
Biçilibdi parçası. ay mübarək

Xınama yağ yağladım, ay mübarək
Əllərimi bağladım. ay mübarək
Gedin yarıma deyin, ay mübarək
Ona xına saxladım. ay mübarək

Gülü taxmağa gəlin, ay mübarək
Xına yaxmağa gəlin, ay mübarək
Mənim bu şad günümdə, ay mübarək
Çaxmaq çaxmağa gəlin. ay mübarək

Başında ağ şalı var, ay mübarək
Tirməsi var, şalı var. ay mübarək
Gəlin köçən bu qızın, ay mübarək
Cər-cehizi malı var. ay mübarək

30.08.2014.

Gülümə bax, gülümə.
Gülüm gülür üzümə.
Balama qurban olum,
Qüvvət verir sözümə.

Dibçəyimdə gülüm var,
Gülüm var, bülbülüm var.
Yar aldığı daraqla,
Daramağa telim var.

Yan oturub baxma gəl,
Ürəyimə axma gəl.
Məndən üz döndərmisən,
Yan oturub baxma gəl.

Dəmi gəlib yazasan,
Şirin yuxu yozasan.
O sən görən yuxunu,
Bəd yozsalar pozasan.

Səs verin,
Haray verin, səs verin.
Millət vəkli olmağa,
Faziləyə səs verin.

Ağıl kimin ağlıdı?
Buda onun nağlıdı.
De özünü yormasın,
Vallah könlüm bağlıdı.

SEVDİM

Mənim sevgim bulud-bulud,
Göy üzünə səpələnib.
Mənim sevgim ilhamından
Yerlə, göylə çəpərlənib.

Mənim sevgim əlçim-əlçim,
Tala-tala...
Qoyma eşqin kölgəsində
Dönüb qala.
Mən yazıram asta-asta,
Bala, bala...
Bu sevgidən ürəyimdə tikdim qala.
Arzulardı saf sevgimə qanad verən,
Ürəyimə ilham verən, həyat verən,
Kim nə deyir, qoyun desin,
O saf eşqə Allahımdı ülfət verən.
Sevdim!
Sevgimi ürəyində gəzdiyim,
Torpağa da qısqanaraq
Sevdim!
Küləyə də, səmaya da qısqanaraq
Bax beləcə yordum onu.
Çiçək kimi qoxlayaraq sevdim onu.
Ürəyimdə saxlayaraq
Sevdim onu...
Sevdim onu!!!

HEKAYƏ

Səninki hələ çirkaba batmayıb...

Dan yeri təzəcə sökülürdü, Fatmagül həyəət-bacada yır-yığış edir, təmizlik işləri ilə məşğul olmağa başlamışdı. Elə ürəklə işləyirdi ki, adam ona baxanda lap həvəsə düşürdü.

Bunu görən Qızbəs arvad, salam, sabahın xeyir, ay Fatmagül- deyə səsləndi:

- Əleyküm salam, ay Qızbəs, nə var, nə yox, necəsən, haralarda idin başın ötmürdü?

- Hə... ay bacı, nə bilim e?.. Bakıya getmişdim, bacım gilə xeyir iş vardı:

- Allah mübarək etsin!

- Sağ ol, Fatmagül, nədir səhər-səhər özünə belə əl qatmısan, xeyir ola?

- Hə xeyirdir, ay bacı, bu gün anası ölmüşlər gəlir, deyirəm onlar gələndə iş-zad qalmasın heç olmasa, bu iki ayı yaxşıca istirahət edə bilsinlər ki, dərslərindən zəif qiymətlər almasınlar.

- Hə.. xoş gəlib, səfa gətirirlər.

Uzaqdan söhbətə qulaq müsafiri olan Ağabacı xanımın da səsi gəlirdi:

- Ay qız nə tutmusan onu söhbətə, de görək Bakıda nə var, nə yox, haraları gəzib dolandın?

Bakı yiyəsinin evi tikilsin, ucu-bucağımı var? Uşaqlar məni bulvara gəzməyə aparmışdılar. Bıy... az orada kimi görsəm yaxşıdı, bizim qonşu Əsrəfi. Bizi görüb, özünü görməməzliyə vursa da, məndə əcəb edib onu sorğusuala tutdum, yoldaşı Gülnazı soruşdum və salam söyləməsini xahiş etdim. Yanında gəzdirdiyi qızı yaşındakı qızcıgazın onun evli olduğunu biləndə rəngi-ruhu qapqara

qaraldı və gedib bir az aralıda dayandı. Əşrəf isə məndən yaxa qurtarıb gözəlçənin yanına getməyə çalışırdı.

- Boy.. ay qız, yazıq Gülnazın bundan xəbəri var?

- Hə, mən də etmədim tənbellik evə gələn kimi Gülnazın telefon nömrəsini tapıb ona zəng vurdum, hal-əhval tutdum, ordan-burdan söz salıb evdəki vəziyyəti soruşdum. Bu gün gördüklərimi ona deyib, yazığın öz başına bir əncam çəkməsini məsləhət gördüm.

Nə desə yaxşıdır? Dedi ki, heç vecimə də deyil, o məni aldadacaq, mən də oturub ax-vay edəcəm? Olmuşdu onu, ondanda yaxşısını, cavanını tapmışam.

- Boy... Allah sənə pənah, qulağım nələr eşidir?

- Eh, ay dünyadan bixəbər, hələ sən nələr eşitməsin ki?

Fatmagül əsəbi bir halda yenə dilləndi:

- Ay qız, başımı qatma, mənim işim- gücüm var, xalxın dərdi mənə qalmayıb ki? Qoyun gedib işimi görüm:

- Ömrü boyu əzab çəkib, övlad böyütməsən, ər qayğısı çəkmisən.

Bilsən ki, sənin də başında belə bir qovğa var. Onda o sadə ürəyin buna tab gətirməz deyə - Qızbəs dodaqaltı pıçıldadı.

Ağabacı isə ona acıqlandı:

- Bəsdir, ay qız, ağzına gələn danışma. Kişidi də...

- Ay kül onun kişi başına, eşitməmişən bəs?

- Dayan, heç eşitmək də istəmirəm, sağ ol, işim var, tələsirəm, ay simsiz teleqraf.

Qızbəs zarafatla Ağabacını sancmağından da qalmadı:

- Qorxma, ay qız, sən ki hələ çirkaba batmayıb, niyə qaçırsan?

Mündəricat

YURD İTKİSİNDƏN DOĞAN NİDALARIN	
POETİK – PUBLİSİTİK ƏKS – SƏDASI.....	3
TARİXİN DAŞ YADDAŞINI ŞEİRLƏRİ İLƏ AX TARAN ŞAİRƏ ...	8
QƏRBİ AZƏRBAYCAN VƏ NƏSİLLƏRİN SÜRGÜNÜ.....	11
GÖYÇƏ GÖLÜNÜN YARANMASI İLƏ BAĞLI RƏVAYƏT	28
CİL KƏNDİ.....	40
VAQİF QASIMOV	43
ALLAHVERDİ SADIQOV.....	44
PROF. ƏLİ ALLAHVERDİYEV	
XEYİRXAH VƏ TƏVAZÖKAR İNSAN.....	45
KƏND AĞSAQQALI	47
25 BA HARIM KEÇDİ GÖYÇƏDƏ	49
NURLU AZƏRBAYCAN.....	62
YEDDİNCİ NƏSİL	63
NADİR	67
ZEYNALABDİN.....	67
İDRİS ZEYNALABDİN BİZİM ƏSLİMİZ-KÖKÜMÜZ	
BARƏDƏ	71
YƏHYA ZEYNALABDİN	
OĞLU VƏ ÖVLADLARI	75
HÜSEYN ZEYNALABDİN OĞLU VƏ ONUN AİLƏSİ	82
ZEYNALABDİN BABAMIN QIZLARI- MEHBARƏ	83
TELLİ ZEYNALABDİN QIZI	85
POETİK HİSSLƏRİNİ İÇİNDƏ ƏRİDƏ BİLMƏDİ.....	87
SARVANIM OL, ÇƏK KARVANI O YURDA.....	90
TÜRKƏM.....	91
AZƏRBAYCAN	95
AY ALLAH.....	96
BİLMİRƏM.....	96

DƏYMƏZ.....	98
YALANLARDAN-YALANLARA.....	99
ƏL ÇALIRIQ.....	100
ALLAH.....	101
YETMƏDİ.....	102
GÖYÇƏ.....	102
QƏDƏMLƏRİN MÜBARƏK.....	103
GƏLMİŞƏM.....	103
GÖYÇƏ HƏSRƏTLİDİR.....	104
A DAĞLAR.....	105
SÖYLƏ, ANAM HANI DÜNYA.....	106
HƏKİM.....	107
ARIYA.....	107
HEYRANAM.....	108
GETSƏN.....	109
AY QIZ.....	109
DÜNYADA.....	110
LOVĞALANMA.....	111
AĞRIMAZ-AĞRIMAZ.....	112
OVÇUYA.....	112
ELDAR.....	113
GÖZ DEYƏNDƏ GƏL.....	113
ANA.....	114
MƏN ANAMI AXTARIRAM.....	115
ANAM HANI?.....	117
BAĞIŞLA MƏNİ.....	118
AYLI GECƏDƏ.....	119
BU DÜNYA.....	119
GÖYƏRÇİN.....	119
BAĞIŞLA MƏNİ.....	120
DEMƏDİM Kİ.....	121
DÜZÜRDÜK.....	121
İNSAF EYLƏ.....	122
QADAN ALIM.....	123
BİLMƏZ.....	123

BİLMƏDİM.....	124
KEÇİBDİ.....	124
BİLMƏDİM.....	124
QURBAN OLUM.....	125
YARI-YARI.....	125
DÜŞDÜ.....	126
VAR.....	126
GƏLƏNƏ KİMİ.....	127
QALDI.....	128
GƏLƏN DEYİLƏM.....	128
GƏLƏRDİ.....	129
KÖNÜL ASTANAMI.....	129
MƏNİM OLUB, MƏNİMOLMAYAN MƏKTUBLAR.....	131
YAŞANTI.....	141
ŞAIRLİYİM-TÖHMƏTİM.....	142
CANIM, NECƏ YAŞAYIM MƏN.....	142
ƏKDİYİNİ BİÇMİSƏN.....	143
EYLƏMƏSİN.....	144
GƏLMİŞƏM.....	144
YALVARDIM SƏNƏ.....	145
QARDAŞ.....	146
İNCİMƏRƏM.....	146
GÖZƏL İNSAN.....	147
ŞAIR ELDAR İSMAYILLA FAZİLƏ YƏHYANIN DEYİŞMƏSİ.....	148
DÜZ YOL SƏNİNKİDİR.....	149
AĞ TELLƏRİN NİŞANƏSİ.....	150
GƏLMİŞƏM.....	150
ALLAH.....	151
ELOĞLU.....	151
YAĞMIR YAĞIŞ.....	152
SƏN ÖLMƏYƏCƏKSƏN.....	153
MƏNƏ KÖNLÜNDƏ YER VER.....	154
KÖNLÜM.....	154
MƏNƏ.....	155
MƏNİM DƏRYAM.....	156

GEDİR.....	157
DAHA GƏLMİR.....	157
ƏMİNƏ.....	158
İNCİDƏ BİLMƏRƏM.....	158
QAPINIZI DÖYƏRDİM.....	159
QADAN ALIM.....	160
ÜZBƏÜZ.....	160
BİR MƏKTUB ALMIŞAM.....	161
YARALANDIM ÜRƏYİMDƏN.....	161
DAĞ ÇƏKİLƏR, AL SİNƏMƏ.....	162
QƏRİB DURNAM.....	163
VURULMUŞAM.....	163
GÖZƏLDİ.....	164
DƏNİZ ÜRƏKLI ADAM.....	164
BİLMİRƏM.....	165
SEVGİ TOXUMU.....	166
GÖZƏLİM.....	166
DÜNYA CƏNNƏT OLSA.....	167
XATİRƏ.....	167
SEVGİMİZ.....	168
MƏNİ.....	169
SƏNSSİZ ÇƏKİLMƏDİ.....	171
OCAQ KÖZÜ.....	172
PƏNCƏRƏ QABAĞINDA.....	172
SƏN GETDİN.....	173
DUYĞULARIM.....	173
DEYİRLƏR.....	174
MƏNİM.....	175
ATA.....	176
GET.....	177
SƏNİNƏM.....	177
CAVABSIZ ŞEİRLƏR.....	178
MƏLƏK.....	179
BAKININ SƏHƏRİNDƏ.....	180
TÜRK DEMƏYƏ QORXURUQ.....	181

XƏZƏR.....	182
YUXUMDA.....	184
SALAM DEYİN.....	186
UNUTMURLAR.....	186
DÜNYA NİYƏ DƏYİŞİR.....	187
SOYQIRIM.....	188
DÜNYA MALI.....	189
KÖLGƏLƏR.....	190
UNUTMA MƏNİ.....	190
AY MƏNİM ŞİRİN PAYIMAYXANIM.....	192
AYXAN.....	193
OĞLUMDAN MƏKTUB.....	193
ƏZİZ OĞLUMA CAVAB MƏKTUBU.....	194
ŞÜKÜR SƏNƏ İLAHİ.....	195
QAYTAR KƏDƏRİMİ.....	196
QISQANMAQ İSTƏYİRƏM.....	196
YETİM.....	197
KEÇDİ.....	197
ŞAİR.....	199
KİMƏ QALACAQ?.....	199
QƏLBİM.....	200
ÜRƏK DEDİLƏR.....	201
BU SƏHƏR.....	202
YAZ ÇİÇƏYİNƏ.....	203
ANAM SAZIMI YANDIRIB.....	204
DÜNYA.....	205
GÜNAZ TV.....	205
DAĞLAR MƏNƏ YOL EYLƏYİN.....	206
KÜSMƏ MƏNDƏN.....	206
SÖZ USTASI.....	207
YAŞAYIRIQ.....	208
BURAXDIĞIN YERDƏYƏM.....	208
QOCA DÜNYA.....	209
SƏNƏ VERDİYİM KÖNÜL.....	210
ATA İTKİSİ.....	211

GƏL, GEDƏK.....	212
ÖLÜM CAVANLAŞIR.....	213
MƏN BİR KÖNÜL İTİRMİŞƏM.....	214
SƏNİN DEYİLMİŞ.....	215
DEYƏRƏM.....	216
DEYƏRDİM.....	216
DÖNDÜ.....	216
CANIM.....	216
DÜŞÜNÜRƏM.....	217
SƏNDƏN DOYDUM.....	217
BAXAR.....	218
GECİKMIŞ BƏNÖVŞƏ.....	219
ALIN YAZIMIZ.....	220
SALAM DEYİN.....	221
EŞQİMİ.....	221
AY ADAM.....	221
GƏLMƏDİN.....	222
GECƏLƏRİN ŞAİRİYƏM.....	223
BU TAYDA GÖYÇƏSİZ QALAN ÜRƏYİM.....	224
BAYATILAR.....	225
TƏBRİZLƏ BAĞLI BAYATILAR.....	226
XINA MƏRASİMİNİN KEÇİRİLMƏSİ ZAMANI	
OXUNA BİLƏCƏK BAYATILAR.....	228
SEVDİM.....	230
HEKAYƏ.....	231

«Elm və Təhsil» nəşriyyatının direktoru:
professor Nadir MƏMMƏDLİ

Kompüter dizayneri: Zahid Məmmədov
Texniki redaktor: Rövsanə Nizamiqızı
Rəssam: Asif Azərelli
Texniki redaktor: İradə Əliyeva
Korrektor: Qabil Abdullayeva

Çapa imzalanmış **13.06.2015**
Şerti çap vərəqi **15**. Sifariş № **201**
Kağız formatı **60x84 1/16**. Tiraj **500**

Kitab «**Elm və Təhsil**» nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində səhifələnilib çap olunmuşdur.
E-mail: nurlan1959@gmail.com
Tel: 497-16-32; 050-311-41-89
Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4.